

Jñ'oon Naya Ntyja 'Naan' Jesucristo Na Tji Mateo

*Nguee nn'an tsjan na tui Jesucristo
(Lc 3:23-38)*

¹ Ndö lista nguee nn'an tsjan na tui Jesucristo. Condui jon tsjan David na jndyocahan' ndo' man-tyi ntyja 'naan' Abraham.

² Abraham jnda jon Isaac, Isaac jnda jon Jacob, ndo' Jacob jnda jon Judá yo ntyje tsan'ñeen.

³ Juu Judá scuu' jon jndyu Tamar. Ndahin jndyu Fares yo Zara. Ndo' juu Fares jnda jon Esrom, ndo' Esrom jnda jon Aram.

⁴ Ndo' Aram jnda jon Aminadab, ndo' Aminadab jnda jon Naasón, ndo' Naasón jnda jon Salmón.

⁵ Ndo' Salmón scuu' jon jndyu Rahab. Ndahin jndyu Booz, ndo' Booz scuu' jon jndyu Rut. Ndahin Obed, ndo' Obed jnda jon Isaí.

⁶ Ndo' Isaí jnda jon David, tsan na taquintyja toco'xen. Ndo' David ty'oon jon scuu' tsoUrías, ndahin Salomón.

⁷ Ndo' Salomón jnda jon Roboam, ndo' Roboam jnda jon Abías, ndo' Abías jnda jon Asa.

⁸ Ndo' Asa jnda jon Josafat, ndo' Josafat jnda jon Joram, ndo' Joram jnda jon Uzías.

⁹ Ndo' Uzías jnda jon Jotam, ndo' Jotam jnda jon Acaz, ndo' Acaz jnda jon Ezequías.

¹⁰ Ndo' Ezequías jnda jon Manasés, ndo' Manasés jnda jon Amón, ndo' Amón jnda jon Josías.

¹¹ Ndo' Josías jnda jon Jeconías yo ntyje tsan'ñeen. Tom'an joohin xjen na nque nn'an tsjoon Babilonia tyechohan nn'an Israel ndyuaahan cha'vijon preso ng'e tsu nn'an Israel ya tont'a nn'an Babilonia tyia' yohin.

¹² Jndë na tyecho nn'an Babilonia nn'an Israel ndyuaahin, Jeconías jnda jon Salatiel, ndo' Salatiel jnda jon Zorobabel.

¹³ Zorobabel jnda jon Abiud, ndo' Abiud jnda jon Eliaquim, ndo' Eliaquim jnda jon Azor.

¹⁴ Ndo' Azor jnda jon Sadoc, ndo' Sadoc jnda jon Aquim, ndo' Aquim jnda jon Eliud.

¹⁵ Ndo' Eliud jnda jon Eleazar, ndo' Eleazar jnda jon Matán, ndo' Matán jnda jon Jacob.

¹⁶ Juu Jacob'ñeen jnda jon José, tsan na toco yo María. Ndo' juu María'ñeen singui jon Jesús na nquii jon conduihin Mesías.

¹⁷ Yajo' ntyja 'naan' tsjan nn'an na tui Jesucristo, quindë nqui ncho'nenque jnda tsjan nn'an na jndyocahan' na jnanhan' Abraham na tuee'han' ata xjen David. Ndo' cüiichen nqui ncho'nenque jnda tsjan nn'an na jndyocahan' na jnanhan' David na tuee' tiempo ya na tyecho nn'an Babilonia nn'an Israel ndyuaahin cha'vijon preso. Ndo' cüiichen nqui ncho'nenque jnda tsjan nn'an na jndyocahan' na jnanhan' na tyecho nn'an Babilonia nn'an Israel ndyuaahin na tuee'han' na tui nquii jon na conduihin Mesías.

Ndö vaa na tui Jesucristo

(Lc 2:1-7)

¹⁸ Ndö vaa ntyja na tui Jesucristo. Ndyee jon María, tomin jñ'oon na ngoco jon yo José. Majo'

vitjachen na ntoncohin, taa' ts'on María na ñjon jnda juu ntyja 'naan' najndei nquii Espíritu Santo.

¹⁹ Majo' José je', tsan na ndisaa' María, tonduihin ts'an na itsiquindë jon juu jñ'oon' Tyo'ts'on na ico'xenhan'. Tyi'quint'ue ts'on jon na ngüejnaan' tsan'ñeen. Ng'e na nnda', sitiü jon na ve' ninma'chen ndyuii' juu jñ'oon'ñeen.

²⁰ Ndo' viochen xjen na toquindyii' ts'on jon jñ'oon'ñeen, tityincyoo' cüii ángel nnon jon xjen na tsoo' jon ndaa. Ndo' tso ángel'ñeen nnon jon: “U' José na condui 'u' tsjan David na jndyocahan', tyi'nty'ue' na ngyon' cüenta juu María na ndiscu'hin ng'e ntyja 'naan' nquii Espíritu Santo, jo' na ñjon jnda jon.

²¹ Nndui jnda jon yus'a. Ndo' 'u' ntsiqui-jndyu'hin Jesús ng'e nque nn'an cüentaa' jon, ntsin'man jon ñuaanhan yo jnan na nan'xuanhin.”

Ndö' jñ'oon siquindyii' ángel'ñeen José.

²² Tui na nnda' cha' quitsiquindëhan' jñ'oon na siquindyi Tyo'ts'on yo 'ndyo Isaías na toninncyaa juu jñ'oon' jon ntyja nchu vaa 'nan na nguaa.

²³ Itso tsan'ñeen:

Quitquenho' cüenta, ngaquiñjon jnda juu yuscundyua na ntsingui juu cüii yus'a,

ndo' nnan'quijndyu nn'an jon Emanuel.

Juu jñ'oon Emanuel itsiquindyihan': “Nquii Tyo'ts'on m'aan jon yo jaa.”

²⁴ Ndo' juu José, xjen na ticjee' jon na tsoo' jon ndaa, siquindë jon jñ'oon na tso ángel'ñeen nnon jon. Ndo' ty'oon jon cüenta María na ndiscuu' jonhin.

²⁵ Majo' tyí'quitjon'han yo ntyjehin na ninñoon' ata vi na jndë singui tsan'ñeen yujnt'a'ñeen. Ndo' siquijndyu Joséhin Jesús.

2

Nn'an na jnda' nquen ty'ehin Belén

¹ Tui Jesús tsjoon Belén ndyuaa Judea. Xjen'ñeen juu Herodes co'xen jon ndyuaa'ñeen. Juu xjen'ñeen nn'an na jnda' nquen, squenonhin Jerusalén na jnanhin ndyuaa tontyja na quindui' ndo'cüjioon'.

² Tota'xee'hin ndëë nn'an:

—¿Yuu jon m'aan nquii yujnt'a na tui na conduihin na co'xen jon 'o' nn'an judíos? Ng'e xjen na ninvaa m'án ndyuaa nján yuu jon na jnán tontyja na quindui' ndo'cüjioon', xjen'ñeen jnty'ia na tity-incyoo' quixjuu na itsi'manhan' na jndë tuihin. Jo' na tincyõ na nnan't'mán' jon.

³ Ndo' nquii Herodes, vi na jndë jndyii jon juu jñ'oonva', ti'ndaa' tycya ntyjii jon ndo' mantyi tsoñ'en nn'an tsjoon Jerusalén.

⁴ Ndo' t'ua jon ts'ian na cancüi tsoñ'en ntyee na conintque ntyja 'naan nn'an judíos yo nn'an na conan'man ntji na co'xehan' na tqwen Moisés. Jo' taxee' Herodes'ñeen ndëë nan'ñeen yuu jon itsiquindyi jñ'oon' Tyo'ts'on na ndui nquii jon na conduihin Mesías.

⁵ Ndo' t'a nan'ñeen, jnduehin nnon jon:

—Ntji na tqwen Tyo'ts'on itsiquindyihan' na juu Mesías nduihin tsjoon Belén ndyuaa Judea. Ee jñ'oon na tji Miqueas na toninncyaa jon jñ'oon' Tyo'ts'on ndyu na toxen'chen, ndö vaa na itsiquindyihan':

6 'O' nn'an tsjoon Belén ndyuaa Judá,
 'o' t'manntyi conduiho' quii' nt'an njoon ninvaa
 ndyuaa Judá,
 ng'e quityquii' nt'an 'o' ndui' cüii ts'an na nnin-
 tquehin tondëë nn'an.

Juu jon ngüantyyee' jon nn'an njan nn'an Israel.
 Ndö' vaa jñ'oon tso juu tsan'ñeen na toninncyaa
 jon jñ'oon' Tyo'ts'on.

7 Ndo' juu Herodes, ve' nty'iu, tqueen' jon joo
 nan'ñeen na jnda' nquen na jnanhin tontyja na
 quindui' ndo'cüjioon'. Taxee' jon ndëëhin nin nquii
 xjen na tityincyoo' juu quixjuu'ñeen.

8 Ndë jo' jñon jon joohin na c'ohin Belén. Tso jon
 ndëëhin:

—C'oho' Belén, ndo' vi na jndë squeho' jo',
 quijnt'ue jnda' 'o' yuu vijon m'aan juu lu'ñeen.
 Ndo' vi na jndë jndioho'hin, ncyo ntcüe'ho' na
 quinan'quindyiiho' ja, cha' mantyi nndëë ncjö na
 ntsit'maan'hin.

9 Ndo' joo nan'ñeen, vi na jndë jndyehan jñ'oon
 na tso juu tsan'ñeen na ico'xen, jndui'hin, ty'ehin.
 Ndo' mantyi juu quixjuu na jnty'iahin xjen na
 ninvaa m'anhin ndyuaahin tontyja na quindui'
 ndo'cüjioon', tejndyeehan' tondëëhin, taquintyja-
 han' nquii naijon m'aan lu chjo'ñeen.

10 Ndo' ya na jnty'ia nnda'han juu quixjuu'ñeen,
 tyincyaaahan' na nein jndyihan.

11 Jndë na squehin na m'aan José yo María,
 tyeque'hin. Jnty'iahin juu lu'ñeen yo ndyee
 juu María. Satoquityehin nnon lu'ñeen,
 jnan't'maan'hin jon. Ndo' jnan'quinaanhin
 quichu 'naanhin, jnt'ahin nayahin, s'on ijan yo su
 yo 'nan quichi jndyi na jndyuhan' mirra.

12 Jndë jo' ty'e ntcüe'hin ndyuaa na jnanhin. Majo' mañoon nato ty'ehin ng'e quityquii' tsantsjon, siquindyii Tyo'ts'onhan na tavinc'o ntcüe'hin na m'aan Herodes.

José yo scuu' jon, jnt'ahin vi ntyja, ty'ehin Egipto

13 Xjen na jndë jndui' nan'ñeen, cüii ángel cüentaa' ta Tyo'ts'on tityincyoo'hin nnon José xjen na tsoo' jon ndaa. Tso ángel'ñeen nnon jon:

—Quinaquintya', cayon' luchjöhö' yo ndyee jon, quinan'cjeho', c'oho' ndyuaa Egipto. Jo' quin-tjoho' ata xjen na ntsiquindyi 'u'. Quitsa' na nnda' ng'e nt'uevichen ts'on Herodes luchjova cha' na ntscuee' jonhin.

14 Ndo' jnanquintya José na itso jon. Majuuntyi tsjon'ñeen tēy'oon jon luchjo'ñeen yo ndyee jon, jndui'hin, ty'ehin Egipto.

15 Jo' tom'anhin ata xjen na tue' juu Herodes. Ndo' na tui na nnda', siquindēhan' juu jñ'oon na si'man Tyo'ts'on ndyu na toxen'chen nnon Oseas, tsan na toninncyaa jñ'oon' jon ntyja nchu vaa 'nan na nguaa. Ndö vaa na itsohan': “Tquën' yus'a jnda na quindui' ntcüe' jon ndyuaa Egipto.”

T'ua Herodes ts'ian na cüje yotsca

16 Majo' juu Herodes'ñeen, vi na jndë tquen jon cüenta na joo nan'ñeen na jnan tontyja na quindui' ndo'cüjioon', ve' jnan'vi'nn'anhin jon na jnduehan na ntsque ntcüe'han na m'aan jon, sev'ii jndyi jon. Jo' t'ua jon ts'ian ndëë sondaro 'naan' jon na quinan'cüjehin tsoñ'en yotsca yonon na m'an tsjoon Belén, yo na jndë ve chu na tocje ndo' mantyi yo yotsca na cüajon ndyu na m'an njoon quijndë na m'an xi'jndio juu tsjoon'ñeen. Ng'e

nnda' vaa na tji' jon cüenta ntyja 'naan' juu xuee na jndue nan'ñeen na tityincyoo' juu quixjuu'ñeen na jnty'iahin.

¹⁷ Ndo' na s'aa jon na nnda', siquindëhan' jñ'oon' Tyo'ts'on na tyincyaa nquii Jeremías na tonduihin ts'an na toninncyaa jñ'oon nchu vaa 'nan na nguaa. Sinin jon jñ'oon ntyja 'naan nanntcu judías tsjoon Belén na ntsichjoo' jndyihan' n'onhin na nnan'cüje nn'an ndahin. Tyí'quitsinin nquii' jon jñ'oon'ñeen.

¹⁸ Tso jon:

Quityquii' tsjoon Ramá tic'uaa na cotyuee ndyee yotsca.

Jndei conan'xuaahin, cotyueehin ntyja 'naan ndahin min tyi'ninncyahin na ntsinjoon' ts'anhin ng'e jndë jnan'cüje nn'an ndahin.

Nnda' vaa jñ'oon na tji Jeremías.

Tay'oon ntcüe' José Jesús yo María Nazaret

¹⁹ Ndo' vi na jndë tue' juu Herodes'ñeen, juu ángel cüentaa' Tyo'ts'on, tityincyoo' nnda'hin nnon José xjen na tsoo' jon ndaa. Xjen'ñeen ninvaa m'aaan jon ndyuaa Egipto.

²⁰ Tso ángel'ñeen nnon jon: “Quinaquintyja', cayon' ntcüe' yuchjova yo ndyee jon ndo' c'o ntcüe' 'o' ndyuaa Israel, ng'e nn'an na tojnt'uehin yuchjova na nnan'cuee'hanhin, jndë tjëhan.”

Ndö' vaa na siquindyí ángel'ñeen jon.

²¹ Ndo' juu José je', jnanquintyja jon, tay'oon jon yuchjo'ñeen yo ndyee juu, ty'e ntcüe'hin ndyuaa Israel.

²² Majo' vi na jndë jndyí José na jndë tue' Herodes, ndo' juu jnda jon Arquelao co'xen

tsan'ñeen ndyuaa Judea, jo' na sity'uehan' José na ncja ntcüe' jon Judea. Ndo' xjen'ñeen s'aa nnda' Tyo'ts'on na tsoo' juu ndaa na si'man jon nnon juu na tyi'ncja juu jo'. Mang'e jo' tja jon tontyja ndyuaa Galilea.

²³ Jndë na squehin jo', ntjohin tsjoon Nazaret. Ndo' na tui na nnda', sequindëhan' jñ'oon' Tyo'ts'on na toninncyaa nn'an ndyu na toxen'chen na juu Jesús nnan'quijndyu nn'anhin ts'an Nazaret.

3

Incyaa Juan jñ'oon ndëe nn'an

(Mr 1:1-8; Lc 3:1-9, 15-17; Jn 1:19-28)

¹ Juu xjen'ñeen na ta' Juan na toninncyaa jon jñ'oon ndëe nn'an vi ntyjaa' jndëe najon tyi'jndye nn'an m'an. Totsiquindëe' jon nn'an.

² Totso jon ndëëhin: “Quintcüe' n'onho' yo jnan na nan'xuanho' ng'e nquii Tyo'ts'on na m'aan quiñoon'ndue, jndë tindyo na ngitye' na ntco'xen jon 'o' na cotsam'anho'.”

³ Juu Isaías, tsan na ndyu na toxen'chen na toninncyaa jñ'oon' Tyo'ts'on nchu vaa 'nan na nguaa, sinin jon ntyja 'naan' Juan'ñeen quii' jñ'oon na tji jon, tso jon:

M'aan cüii ts'an tojndëe najon tyi'jndye nn'an m'an. Incyaa jon jñ'oon ndëe nn'an, itso jon:

“Juu na conan'jonho' ntyja 'naan' Tyo'ts'on, itsi-jonhan' juuhan' cha'vijon nato.

Quita'yaho' na tonnon jon.

Quinan'yuhó' ntyja na cotsam'anho' cha'vijon na conan'yuhó' nato na nndyo jon.”

Mannnda' jñ'oon tso Isaías'ñeen.

⁴ Juu Juan'ñeen tocüe jon ndiaa na jndëhan' yo soo' camello. Ndo' tsiaa' jon toquityen tjan. Ndo' ve' quintcaa ndyue' tocüa' jon, ndo' to'u jon tsion' quinty'i jndëe.

⁵ Jndye nn'an tsjoon Jerusalén ty'ehin naijon m'aan jon na nin'quindyehin jñ'oon na toninncyaa jon, mantyi yo nn'an ndyuua Judea yo nin'nn'an na m'an ndyo jndaa Jordán.

⁶ Ndo' vi jndë na tji' jndyoyuhin nchu vaa na tonan'tjahin nnon Tyo'ts'on, siquindëe' Juan joohin quityquii' ndaa jndaa Jordán.

⁷ Ndo' jndyiaa' Juan na jndye nn'an tmaan' fariseos yo tmaan' saduceos, squehan na m'aan jon na nt'ue n'onhan na quitsiquindëe' jon joohan. Majo' ya na tquen jon cüenta na nnda', jo' jaa' jñ'oon tso jon ndëehan: "Joo quindu xjen na ndyo chon, ncyaa jndyi o', conan'non o'han'. 'O' ntyja na cont'aho', itsijonhan' juuhan' cha'na cont'a joo cho'ñeen. 'O' concyoho' na m'an ja ng'e na conan'tjaho' nnon Tyo'ts'on. ¿Nin ts'an si'man ndëeho' na vaa na nndëe nt'aho' na tyi'ntsiv'ii jon 'o'?

⁸ Cüa, quint'aho' ncüii ncüii nnon na ntsi'man jndyoyuhan' na jndë contcüe' n'onho' yo jnan na nan'xuanho'.

⁹ Min tyi'nan'tiuho' na vanaan na nnan'saa' nque n'onho' na nndueho': Jaa tyi'xe'quit'uii Tyo'ts'on jaa ng'e condui jaa tsjan Abraham na jndyocahan'. Quindyeho' jñ'oon na ntsjö, min ve' ntjö'min nndëe ntscüequen Tyo'ts'onhan' na nnduihan' nn'an tsjan 'naan' Abraham ndo' na nnda' n'ndyihan' 'o'.

10 Cha'xjen ndyii' cje hacha nt'ö ts'an na nc'ua juu ng'ee n'oon na tyi'ya të cont'a, ndo' vi na jndë tinguhan', ndyion juuhan' nnon chon, mannda' itsijonhan' na nts'aa Tyo'ts'on 'o'.

11 Jñ'oon na mayuu' na matsiquint'ë 'o' yo ndaa, ng'e na contcüe' n'onho' jnan na nan'xuanho'. Majo' vi na jndë na jnty'iihan' ja na matsixuan ts'ianmin, yajo' nc'oon nquii jon na ntsiquindëë' jon 'o' na nninncyaa jon Espíritu Santo. Majo' ñ'en 'o' na ntsiquindëë' jon 'o' yo chon ng'e na nnt'uiityenhan' 'o' ntyja 'naan' jnan 'o'. Juu jon t'manchen conduihin, chintyi ja, min tyi'quijnt'ue ja na ve' na ncjöcy'ön ntcoon' jon na nñjon jonhan'.

12 Cje ntscüe'ndyii jon juu trigo. Ndë jo' ntsue jon juu trigo'ñeen quityquii' vaa' jon, majo' tsjaa'han' ntsco jonhan' yo chon na tajon quinduu'."

Ndö' jñ'oon na sinin Juan ndëë nan'ñeen. Jñ'oon'ñeen tyi'quitsinin nquii' jonhan'.

Siquindëë' Juan Jesús

(Mr 1:9-11; Lc 3:21-22)

13 Jndë jo' jndui' Jesús ndyuaa Galilea, tja jon jndaa Jordán na ntsiquindëë' Juanhin.

14 Majo' quii 'ndyo Juan na tyi'nts'aa Jesús na nnda'. Itso jon:

—Ja chuhan' na 'u' ntsiquindë' ja. Tyi'quichuhan' na ja na ntsiquint'ë 'u'.

15 Majo' sentcüe' Jesús jñ'oon nnon tsan'ñeen, tso jon:

—Jndyoyu icüji'han' na quindui 'nan na matsjö, ng'e icanhan' na quita'nc'uë jaa tsoñ'en na itsijnda' Tyo'ts'on.

Yajo' tanguée' Juan.

16 Ndo' vi na jndë siquindëë! Juanhin, yajo' jndui' Jesús quityquii' ndaa. Majuu xjen'ñeen jnaan quiñoon'ndue, ndo' jndyiaa' jon na jndyocue Espíritu cüentaa' Tyo'ts'on cjoo' jon na cha'vijon quitu'. Jndyoquintyo Espíritu Santo cjoo' Jesús.

17 Ndo' nquii Tyo'ts'on na m'aan quiñoon'ndue, tic'uaa na sinin jon, tso jon: “Ndöhin tsans'a jnda na vi'nchjii jndyihin, na nën jndyihin.”

4

Itsichon yutyia na quitsitja Jesús

(Mr 1:12-13; Lc 4:1-13)

1 Vi na jndë tui na nnda', tay'oon Espíritu Santo Jesús ndyuaa naijon tyi'jndye nn'an m'an. Jo' totsichon yutyia na quityii'han' ng'eehan' Jesús.

2 Jndë na tejndo' jon venn'an xuee ndo' venn'an tsjon, tyioo na ninjndo' jon.

3 Ndo' tyjee'non yutyia na m'aan Jesús na nin'quityii' juu ng'ee juuhin. Tso juu nnon jon:

—Xe na aa mayuu' condui 'u' jnda Tyo'ts'on, quitsu' ndëë ntjö'min na cüequen tyoo'han' na ntcüa'.

4 Majo' sintcüe' Jesús jñ'oon, itso jon:

—Jñ'oon' Tyo'ts'on na jndui itsiquindyihan' na chito ve' xia'ntyi yo tyoo' ngüando' ts'an. Majo' ntyja na vanguee' ts'an ncüii ncüii 'ndyo jñ'oon na incyaa Tyo'ts'on, jo' ngüando' juu.

5 Jndë jo' tay'oon yutyia Jesús Jerusalén, tsjoon ji'ua cüentaa' Tyo'ts'on. S'aa juu na cüentyjee' Jesús xquenvi' vats'on t'man na m'aan juu tsjoon'ñeen.

6 Tso juu nnon jon:

—Xe na aa mayuu' condui 'u' jnda Tyo'ts'on, cüa, cju' 'u' tyuaa, ng'e jñ'oon' jon itsohan':

Nc'ua jon ts'ian ndëë ángeles cüentaa' jon ntyja 'nan'.

Joohin ntyi'hin ndueehin 'u' cha' tyi'ncjaquiñjon ntjõ' ng'e'.

⁷ Majo' t'a Jesús, itso jon nnon yutyia:

—Min tyi'quichuhan' na quits'a cha'xjen na matsu' ndõ' ng'e' mantyi vaa jñ'oon' jon na it-siquindyihan': “Tyi'ntquen' xjen 'nan' nquii ta Tyo'ts'on na conduihin na itye'ntjon jon tsoñ'en.”

⁸ Ndo' na mats'ia tay'oon yutyia Jesús cüii tyo' ndye. Si'man juu nnon jon ncüii ncüii nnon nanm'ann'ian na ninvaa tsonnangue ndo' yo ntyja na t'man najndëhan.

⁹ Tso juu nnon jon:

—Tsoñ'en nan'min' nninncyá na nnan'xuanhan' cüenta' xe na aa ntco'xtye' na ntsit'man' ja.

¹⁰ T'a Jesús, tso jon:

—Quenan' 'u' nnön Satanás. Ee quityquii' jñ'oon' Tyo'ts'on chuu' jñ'oon na coxehan' na xia'ntyí nquii jon na quitsit'maan' ts'an, ninnquii jon ntye'ntjon' nnon jon.

¹¹ Ndë jo' jnty'ií yutyia Jesús, ndo' sque ángeles, totixee'han jon.

*Ta' Jesús ts'ian 'naan' jon ndyuaa Galilea
(Mr 1:14-15; Lc 4:14-15)*

¹² Ndo' vi na jndë jndyii Jesús na jndë tyi' nn'an Juan vancjo, tja ntcüe' jon Galilea.

¹³ Majo' tyí'quintjohin Nazaret, jndui' jon jo', ntjohin tsjoon Capernaum na m'aanhan' 'ndyo ndaandue. Ndyuaa'ñeen tsixuanhan' cüenta tmaan' nn'an judíos tsjan Zabulón yo Neftalí.

14 Na tom'aan jon juu ndyuaa'ñeen, siquindëhan' jñ'oon na tji Isaías, tsan na toninncyaa jñ'oon' Tyo'ts'on ndyu na toxen'chen nchu vaa 'nan na nguaa. Juu jñ'oon'ñeen, ndö vaa na itsiquindyihan':

15 Ntyja 'naan nn'an na m'an ndyuaa cüentaa' Zabulón yo nn'an ndyuaa cüentaa' Neftalí, joohan na m'an ndyuaa nato na vjahan' tondaandue, ndo' mantyi nn'an na m'an ixndya jndaa Jordán, yo nn'an ndyuaa Galilea na chito conduihin nn'an judíos,

16 joo nan'ñeen m'anhin na cje 'naan' najaan, majo' naneinhin jndë tityincyoo' ncüii nnon na quixuee jndyi ndëëhin.

Itsijonhan' juuhan' cha'vijon na ndyova ndo'cüjioon' na itsixueehan' nnon tsonnangue,

mannda' ro jndë sixueehan' quii' n'on nn'an na m'anhin nacje 'naan' ncüaan' 'nan tyia na its'aahan' cotsu ñuaanhan.

Nnda' jñ'oon na tso Isaías'ñeen na toninncyaa jon jñ'oon' Tyo'ts'on.

17 Ndo' nquii Jesús, xjen'ñeen ta' jon na toninncyaa jon jñ'oon. Totso jon:

—Quintcüe' n'onho' jnanho', ng'e jndë tentyja xjen na nninncyaho' na nquii Tyo'ts'on na m'aan quiñoon'ndue ntye'ntjon jon 'o'.

*Iqueen' Jesús ninnque nn'an na cotji' quintcaa
(Mr 1:16-20; Lc 5:1-11)*

18 Xjen na mandyi' Jesús 'ndyo ndaandue Galilea'ñeen, jndyiaa' jon ve tsans'a na ninncüii ts'an ntsindahin, Simón, tsan na jndyu Pedro,

yo tyje jon na jndyu Andrés. Cotjue'hin ntqui' 'naanhin quityquii' ndaandue na cotji'hin quintcaa.

¹⁹ Jo' t'man Jesús joohin, itso jon:

—Quindyonan'jonho' yo jñ'oon na mancyá ndo' nts'a na nnan'tjonho' nn'an na nc'onhan cüentaa' Tyo'ts'on.

²⁰ Ninñoon' jnty'ehin ntqui' 'naanhin, ty'ehan yo juu jon.

²¹ Jndë na tjantyichen jon, jo' ntji jon mañoon vechen ts'an. Nan'ñeen ntsinda Zebedeo, jndyu ncüii tsan'ñeen Santiago yo tyje jon Juan. M'anhin quityquii' v'aandaa yo nquii tyehin. Cota'yahin ntqui' 'naanhin. Tqueen' Jesús joohin.

²² Ndo' jo' ninñoon' jndui'hin quii' v'aandaa'ñeen, jnty'ehinhan' yo tyehin, tyenan'jonhin yo jon.

Tsi'man Jesús ndëë jndye nn'an

(Lc 6:17-19)

²³ Ndo' nquii Jesús, tomandyi' jon ninvaa ndyuaa Galilea. Totsi'man jon ndëë nn'an quityquii' nt'aan'on 'naanhin. Toninncyaa jon jñ'oon naya na nanein ngita' Tyo'ts'on na ntye'ntjon jon nn'an, ncüii nnon na ñoncyá vaa yo na tots'aa jon ndyu na toxen'chen.

²⁴ Ninvaa ndyuaa Siria tocyá jñ'oon ntyja 'naan' Jesús. Ndo' joo nn'an ndyuaa'ñeen, tondyochohan tsoñ'en nn'an v'i na m'aan jon na jndye nnon ntycu cotjonhin yo na toquiihan'hin. Ndo' mantyi yo nn'an na m'an jndyetyia quii' n'on, ndo' yo nn'an na cho tycu na ive'quiso yo tycutquen. Ndo' sin'man Jesús nan'ñeen.

²⁵ Jndye ntmaan' nn'an tentyjahin naxen' jon. Jnanhin ndyuaa Galilea yo joo nqui njoon na conduehin Decápolis, yo tsjoon Jerusalén yo ndyuaa Judea ndo' mantyi nin'ndyuaa ixndyaa' jndaa Jordán.

5

Jñ'oon na tyincyaa Jesús xjen na tovequityen jon ncüii tyo'

¹ Ndo' ya na jndyiaa' Jesús na vancüi tmaan' nn'an na jndye jndyi'hin, teva jon ncüii tyo'. Jndë na təcjo jon jo', nque nn'an na tqueen' jon na quinan'jonhin yo jon yo jñ'oon na toninncyaa jon, tentyjaa'hin nnon jon.

² Jo' ta' jon, totsi'man jon ndëëhin, tso jon:

*Nan'min incyaahan' na neiin' ts'an
(Lc 6:20-23)*

³ –Joo nn'an na covaa' n'onhin na conduihin nn'an nty'iahin na tonnon Tyo'ts'on, incyaahan' na neiin' n'onhan. Conduihin nn'an na ityentjon jon.

⁴ “Joo nn'an na chjoo' n'onhan na conan'tjahan nnon Tyo'ts'on, incyaahan' na neiin' n'onhan ng'e ntsinjoon' jonhan.

⁵ “Joo nn'an na cotjue'cjehin na tonnon nquii Tyo'ts'on, incyaahan' na neiin' n'onhan ng'e nndahin juu tsonnangue xco.

⁶ “Joo nn'an na nt'ue jndyi n'onhin na nt'ahin 'nan na nt'ue ts'on Tyo'ts'on, incyaahan' na neiin' n'onhan ng'e quindë ya nninncyaa jon nchu vaa na contyja n'onhan jon.

⁷ “Joo nn'an na m'anhan na nty'ia ro ntyje-han ngiohan, incyaahan' na neiin' n'onhan ng'e nc'oon Tyo'ts'on na nty'ia rohan nchjii jon.

⁸ “Joo nn'an na ntju' m'anhin na conan'tiuhin yo na cont'ahin, incyaahan' na neiin' n'onhan ng'e njnty'ia ndëëhin nquii Tyo'ts'on.

⁹ “Joo nn'an na cota'yahin ntyjehin na cho nan'ñeen tyia', incyaahan' na neiin' n'onhan. Joo nan'ñeen na ya cont'ahin, ngitso Tyo'ts'on na conduihan ntsinda nquii jon.

¹⁰ “Joo nn'an na conty'e nn'anhin ng'e na cot-santyjahin ntyja 'naan' Tyo'ts'on, incyaahan' na neiin' n'onhan. Joo nan'ñeen conduihan nn'an na m'an nacje 'naan' na ico'xen nquii Tyo'ts'on na m'aan jon quiñoon'ndue.

¹¹ “Incyaaahan' na neiin' n'onho' xjen na co-nan'cüejnaan' nn'an 'o', ndo' na cont'avi'hin 'o', ndo' cotji'hin tsoñ'en nnon jñ'oonvi' cjoho' na ve' quintuhan' ng'e na conduiho' nn'an na m'an ntyja njan.

¹² C'onho' na nein jndyihó' ng'e na coquenonho' nan'min' ng'e t'man naya 'naanho' vave quiñoon'ndue. Ee macha'xjen cont'avi'hin 'o', mannda' ro tont'avi'han nque nn'an na tom'an ndyu na toxen'chen na toninncyahan jñ'oon' Tyo'ts'on nchu vaa 'nan na nguaa.

Conduiho' cha'vijon tsjaan' ndo' yo chon
(Mr 9:50; Lc 14:34-35)

¹³ “O' conduiho' cha'vijon tsjaan'chjen' quii' nt'an nn'an tsonnangue. Majo' juu tsjaan' je', xe na aa jndë jndui' na chjen'han', ¿Nchu ya nts'aa ts'an na ndichjen' nnda'han'? Tayuu jnt'uehan'.

Ve' ntyque'to ts'anhan' na ntque'ntjo nn'an cjo-han'.

¹⁴ “Ndo' mantyi conduiho' cha'vijon chon na condixuee ndëe nn'an tsonnanguewa. Mangioho' cüii tsjooon na vequityenhan' xquen cüii tyo', tyi'xe'quindëe ngitë'han'.

¹⁵ Min tanin juu na ntscü'a ncüii lámpara cha' ndëcya ntscüangioo' tsan'ñeen istjö cjoo'han'. Juu tsan'ñeen ntsintya jon lámpara'ñeen cha' ya ntsixueehan' ndëe tsoñ'en nn'an na m'an v'aa.

¹⁶ Mannda' quint'aho' 'nan na chuhan' yo nn'an ng'e naya na nt'aho'hin ntsijonhan' juuhan' cha'vijon chon na covixuee ndëëhin. Ee na nnt'aho' na nnda', yajo' ntquenhin cüenta joo 'nan ya cont'aho' ndo' nnan't'maan'hin nquii Tyeho' na m'aan jon quiñoon'ndue.

Tsi'man Jesús ntyja 'naan' jñ'oon na tquen Moisés

¹⁷ “Joo jñ'oon na tquen Moisés yo jñ'oon na toninn'cya nque nn'an na tom'an ndyu na toxen'chen nchu vaa 'nan na nguaa, tyi'nan'tiuho' na jndyö na ntsity'ui joohan', ja jndyö na joo jñ'oon'ñeen ntsiquindëhan' juuhan' ntyja njan ndo' cha' ntsi'man nchu vaa itsiquindyihan'.

¹⁸ Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho', viochen xjen na vacachen na m'aan tsjö'ndue yo tyuaa, ncüii cüii ntji na quindëchen na m'aanhan' tyquii' jñ'oon' Tyo'ts'on na co'xenhan', tsoñ'enhan' ntsiquindëhan' juuhan'.

¹⁹ Mang'e jo', min'cya ro ts'an na nts'aa na tyi'quinjon ncüii nnon jñ'oon na tquen Moisés, min na tyi'jaa'chen tsixuanhan' quii' nt'an jñ'oon'ñeen, ndo' xe na aa ntsi'man juu ndëe

ntyje juu na tyi'nan'vehan jñ'oon'ñeen, najon na ico'xen Tyo'ts'on, ngitsohan' ntyja 'naan' tsan'ñeen na tyi't'man conduihin. Majo' juu ts'an na itsue jñ'oon'ñeen, ndo' ntsi'man jon ndëë nn'an na quita'nguee'hinhan', t'manchen condui tsan'ñeen najon na ico'xen nquii Tyo'ts'on.

²⁰ Cha' na nndëë ntsijon ts'an ntyja 'naan' juu na ico'xen Tyo'ts'on na m'aan jon quiñoon'ndue, chuhan' na quitsiquindëntyichen juu cha'xjen 'nan na nt'ue ts'on jon, chito cha'xjen na cont'a nn'an tmaan' fariseos yo nn'an na conan'man nchu vaa itsiquindyi juu jñ'oon na tquen Moisés. Xe tyi'quint'aho' cha'xjen na matsjö ndö', tyi'jon quindëë nan'jonho' ntyja 'naan'han'.

*Tsi'man Jesús na tyi'nan'vjëë ntyjë
(Lc 12:57-59)*

²¹ “O' jndë mangioho' jñ'oon na tso Tyo'ts'on ndëë ndochiho': 'U' tyi'ntscue' ts'an, ndo' min'cya ro ts'an na ntscuee' juu tyje juu, majnda' nt'uiityenhan'hin tonnon jüe.

²² Majo' ja matsjö ndëëho', min'cya ro ts'an na ntsiv'ii juu ncüii ntyje juu, chi nt'uiityenhan' tsan'ñeen, ndo' min'cya ro ts'an na ngitso juu na tayuuajt'ue tyje juu ndo' xe na aa ngitso juu nnon tsan'ñeen: Tsan' 'u', vaa na toncuu' na ncju'han'hin quityquii' chon v'io.

²³ “Mang'e na nnda', juu xjen na matyio' 'nan nnontyiu na ntsit'man' Tyo'ts'on, cañjoon' tson' xe na aa m'aan ncüii ts'an na tyi'ya nchjii juu yo 'u'.

²⁴ Ndo' xe na aa nnda', yajo' qui'ndyi' juu nan'ñeen na tyio' nnontyiu'ñeen, caco'ya jndyee

'u' yo juu, ndë jo' quindyö' ntcüe' na ntsit'man' Tyo'ts'on.

25 “Juu ts'an na nin'quen juu 'u' nnon ts'ian, cje ro quitsa' na ntjo ya ntyjii juu yo 'u' viochen na incyaahan' xjen na nninjnda' jñ'oon 'nan' yohin, tyi'nts'aahan' ng'e na tyi'cotsijnda' jñ'oon na vaa yo 'u', ntquen juu 'u' nnon jüe, ndo' juu jüe nc'ua juu ts'ian na quityi' cominsiön 'u' vancjo.

26 Jñ'oon na mayuu' matsjö nnon', tyi'xe'quindui' jo' ata jndë tyion'ñ'en' na chu'jnan'.

Tsi'man Jesús na tyi'nc'oon tsans'a yo tsanscu na ve'ndö'ro

27 “O jndë jndyeho' na tso Tyo'ts'on ndëë ndochiho': 'U' tyi'nc'on' yo ts'an na ve'ndö'ro.

28 Majo' ncö, jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho', min'cya ro ncüiho' na ndyiaa' juu ncüi tsanscu, na nin'c'oon jndyi juu yo tsan'ñeen, ndo' na nnda', jndë tsixuan juu jnan yo tsanscu'ñeen, ng'e quii' ts'on juu jndë sitiü juu na nnda'.

29 “Ndo' ng'e na nnda', xe na aa tēnnon' ntyjaya nts'aahan' na matsitja 'u', yantyi cüji'han', quityque'han' na tycya na m'an', ng'e yantyichen na tyi'quindë 'u' na ngaque' na m'aan Tyo'ts'on, chito na quindë 'u' ncja' v'io.

30 Ndo' mantyi juu nt'ö' ntyjaya, xe na aa its'aahan' na matsitja 'u', yantyi quityje'han' ndo' ndë quityque'han', ng'e yantyi na tyi'quindë 'u' na ncja' quiñoon'ndue, chito na quindë 'u' na ncja' v'io.

Joo nn'an na jndë tonco, tsi'man Jesús na tyi'ndyehan ntyjehan

(Mt 19:9; Mr 10:11-12; Lc 16:18)

³¹ “Mantyi 'o' jndë jndyeho' jñ'oon na tquen Moisés na itsohan': Min'cya ro ncüii 'o' na n'ndyii juu scuu', nndë ncüii tson na ngitsohan' na jndë jnty'ehan ntyjehan.

³² Majo' jñ'oon na mayuu' na matsjö ndëëho', xia'ntyi xe na aa m'aan scuu' ts'an yo ncüiichen ts'an, jo' vanaan na n'ndyii jonhin. Xe na aa chito nnda' vaa, ndo' 'ndyi'hin, matsa' na ve' m'aan ya juu yo ncüiichen ts'an, ndo' mantyi juu tsans'a'ñeen vaa jnaan' jon na ve' m'aan ya jon yo juu tsanscu'ñeen.

Tsi'man Jesús na tyi'ntji' jaa xuee' Tyo'ts'on na ve' cotquëntyën jndyüë

³³ “Ndo' mantyi jndë jndyeho' jñ'oon na tondye ndochiho': Tyi'ntco' 'ndyo' na nchjii Tyo'ts'on na mayuu' jñ'oon na matsinin' ndo' nchji' ya' na je'quitsiquindë'han'. Majo' 'u' quitsiquindë' jñ'oon na jndë tco' 'ndyo' nnon jon.

³⁴ Majo' ja matsjö ndëëho', min'ncüii nnon tyi'ngita'ho' jndyueho' jñ'oon na condueho' na nchjii Tyo'ts'on na mayuu'han', min tyi'ngita'ho' jndyueho' na ntji'ho' xuee' quiñoon'ndue ng'e juuhan' conduihan' silla na manin'ts'iaan' na ve'quityen jon.

³⁵ Ndo' min tyi'ngita'ho' jndyueho' na ntji'ho' xuee' tsonnangue ng'e juuhan' m'aanhan' tocje 'naan' jon, ndo' na nndueho' na nnda' itsijonhan' na condueho' na nchjii jon na mayuu' jñ'oon na condueho'. Ndo' min tyi'ntji'ho' xuee' tsjoon

Jerusalén na cota'ho' jndyueho', ng'e conduihan' tsjoon najon na ico'xen Tyo'ts'on na nquii jon taquintyja na t'man conduihin.

³⁶ Min tyi'ntji'ho' xuee' nquen nqueho' na cota'ho' jndyueho' ng'e min'ncüii sonquenho' je'quindëë nt'aho' na nninquichi'han' ndo' min na aa ndintonhan'.

³⁷ Majo' ya na cota'ho' jndyueho' na mayuu' cüii jñ'oon, quitsi'manhan' na mayuu'han', ndo' juu xjen na cota'ho' jndyueho' na min tyi'yuu' ncüii jñ'oon, quitsi'manhan' na tyi'yuu'han'. Ng'e min'cya ro jñ'oon na ntscüantjo'ntyti ts'an na ntcó' juu 'ndyo juu na nchjii Tyo'ts'on na jñ'oon mayuu' itsinin juu, juu jñ'oon'ñeen conanhan' na m'aan yutyia.

Itsi'man Jesús ya na cont'avi' nn'an jaa, tyi'jnt'ue' na nnjon nan'ñeen

(Lc. 6:29-30)

³⁸ “O' jndë jndyeho' jñ'oon na tqwen Moisés na itsohan': Minninchen nnon navi' na nts'aa ts'an yo cüiichen tyje juu, manincüajon quitjon juu. Xe na aa ténnon tyje juu isquee' juu, mantyi nnda' quitjon juu. Ndo' xe na aa tsi'n'on cüii tyje juu tcon juu, mantyi quiton tsi'n'on juu.

³⁹ Majo' ja, ndö vaa matsjö ndëëho' ntyja 'naan' juu jñ'oonva': Tyi'nt'ue' 'u' na nnjon ts'an na its'aa vi' 'u'. Minninchen ts'an na imin' nda'chcya quinchó' tontyjaya, ncyá' na quimin' juu cüiichenhan' tontyjandyuaan'.

⁴⁰ Ndo' nin juu na iquen 'u' nnon ts'ian na nin'cüji' juu coton', mantyi ncyá' na ngay'oon juu ndiaaso'.

41 Ndo' nin juu na its'aa na ijndei'han' na cja' yohin na ngichu' xu 'naan' juu cüii kilómetro, cja' yohin min na ve kilómetros.

42 Ts'an na ican 'nan nnon', ncyah'han' nnon juu, ndo' min tyi'ntsintycüi' 'nan nnon ts'an na nin'cüji' jnan 'nan nnon'.

*Cüivi'ngiö nn'an na jndo jaa
(Lc 6:27-28, 32-36)*

43 “Mantyi 'o' jndë jndyeho' jñ'oon na tqen Moisés na co'xenhan': Cüive'nchji' ts'an na ya jñ'oon 'u', ndo' ts'an na jndoo' 'u', cüejon quitsa' yohin.

44 Majo' ndö vaa matsjö ndëëho' ntyja 'naan' juu jñ'oonva': Cüivengioho' joo nn'an na jndohin 'o', ndo' quitanho' na quityio Tyo'ts'on jn'aan nque nn'an na conty'ehinho' tsojnaan' na conan'jonho' ntyja njan.

45 Ee na nt'aho' cha'xjen na matsjö, nnduiho' ntsinda nquii tyeho' na m'aan jon quiñoon'ndue. Nquii jon its'aa jon na juu ndo'cüjioon' 'naan' jon ndyiaa'han' ndëë nn'an na ya nn'an ndo' mantyi yo ndëë nn'an na tyia nn'an. Ndo' mantyi it-squioo jon ndaatsua' 'naan' jon cjo nn'an na cont'a cha'xjen na chuhan' ndo' mantyi cjo nn'an na conan'tja nnon jon.

46 Ng'e xe na aa ve' xia'ntyi nque nn'an na vi'ngiohinho' na conan'vengioho'hin, ¿Aa conan'tiuho' ng'e jo' vaa naya 'naanho' tonnon Tyo'ts'on? Quitquenho' cüenta, joo nn'an na cotyehin s'onndyuaa cüentaa' gobiernon tsjoon Roma, mannda' vaa cont'ahan.

⁴⁷ Ndo' xe na aa ve' xia'ntyi joo nn'an na ya jñ'oonhin yo 'o' na concyaho' ts'onhin, ¿Aa conan'tiuho' na t'man vaa na conan'quindëho'? Joo nn'an na tyi'quinan't'maan' Tyo'ts'on, mantyi nda' vaa cont'ahan.

⁴⁸ Cha'xjen nquii Tyeho' na m'aan jon quiñoon'ndue, tsoñ'en ntyja 'naan' jon conduihin na jndyoyuhin, mantyi mannda' c'onho' quii nt'an nn'an.

6

Itsi'man Jesús na quint'aha 'nan ya

¹ “Ya na cont'aho' cüii nnon na chuhan' ng'e na cotsantjaho' ntyja 'naan' Tyo'ts'on, quitquenho' cüenta na chito cont'aho'han' cha' na quitquen nn'an cüenta ntyja 'naan'han'. Ng'e xe na aa ve' tondëe nn'an cont'aho'han', tanaya 'naanho' tonnon nquii Tyeho' na m'aan jon quiñoon'ndue.

² “Mang'e jo' ya na matsa' naya cüii ts'an, quitsa' na ninncu' cüintyji'han', tyi'ntsixua' ndëe nn'an juu naya na matsa' cha'xjen na cont'a nn'an na ve' cont'a nquehin na ya jndyi nn'anhin. Joo nn'an na covancüi nt'aan'on ndo' natahin', cont'a nan'ñeen na quindyee nn'an juu naya na cont'ahin cha' quindue nan'ñeen na ya jndyi nn'anhin. Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho', xia'ntyi jo' naya 'naanhin na joo ntyjehin conan't'maan' nan'ñeehan.

³ Majo' 'u' je', ya na matejndei' cüii ts'an 'nan na itsitjahan'hin, min'ncüii nnon ts'an tyi'ntsu' ntyja 'naan' 'nan na matsa', min' ts'an na ya jndyi jñ'oon yo 'u'.

⁴ Yajo' nts'aahan' na ninncu' ntyji' juu naya na matsa'. Majo' nquii Tye' na indyiaa' jon naya

na matsa' yo cüiichen ts'an na ninncu' ntyji'han',
ntsionon jon 'nan na icanhan' 'u'.

*Itsi'man Jesús nin jñ'oon na nnan'nën nnon
Tyo'ts'on*

(Lc 11:2-4)

⁵ “Juu xjen na conan'neinho' nnon Tyo'ts'on,
tant'aho' cha'xjen cont'a nn'an na ve' cont'a nque-
hin na njon jndyihin tonnon Tyo'ts'on. Ng'e
joohin ya jndyi ngiohin na quijnty'ia nn'anhin
xjen na minntyjee'hin quityquii' nt'aan'on ndo'
nata na conan'neinhin nnon Tyo'ts'on. Jñ'oon
na mayuu' na matsjö ndëëho', xia'ntyi jo' naya
'naanhin na vaa.

⁶ Majo' 'u', xjen na ntsinin' nnon Tyo'ts'on,
caque' quityquii' va', quitscu' 'ndyohan', jo'
quitsinin' nnon Tye' na taty'ncyoo'hin, majo'
m'aan jon yo 'u' jo'. Ndo' nguii jon na conduihin
Tye' na nchjii jon tsoñ'en na tacovityincyo ndëë
nn'an, ntsiquindaa' jon tsoñ'en na icanhan' 'u'.

⁷ “Ya na conan'neinho' nnon Tyo'ts'on, tan-
dueho' jñ'oon na ve' ninjuuntyi ninjuuntyihan',
cha'na cont'a joo nn'an na tyi'quitajn'aanhin jon.
Ee conan'tiuhin na ndyii jon ng'e ninjuu ninjuu
jñ'oon na conduihin.

⁸ Majo' 'o' tyi'nt'aho' cha'xjen na cont'ahan, ng'e
vitjachen na ngitanho' nnon jon, majndë nchjii
jnda' jon nin 'nan na icanhan' 'o'.

⁹ Ndö vaa jñ'oon na quindueho' nnon jon:
Tyë na m'an' quiñoon'ndue, quits'aahan' na nin-
nguii'chen cüit'maan' xue'.

¹⁰ Juu na matye'ntjon', quindyö co'xenhan' na vja
na m'an.

Quindui 'nan na nt'ue tson' nnon tsonnanguева
cha'xjen na conduihan' quiñoon'ndue.

11 Ncya' 'nan na icanhan' na ntcü'á xeevahin.

12 Quitsit'man tson' já yo 'nan tyia na jndë jnt'á
cha'xjen conan't'man n'ón nn'an na co-
nan'tjahin ndë.

13 Quitejndei' já na tyi'ntyii'han' ng'eehan' já na
nt'á 'nan na tyi'quichuhan',
majo' quitsiquindya' já tsoñ'en nnon 'nantyia na
nin'quitsi'ndaa'han' já.

Ng'e ntyjantyi xjen na tquen' tsoñ'en,

'u' condui na maco'xen',

ndo' condui 'u' najndu',

ndo' tsixuan' na tsoñ'en na tquen' na cüit'maan' 'u'
ntyja 'naanhan'.

Quindui na mac'an.

14 Ndo' tsontyichen Jesús: “Xe na 'o' conan't'man
n'onho' nn'an na conan'tjahin ndëëho', yajo' man-
tyi nquii Tyeho' na m'aan jon quiñoon'ndue,
ntsit'man ts'on jon 'o' na conan'tjaho' nnon jon.

15 Majo' xe na aa tyi'conan't'man n'onho' nque
ntyjeho' na conan'tjahin ndëëho', mantyi nquii
Tye'ho' tyi'xequitsit'man ts'on jon 'o' 'nan na co-
nan'tjaho' nnon jon.

Itsi'man Jesús ntyja na ntyje ts'an 'nan 'ndyo juu

16 “Xjen na conan'quindëho' jñ'oon na cotyjeho'
'nan jndyueho', tyi'nt'a yaho' na ntsi'manhan' na
chjoo' n'onho' cha' quitquen nn'an cüenta na ju-
uhan' cont'aho'. M'an nn'an na ve' cont'a yahin
na cotyjehin 'nan jndyuehan cha' quijnty'ia nn'an
na conan'quindëhin. Jñ'oon na mayuu' na matsjö

ndëëho', ve' ntyja 'naan' na cojnty'ia nn'an na nnda' cont'ahin, xia'nty' jo' vaa naya 'naanhin.

17 Majo' 'u', xjen na matyje' 'nan 'ndyo', quiman' nnon', quitscjo'ya' xquen',

18 Cha' tyi'ntsi'manhan' ndëë nn'an na matyje' 'nan 'ndyo', majo' nquii Tye' na m'aan jon quiñoon'ndue, ntsi'manhan' nnon jon na juuhan' matsa'. Ndo' nquii jon na ndyiaa' jon 'nan na taty'ncyo ndëë nn'an, nninncyaa jon tsoñ'en na icanhan' 'u'.

Naya 'naan' ts'an na vaa quiñoon'ndue

(Lc 12:33-34)

19 “Min 'nan na conan'ncüi nn'an na njon jndyihan' na conan'qui n'onhinhan'. Majo' quinty'ua conan'ndaa' o'han' ndo' co'on tscüahan' ndo' mantyi co'oque' nannty'uee nt'aa nan'ñeen na ntji'hinhan'.

20 Majo' 'naanho' na njon jndyihan' na conan'qui n'onho'han', quinan'ncüiho'han' quiñoon'ndue najon na je'cüa' quinty'uahan', min na je'c'on tscüahan' ndo' min na je'coque' nannty'uee na ntji'hinhan'.

21 Ng'e najon na covave 'nan na njon jndyi na conan'ncüiho', majo' vijon m'aan na ndyii' n'onho'.

Tënnon ts'an itsijonhan' juuhan' cha'vijon lámpara

(Lc 11:34-36)

22 “Ya na mandyi' jñ'oon na mayuu' yo na xoncüee' tson', itsijonhan' 'u' cha'na ts'an na ty-incyo ya naxuee ndyiaa'. Ng'e xjen mavaa' tson' jñ'oon'ñeen, yajo' itejndeihan' 'u' tsoñ'en xuee na vam'an'.

23 Majo' xe na aa tyi'nin'quindyi' jñ'oon na mayuu', itsijonhan' ntyja 'nan' cha'vijon ts'an na tyi'ya tēnnon na m'aan juu na nchjaan' juu. Ng'e min na mandyi' jñ'oon'ñeen, majo' tyi'je'cüaa' tson' na mayuu'han', ng'e tyquii' tson' matsixuan' cha'vijon najaan jndyi.

Je'quindëe na ntye'ntjōn ndëe ve patrōn na ninvi xjen

(Lc 16:13)

24 “Tamin'ncüii ts'an nndëe ntye'ntjontyen ndëe ve patrōn na ninvi xjen. Ng'e nc'oon juu na tyi'cuee' ts'on juu ncüii patrōn'ñeen ndo' ncüiichenhin nc'oon juu na vi'ntyjii juuhin. Ee nts'aahan' na njon jndyi nchjii juu yo ncüiihan, majo' cüiichenhin tyi'quinjonhin ntyjii juu. Xe na jen cojoo' n'onho' na nnan'tjonho' 'nan na nnintyaho', ntscu'han' na nnan't'maan'ho' Tyo'ts'on, ng'e tyi'je'quindëe ntye'ntjonho' ndëe ve nnonhan'.

Ncyaa Tyo'ts'on 'nan na icanhan' ntsinda jon
(Lc 12:22-31)

25 “Mang'e na nnda' vaa, matsjö ndëeho' na tanc'onho' na m'aan' jndyi n'onho' nchu vaa na vja na m'anho' tsonnangueva, na nin 'nan ntcüa'ho', ndo' na ncüeho', min ntyja 'naan ndiaa na ntcüeho'. Ng'e ntyjii Tyo'ts'on nchu vaa na cotando'ho', majndeichen yo 'nan na ntcüa'ho'. Ntyjii jon tsoñ'en ntyja 'naanho', majndeichen yo ndiaa na ntcüeho'.

26 Quitquen yaho' cüenta ntyja 'naan quintsa na ma'ntyja nandye. Joo o' taconon o' cha' ngue'han' na ntyje o' ndo' na nnan've o'han' na nninjnt'ue

o' 'iocha. Majo' min na nnda', nquii Tyeho' na m'aan jon quiñoon'ndue, incyaa jon 'nan na cocüa' o'. Ndo' 'o' je', ¿Aa chito njonchen nchjii jon yoho', chichen quintsahin'?

²⁷ Min tanin ncüii 'o' nndëë ngüando'ntyiho' ng'e na jndye jndyi m'aan' n'onho'.

²⁸ “Yajo' ¿Ndu na m'aan' jndyi n'onho' ntyja 'naan' ndiaa na ntcüeho'? Quitquenho' cüenta ntyja 'naan ntjaa' jndëë ya na covindyehan'. Nan-coo' covaa'han'. Joohan' min tacont'ahan' ts'ian, min tacoto'ñoonhan' tsuan na nndë ndiaahan'.

²⁹ Majo' quindyeho' ntsjö: Juu rey Salomón, min na tya jndyihin, ndo' tëquintyja na ya 'nan na tonan'chu jon, majo' tyi'quitsijonhan' na nan-coo' ndiaa na tocüe jon cha'xjen nancoo' ncüii ntjaa'min.

³⁰ Ndo' ng'e na nnda' vaa na incyaa Tyo'ts'on na nancoo' ntjaa' jndëë na ve' xeevaa ro minhan', ndo' 'iocha coninjnt'ue nn'adhan' na conan'quineinhan 'nan na cocüa'han, majndeichen ntyjii jon yuu jon nnan ndiaa na ntcüeho', 'o' na chjo jndyi vantyja n'onho'hin.

³¹ Jo' taje n'c'onho' jñuaan' ts'on na nndueho': ¿Nin 'nan nt'aha na nninjnda' 'nan ntcü'a ndo' na ncüë? ¿Nin 'nan nt'aha na nninjnda' ndiaa ntcüë?

³² Ee joo nn'an na tyi'c'onhan ntyja 'naan' Tyo'ts'on, ninnquii'chen m'aan' n'onhin nan'min', majo' nquii jon na conduihin Tyeho' na m'aan jon quiñoon'ndue, nchjii jnda' jon na tsoñ'en nan'min' itsitjahan'ho'.

³³ Navejndyee quijnt'ueho' na nquii Tyo'ts'on itye'ntjon jon 'o'. Ndo' quint'aho' 'nan na cavee' ts'on jon ee xe na nnda' tsam'anho', nts'aa jon na

ndaho' tsoñ'en 'nan na icanhan'ho'.

³⁴ Mang'e jo' tyi'nc'onho' na m'aan' jndyi n'onho' 'nan na nninjnt'ueho' 'iocha na tonnon. Xuee 'io ntsijnda' nquiihan' nin jñ'oontiu na nc'onho' ntyja 'naan' 'nan na icanhan' 'o'. Juu navi' na iquenon ts'an na ncüii ncüii xuee, maxjen condinon ntyja 'naan'han'.

7

Tyi'ncüji' cüenta na aa conan'tja nn'an (Lc 6:37-38, 41-42)

¹ “Tyi'ntji'ho' cüenta na aa conan'tja nn'an, ng'e xe na aa nt'aho'han', mantyi ncüji' Tyo'ts'on cüenta na conan'tjaho' nnon jon.

² Ng'e cha'xjen na cotji'ho' cüenta na aa conan'tja nn'an ndëëho', mannda' ncüji' jon cüenta na conan'tjaho' nnon nquii jon. Macha'xjen na cont'aho' yo nn'an, mannda' nts'aa jon na quit'uii ntcüe'han' 'o'.

³ ¿Ndu na maquen' cüenta ncüii nnon na tyi't'man itsitja cüiichen ts'an ndo' min ncu' tyi'maquen' cüenta na t'man matsitja 'u'? Na nnda' matsa', itsijonhan' ntyja 'nan' cha'vijon na mandyia' jndëë'n'oon na tuahan' tēnnon cüii ts'an, majo' min'chjo tyi'quen'to' cüenta na ñjon ts'oon tseii' v'aa tēnnon' ncu'.

⁴ Ndo' na nnda', tyi'quitsohan' na ntsu' nnon tsan'ñeen: Cüa ntyjë, ncya' na ncüji' jndëë'n'oon na tua tēnnon'. Ndo' majuuto xjen'ñeen ninvaa ñjon ts'oon tseii' v'aa tēnnon' ncu'.

⁵ 'U' na ve vaa na matsitiu', juu ts'oon tseii' v'aa na ñjon tēnnon', cüji' jndyee'han', yajo' xuee ndyia' na ncüji' jndëë'n'oon na ñjon tēnnon tsan'ñeen.

6 “Nan na ji'ua nan'xuanhan' ntyja 'naan' Tyo'ts'on, tyi'ninnncyaho'han' ndëë nn'an na tyi'quinjonhan' ngiohin. Ee xe na aa nt'aho' na nnda', ntsijonhan' ntyja 'nan' cha'vijon ndëë quindue' coninncyaho' 'nan na nan'xuanhan' cüentaa' Tyo'ts'on. Ndo' quindë'ñeen ngüe'quen o' ndo' ntquii o' 'o'. Min tyi'ninnncyaho' 'nan na njon jndyi nan'xuanhan' ndëë nn'an na tyi'quinjonhan' ngiohin. Ng'e xe na aa nt'aho' na nnda', itsijonhan' cha'vijon cotjue'ho' ts'uaa tē perlas ndëë quintcu. Ndo' cho'ñeen nndyue o'han'.

Quitanho' nnon Tyo'ts'on, yajo' ncy'onho' cüentahan'

(Lc 11:9-13; 6:31)

7 “Ninnquii'chen quitanho' nnon Tyo'ts'on, yajo' ncy'onho' cüenta 'nan na cotanho'. Ninnquii'chen quijnt'ueho' nchu ya na quint'aho' tonnon jon, ndo' nninjnda'han'. Ninnquii'chen quinan'manho' nnon jon 'nan na coquenonho', yajo' ntsiquinaan jon tondëëho' cha'vijon na nnaan 'ndyo v'aa.

8 Ng'e ncüii ncüii ts'an na ninnquii'chen ican juu nnon Tyo'ts'on, ncy'oon juu cüenta 'nan na ican juu. Ndo' ncüii cüii ts'an na ninnquii'chen nt'ue juu nchu vaa na nt'ue ts'on jon, mancüiixjen ncüaa' ts'on juuhan'. Ndo' juu ts'an na ninnquii'chen itsi'man nnon jon 'nan na iquenon, ntsiquinaan Tyo'ts'on tonnon tsan'ñeen cha'vijon conaan 'ndyo v'aa.

9 “Juu jnda', xe na aa ntcán juu cüii tan' tyoo' nnon', tyi'je'ncyá' na ve' cüii tsjö' nnon juu na ntcüa' juu.

10 Ndo' min xe na aa ntcán juu cüii quitscaa nnon' na ntquii juu, tyi'je'ncya' ve' quitsu ntquii juu.

11 Ng'e na nnda', 'o' na conduiho' nn'an na tyia nn'anho', xe 'o' ngioho' nninncyaho' 'nan ya ndëë ndaho', majndeichen nquii Tyeho' na m'aan jon quiñoon'ndue, nninncyaa jon 'nan na yantyichen ndëë nn'an na cotanhan' nnon jon.

12 “Jo' tsoñ'en 'nan na nt'ue n'onho' na quint'a nn'an yo 'o', majo'ntyi quint'aho' yohin. Ee na nts'aa ts'an na nnda', itsiquindëhan' juu jñ'oon na tqwen Moisés na ico'xenhan', ndo' mantyi jñ'oon na jndui na tondue nn'an na itsiquindyihan' 'nan na nguua.

Quitsac'ë 'ndyo teon na quintuhan'
(Lc 13:24)

13 “Quitsaque'ho' 'ndyo teon na quintuhan' cha' nndëë nc'onho' natoo' Tyo'ts'on. Ng'e vaa 'ndyo teon tuen na ngaquee' ts'an nato tuen. Majo' juu nato'ñeen ngay'oonhan' ts'an na ngitsuhin, ndo' jndye jndyi nn'an cotsaque'han'.

14 Majo' 'ndyo teon na ngaquee' ts'an nato na ngay'oonhan'hin na tyi'quintycüii na ngüando' ñuaan' juu, quintuvi'han' ndo' tyi'jndye nn'an condiohinhan'.

Ng'e tē na its'aa ts'oon, jo' ngüajnaan' ts'an nin ts'oonhan'
(Lc 6:43-44)

15 “Quitquenho' cüenta yo nque nn'an na coninncyahin jñ'oon na itsivi'nn'anhan'ho'. Cotsquehin quii' nt'anho' ndo' ngioho' na ndyia' n'onhin cha'xjen joo quinman ndyia' n'on o',

majo' quityquii' n'on nan'ñeen nan'xuanhin nanvi' nn'anhin cha'vijon lobo.

¹⁶ Nndëe ncüaa' n'onho' nchu vaa nan'xuanhin na cotquenho' cüenta 'nan na cont'ahin. Mangioho' na joo tëndöndyoo' tsjan, tyi'xe'quityjee ts'anhan' n'oonneon, min tyi'xequityjee ts'an tēhigos tsonneonndye.

¹⁷ Nan'ñeen itsijonhan'hin cha'vijon cüii ts'oon. Ts'oon ya, cove' tē ya, majo' min'cya ro ts'oon na tyi'ya, its'aahan' tē tyi'ya.

¹⁸ Juu ts'oon ya xecue' tē tyi'yahan', majo' juu ts'oon tyi'ya, min tyi'xecue' tē yahan'.

¹⁹ Ncüii cüii ts'oon na tyi'quint'ahan' tē ya, cot'uahan', ndē chi nguaahan' nnon chon.

²⁰ Nnda' vaa na ntajn'aanho' nin 'nan nan'xuan nan'ñeen, ng'e ya na ntquenho' cüenta 'nan na cont'ahin, ntsi'man jndyoyuhan' ndēēho' na chito jñ'oon mayuu' coninncyahin.

Chito tsoñ'en nn'an ntsaque'han ntyja 'naan' na ico'xen Tyo'ts'on

(Lc 13:25-27)

²¹ “Jndye nn'an conduehin nnön ta, majo' chito tsoñ'enhan ntsaque'han tyquii' juu na ityentjon Tyo'ts'on nn'an. Majo' minnichen ts'an na ntsiquindē juu cha'xjen na nt'ue ts'on Tyēhō' na m'aan jon quiñoon'ndue, juu tsan'ñeen ngaquee' juu ntyja 'naan' na itye'ntjon jon nn'an.

²² Ya na ngüentyja xjen ntco'xen Tyo'ts'on nn'an ntyja 'naan' na jndē jnan'tjahin nnon jon, nnduehan nnön: Manchji' rii' ta na jndē tyincyá já jñ'oon naya 'nan' yo juu najndei na matsixuan', ndo' jndyetyia yo nanjndyi, jndē tjí' jáhan' quityquii'

n'on nn'an, ndo' yo najndei na condui 'u', jndë jnt'á jndye nnon ts'ian na tyi'xe'quinduihan' yo na jndë nguë.

²³ Yajo' ntsintcü'ë jñ'oon ndëë nan'ñeen: Min tyi'cüajn'an 'o'. Quenaanho' na tonnön, 'o' na ninnquii'chen tont'aho' 'nan tyia.

Jñ'oon ntyja na condë ve v'aa

(Mr 1:22; Lc 6:47-49)

²⁴ “Ncüii ncüii ts'an na indyii juu jñ'oonmin na matsjö ndo' vanguee' juuhan', itsijonhan' tsan'ñeen cha'vijon ts'an na jnda' xquen na sia vaa' cjoo' tsjö' na tyen minntyjee'han'.

²⁵ Ndo' tyioo ndaatsua', jndui' ndaats'o t'man, tyoo jndye t'man, taquiñjonhan' v'aa'ñeen, majo' tatyioohan' ng'e tyen minntyjee'han' nacjoo' juu tsjö'ñeen.

²⁶ Majo' ncüii cüii ts'an na indyii jñ'oon na matsjö, majo' tyi'quitsiquindë juuhan', itsijonhan' tsan'ñeen cha'vijon cüii ts'an na tyi'jnda' xquen na ve' siato juu vaa' juu cjoo' tei'.

²⁷ Ndo' tyioo ndaatsua', jndui' ndaats'o t'man ndo' jndei tyioo jndye. Tovaquiñjonhan' juu v'aa'ñeen, mana tyioohan'. T'man tsuhin ntyja 'naan'han'.

²⁸ Vi na jndë sinin Jesús tsoñ'en jñ'oonmin', nn'an na jndye jndyi'hin na tondyehan jñ'oon na toninncyaa jon, jndye tom'aan' n'onhin ntyja 'naan' jñ'oon'ñeen,

²⁹ Ng'e totsi'man jon ndëëhin cha'xjen ts'an na conintquehin na ityentjon, chito cha'xjen nn'an na tonan'man nchu vaa itsiquindyi juu ntji na tquen Moisés.

8

*Sin'man Jesús ts'an na chu ndö' cotö'**(Mr 1:40-45; Lc 5:12-16)*

¹ Xjen na tjantcüe' Jesús na jnan jon juu tyo'ñeen, nn'an na jndye jndyi'hin tyentyjahan toxen' jon.

² Ndo' tyjee'non cüii tsans'a na chu ndö' cotö', tconxtye juu tonnon jon, itso juu:

—Nnda' ta, nchji na vaa najndeidei na condui 'u' na nndëe ntsin'man' ja xe na aa nt'ue tson'.

³ Ndo' tyio Jesús nt'ö jon nacjoo' tsanvii'ñeen, itso jon nnon juu:

—Nt'ue ts'ön, c'on' na jndë ntjo ya ntcüe' 'u'.

Ndo' ninñoon' jn'man juu, mana tsu ndö'ñeen.

⁴ Ndo' tso Jesús nnon juu:

—Ndyee'he', min'ncüii nnon ts'an tyi'ntsu' nchu vaa s'a. Naneinhin cja', quitsi'man' nnon tyee njan jaa nn'an judíos na jndë jn'man', ndo' juu quioo' na itsiquindyi jñ'oon na tqwen Moisés na nninncyaho' nnon Tyo'ts'on, juu o' ncyä' nnon tyee'ñeen. Ee na ntsiquindë' na nnda', ntsi'man jndyoyuhan' ndëe nn'an na jndë jn'man'.

*Sin'man Jesús mosoo' cüii capitán**(Lc 7:1-10)*

⁵ Jndë na tëquee' Jesús tsjoon Capernaum, tëntyjaa' ncüii capitán na m'aan jon. Juu tsan'ñeen co'xen jon ncüii ciento sondaro cüentaa' tsjoon Roma. Tcan jon na quits'aa Jesús vi naya'ñeen'hin yohin.

⁶ Itso jon:

—Nnda' ta, mioon jndyi iquenon moso njan na vaa juu v'a, iy'oon tycu coquenhin ndo' iquii jndyihan'hin.

⁷ T'a Jesús, itso jon:

—Ncjö ntsin'manhin.

⁸ Majo' sintcüe' capitán'ñeen jñ'oon, itso jon:

—Nnda' Ta, tyi'quitsixuan na ngaque' quityquii' v'a. Majo' ve' quitsu' na quin'man moso njan, ndo' n'man juu.

⁹ Ng'e mantyi ja m'an nacje 'naan nn'an na coto'xenhin ja. Ndo' mantyi m'an sondaro na maco'xën. Ya na ma'ua ts'ian nnon ncüiihin, matsjö nnon juu: “Cja' ndöhin, ndo' ncja juu.” Ndo' ya na ma'ua ts'ian nnon cüiichenhin: “Quindyo' ntjoohin”, ndo' nndyo juu. Ndo' na ntsjö nnon moso njan: “Quitsa' ts'ianva', ndo' nts'aa juuhan'.”

¹⁰ Ndo' vi na jndë jndyii Jesús jñ'oon na tso tsan'ñeen, tèvee' jndyi ts'on jon. Tso jon ndëe nn'an na cotsantyja naxen' jon:

—Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho', quii' nt'an ntyjëehë nn'an Israel, min'jon tacontji ncüii ts'an na t'man vaa na vantyja ts'on juu Tyo'ts'on cha'na juu tsanvahin.

¹¹ Quitquenho' cüenta jñ'oon na ntsjö, juu xjen ya na nnintyincyoo' ntyja na itye'ntjon Tyo'ts'on nn'an tsonnangue, nnan nn'an xi'jndiohan' na ngüendyuuaahan yo ndochihi Abraham, Isaac yo nin'Jacob na ntcüa' nan'ñeen yohan.

¹² Majo' nque nn'an judíos, joohin chuhan' na nan'xuanhin juu na itye'ntjon Tyo'ts'on, ncüji'han'hin jo'. Ndo' ncju'han'hin naijon na tēquintyja najaan, ndo' jo' nc'onhan na nnan'xuaahan na ntsi'ndaa'han' ngiohan. Ndo' manin'nan'qui'ioon'hin ndi'n'onhan na ntquiihan'hin.

¹³ Jndë jo' tso Jesús nnon juu capitán'ñeen:

—Cja' ntcüe' va', ndo' quindui cha'xjen na mavantyja tson'.

Ndo' majuuntyi xjen'ñeen jn'man mosoo' juu capitán'ñeen.

Sin'man Jesús tsanscu xeen' Pedro

(Mr 1:29-31; Lc 4:38-39)

¹⁴ Ndo' tja Jesús vaa' Pedro. Jndë na tëquee' jon jo', jndyii jon jñ'oon na juu tsanscu xeen' Pedro, vaa tsan'ñeen cjoo' jndu. Iy'oon tjuen'hin.

¹⁵ Jo' t'ui Jesús nt'ö tsanscu'ñeen. Ndo' ninñoon' jndya tjuen'hin. Jnanquintyja juu, ta' juu na sijñ'oon' juu na tcüa'han.

Jndye nn'an v'i sin'man Jesús

(Mr 1:32-34; Lc 4:40-41)

¹⁶ Ndo' vi na jndë tua ndo'cüjioon', nn'an na nan'xuan jndyetyia, tyecho nn'an joohin na m'aan Jesús. Tco'xen jon jndyetyia'ñeen na quindui'hin quii' n'on nan'ñeen. Mantyi sin'man jon tsoñ'en nn'an v'i.

¹⁷ Tui na nnda' cha' quitsiquindëhan' jñ'oon na jndui na toninncyaa Isaías ndyu na toxen'chen. Itso jon: “Manquii Tyo'ts'on tejndei jon jaa na tyi'jndei' nn'ön. Ndo' sin'man jon jaa tsoñ'en nnon ntycu na coquenön.”

Nn'an na nin'quitsantyja toxen' Jesús

(Lc 9:57-62)

¹⁸ Ya na jndyiaa' Jesús na jndye jndyi nn'an m'an xejndio ngiaa' jon, tso jon ndëë nn'an na totsai'on yo jñ'oon na toninncyaa jon na quinanjnda'hin v'aandaa na ngüe'jndyahan ndaandue.

19 Tantyjaa' ncüii ts'an na tsi'man nchu vaa it-siquindyí ntji na tquen Moisés. Itso juu nnon Jesús:

—Nnda' ta, 'u' na matsi'man' ntyja 'naan' Tyo'ts'on ndě, minyuuchen na ncja' ntsijon ja yo 'u'.

20 Jo' sintcüe' Jesús jñ'oon nnon juu, itso jon:

—Joo ndyondyehin' min ndue' o', ndo' quintsahin' min ntycya o', majo' ja na condui tsans'a na t'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na coxën tsoñ'en nn'an, min naijon na ngüajndyëë, ta'nan yu ro.

21 Cüiichen ts'an na ivay'oon juu yo jñ'oon na toninncyaa Jesús, itso juu nnon jon:

—Ta, ncya' chjo jñ'oon na ntix'ë tyëhö' ndo' vi na jndë ty'iuhin, yajo' yu je', ngöy'ön ja yo jñ'oon na mancyaa'.

22 T'a Jesús, itso jon:

—Jndye nn'an m'anhin cha'vijon nt'oohin. Qui'ndyi' na quity'iu nque nan'ñeen ntyjehin. Majo' 'u' quindyotsijon 'u' yo jñ'oon na mancyaa'.

Sichen Jesús jndye yo na iju ndaandue

(Mr 4:35-41; Lc 8:22-25)

23 Tua Jesús quityquii' v'aandaa ndo' nn'an na tqueen' jon na quitsay'onhan yo jñ'oon na toninncyaa jon, ty'ehin yo jon.

24 Ndö vaa 'nan tui, tyí'covijndye na ty'ehan, ndo' tyioo ncüii jndye t'man nnon juu ndaandue'ñeen, mavaaxjen na nchjehan' v'aandaa'ñeen ng'e juu ndaandue'ñeen, jndei ijuhan'. Ndo' Jesús je', itso jon.

25 Yajo' joo nn'an na tonan'jon jñ'oon na tonin-
ncyaa jon, jnan'ndyoo'hin nnon jon, jnan'ntcüihan
jon, jnduehan:

—Nnda' ta, quitsin'man' jaa, ee juu v'aandaa na
ñjön, mangua ndaahan' na nchjehan' juuhan' na
ntscüjehan' jaa.

26 T'a Jesús, itso jon:

—'O' tyi'covantyja ya n'onho'. ¿Ndu na co-
quityueho'?

Ndo' jnanquintyja jon, sityia' jon jndye'ñeen yo
ndaandue, ndo' tichen ntcüe'han'.

27 Ndo' s'aahan' na jndye jndyi t'oon n'onhan na
nnda' tui, taxee'han ndëë ntyjehan:

—Juu tsanvahin, ¿nin conduihin? Ata juu jndye
yo ndaandue cota'nguee'han' jñ'oon na ico'xen
jonhan'.

*Sin'man Jesús nn'an Gadara na m'an jndyetyia
quii' n'onhan*

(Mr 5:1-20; Lc 8:26-39)

28 Jndë na tejndyahan juu ndaandue'ñeen, sque-
han ndyuaa na jndyu Gadara. Jo' jndui'han
v'aandaa. Ndo' tyequitjon ve nn'an ndyuaa'ñeen
jon na ninnquii'chen tom'anhan ndi'nt'ua nt'oo.
Nan'xuan nan'ñeen jndyetyia quii' n'onhan. Vjee
jndyihan ata ndiquindëë ngüe'non nn'an naijon
na m'anhan.

29 Tye' jnan'xuaahan, jnduehan:

—'U' Jesús na condui 'u' Jnda Tyo'ts'on, ¿Nin 'nan
nt'ue tson' yo já? ¿Aa jndyo' na ntsa'vi' já, min na
tyi'coventyja xjen na nt'ui'vi' já?

30 Ndyo naijon m'an nan'ñeen m'an cüii tmaan'
quintcu na cotqui o'.

³¹ Ndo' tan jndyetyia'ñeen cüii naya'ñeen nnon Jesús, jnduehan:

—Xe na ncüji' já quityquii' n'on nanmin, ncyá' jñ'oon na ntsac'é quii' n'on quintcu na m'an ndö'.

³² T'a Jesús jndyuehan, tso jon:

—Cüa, quindui'ho'.

Yajo' jndui' jndyetyia'ñeen, tyeque'han quii' n'on joo cho'ñeen, ndo' na nnda' ninvaa tmaan' o' jnan'non o', tyecue o' najon ty'a vaa na njoon jndyihan', jo' tequityee' o' tyquii' ndaandue, tjë o' na sava ndaa nquen o'.

³³ Ndo' joo nn'an na tota'ntyjee' cho'ñeen, jnan'nonhan, tyentcüe'han tsjoonhan. Chen jndyi tonan'quindyiihan nchu vaa 'nan na tui na tjë o', ndo' mantyi ntyja 'naan' na jn'man joo nan'ñeen na tonan'xuanhan jndyetyia.

³⁴ Ng'e na nnda', tsoñ'en nn'an tsjoon'ñeen jndui'han, tyequijnty'iahan Jesús. Ndo' xjen na squehan najon na m'aan jon, tanhin nnon jon na quits'aa jon vi naya'ñeen na quindui' ntcüe' jon ndyuua tsjoonhin.

9

Sin'man Jesús ts'an na ndicaca

(Mr 2:1-12; Lc 5:17-26)

¹ Jndë tui na nnda', tua nnda' Jesús v'aandaa yo nn'an na totsay'on yo jñ'oon na toninncyaa jon. Tel'jndya ntcüe'hin ndaandue. Squehan tsjoon najon m'aan ya jon.

² Jo' squenon nn'an na m'aan jon, y'onhin cüii tsanvii', vaa juu cjoo' tsue. Tycu coquen ty'oonhin,

ntjo ntjein ng'ee juu. Ya na tquen Jesús cüenta van-
tyja n'on nan'ñeen, tso jon nnon juu tsanvii'hin:

—'U' jnda, cyon' na t'man tson'. Ja jndë sit'man
ts'ön 'u' jnan na tsixuan'.

³ Ndo' vendye nn'an na conan'man nchu vaa
tsi'man jñ'oon na tquen Moisés, vi na jndë jndye-
han na nnda' tso Jesús, jnan'tiuhan, jnduehan:
“Tsanva', jñ'oon tsan' itsinin juu, ee its'aa juu na
cüajon conduihin yo nquii Tyo'ts'on.” Nnda' vaa
na jndue nan'ñeen.

⁴ Majo' ntyjii Jesús nchu vaa conan'tiuhan, ng'e
jo' taxee' jon ndëëhan:

—¿Ndu na conan'tiuho' jñ'oon vi' ntyja njan?

⁵ ¿Nin jñ'oon na cotji'ho' cüenta na
tyi'jndyaa'chen ntsjö nnon tsanvahan? “¿Aa na
ntsjö nnon juu na matsit'man ts'önhin yo jnan na
tsixuan juu?” Ndo' “¿Aa ntsjö na quinanquintya
juu, cjaça juu?”

⁶ Majo' quitquenho' cüenta, ja na condui tsans'a
na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na coxën tsoñ'en
nn'an, ntsjö jñ'oon na jndyaa'ntyichenhan'
ngioho'. Yajo' vi na jndë jn'man tsanva', ncüaa'
n'onho' na vaa najndö na matsixuan nnon
tsonnangue na nndëë ntsit'man ts'ön nn'an jnan
na nan'xuanhan.

Jo' tso jon nnon ts'an na ntjein ng'ee'hin:

—Cüa, quinaquintya', quitsintcüi' tsue' ndo' cja'
va'.

⁷ Ndo' jnanquintya juu, tja juu vaa' juu.

⁸ Ndo' nn'an na jndye jndyi'hin, vi na jndë
jnty'iahin na nnda' tui, tyuehin ndo' tyincyaaahan'
na nein jndyihin ndo' tonan't'maan'hin Tyo'ts'on

na nnda' vaa tyincyaa jon najndei na tsixuan jon nnon Jesús na itejndei jon nn'an.

Tqueen' Jesús Mateo
(Mr 2:13-17; Lc 5:27-32)

⁹ Jndui' Jesús jo', tja jon na tonnonchen. Jo' jndyiaa' jon ja Mateo. Tom'an v'aa naijon na m'an nn'an na cotye s'on cüentaa' gobiernon tsjoon Roma. Tso jon nnön:

—Quindyotsijon 'u' yo jñ'oon na mancyaa.

Ndo' jnty'i ts'ian'ñeen, ndo' tyjë yo nquii jon.

¹⁰ Ndo' ndö vaa 'nan na tui, vequityen Jesús mesa quii' v'a na cocü'á. Ñ'en ntyjë na mantyi cotye s'on na cotyion nn'an ntyja 'naan' tsanm'aants'ian tsjoon Roma, ndo' mantyi ñ'en nn'an na cotji' nn'an cüenta ntyja 'naanhan na conduihan nn'an na conan'tjahin nnon Tyo'ts'on. Ninvi tojnaan' tovendyuaa nan'ñeen yo nn'an na conan'jon jñ'oon na toninncyaa Jesús.

¹¹ Ndo' joo nn'an tmaan' fariseos, vi na jndë jnty'iahan na nnda' s'aa jon, taxee'han ndëë nn'an na totsaj'onhan yo jñ'oon na toninncyaa Jesús, jnduehan ndëë nan'ñeen:

—¿Ndu na juu tsan na itsi'man ndëëho' icüa' jon yo nn'an na cotye s'on ndo' yo nn'an na cotjí' cüenta na nan'xuanhan jnan tonnon Tyo'ts'on?

¹² Ndo' vi na jndë jndyii Jesús na nnda' conduehin, sinin jon jñ'oon na itsijonhan' juuhan' ntyja 'naan nan'ñeen, itso jon:

—Nn'an na tyi'v'i, tyi'icanhan'hin ts'an na nts'aa nasihin. Majo' nn'an v'i, joochan icanhan'hin ts'an na nts'aa nasihin.

¹³ Nquii Tyo'ts'on nt'ue ts'on jon na cüaa' n'onho' jñ'oonva na itsohan': "Ja njon jndyi ntyji na nc'onho' na cüivengioho' nn'an, chichen na nnan'cuee'ho' quioo' na conan't'maan'ho' ja yohan'."

Ndo' tsontyichen Jesús:

—Quint'aho' cha'xjen itsinin jñ'oon' Tyo'ts'on na jndui: "Ja chito jndyö na mac'ën nn'an na cont'a ntyja na nt'ue ts'on Tyo'ts'on. Joo nn'an na nan'xuan jnan, jndyö na mac'ënhin na quintcüe' n'onhan."

Cota'xee'han nnon Jesús na ntyjee ts'an 'nan 'ndyo juu

(Mr 2:18-22; Lc 5:33-39)

¹⁴ Nn'an na conan'jon jñ'oon na toninncyaa Juan squehan na m'aan Jesús, taxee'han nnon jon:

—Já yo nn'an tmaan' fariseos cotyjé 'nan jndyué, majo' joo nn'an na matsi'man' ndëë, tyi'cont'ahan na nnda'. ¿Ndu?

¹⁵ T'a Jesús, sinin jon ncüii jñ'oon ndëë nan'ñeen na it'uiihan' ntyja 'naan' nquii jon, tso jon:

—Nn'an na conan'jon yo nquii tsans'a na ngoco, ¿Aa nc'onhan na chjoo' n'onhan viochen xjen na condit'maan' na ninvaa m'aan tsan'ñeen tyquii' nt'anhin? Tyi'xe'quint'ahan na nnda'. Majo' ngüentyja xuee na ntji' nn'an juu tsan'ñeen quityquii' nt'anhin. Juu xjen'ñeen nnan'chjoo' n'onhan ndo' ntyjehan 'nan jndyuehan.

¹⁶ Ndo' sininntyichen Jesús jñ'oon na tyi'quitso nquii' jonhan' ntyja 'naan' jñ'oon xco na toninncyaa jon. Tso jon: "Vi tan' ndiaa xco na tyi'cotmanhan', tyi'quichuhan' na ncüjaa' ts'anhan' ndiaa ntsa. Ng'e xe na aa nts'aa ts'an

na nnda', juu ndiaa xco'ñeen ngateihan' ndo' nc'ioo'han' juu ndiaa ntsa'ñeen. Ndo' na nnda', juu najon na t'io ndiaa'ñeen, t'manntyichen nt'iohan'.

¹⁷ Min ntjan quioo' na cotyion nn'an ndaa vinon, majo' tyi'je'quityion nnda' ts'an juu ndaa'ñeen ntjan na jndë tijnt'ue ts'anhan' toxen'. Ng'e xe na aa nnda' nts'aa ts'an, joo ntjan'ñeen ndi'ndaa'han' ndo' mantyi juu ndaa vinon na ñjonhan', nntcüe'han'. Ng'e na nnda', ndyion ts'an ndaa vinon xco tjan xco ndo' na nnda', min juu tjan'ñeen tyi'je'cüi'ndaa'han' min ndaa vinon'ñeen tyi'je'quitsuhan'.

Tyincyaa Jesús na tando' xco yuscu chjo jnda Jairo

(Mr 5:21-43; Lc 8:40-56)

¹⁸ Ninvaa na itsinin Jesús jñ'oon'ñeen ndo' ncüii ts'an juu tsjoon'ñeen na conintquehin ntyja 'naan' vats'on cüenta nn'an judíos, tyjee'non juu na m'aan Jesús. Tconxtye tsan'ñeen nnon Jesús. Tso jon:

—Quichenvi' tue' yuscu chjo jnda, majo' xe na aa ntsa' vi naya'ñeen na ncja' quityio' nt'ö' cjoo' juu, yajo' ngüando' nnda' juu.

¹⁹ Maninñoon' sicje Jesús, tanyja jon toxen' tsan'ñeen, mantyi já na totsay'õn yo jñ'oon na toninncyaa jon, sáñ'ën yohin.

²⁰ Ndo' majuuto xjen'ñeen jndyontyja ncüii tsanscu toxen' Jesús, mioon vii' juu. Jndë ncho've chu na coc'a neon' juu. Jndyotsindyoo'hin toxen' jon, t'uui juu 'ndyo ndiaa' jon.

21 Ng'e siti u juu: “Xe ve' aa nndëë nt'ui ndiaa' jon, nn'man.”

22 Ndo' nquii Jesús, tequen jon, jndyiaa' jon nnon tsanscu'ñeen. Tso jon nnon juu:

—'U' jnda, cyon' na t'man tson'. Ng'e na vantyja tson' ja, jo' na jndë jn'man'.

Ndo' majuuto xjen'ñeen ntjo ya ntcüe'hin.

23 Ndo' xjen na tuee' Jesús vaa' juu Jairo'ñeen, tëquee' jon quii'han'. Jo' jndyiaa' jon m'an nn'an na cotja' nmaan na coninjnda' na nganty'iu juu ts'oo chjo'ñeen. Conan'xuaa nn'an ndo' cotyuee jndyihin.

24 Tso jon ndëëhin:

—Cüa, quindui'ho' ntjoohin, yuscu chjovahin, chito aa tue' juu, ve' itso juu.

Majo' jnan'cüejnaan'hin jon, ve' toncohin ng'e nnda' tso jon.

25 Majo' vi na jndë tji' jon nan'ñeen ch'en, tëquee' jon najon vequityen ts'oo chjo'ñeen, jo' t'uii jon nt'ö juu, ndo' jnanquintyja juu.

26 Ndo' na s'aa Jesús na nnda', tycya jñ'oon ntyja 'naan'han' ninvaa nt'ö juu ndyuaa'ñeen.

Sin'man Jesús ve nn'an nchjan

27 Xjen na jndui' Jesús v'aa'ñeen, tentyja ve nn'an nchjan toxen' jon. Tonan'xuaahan, jnduehan:

—'U' ta na condui 'u' tsjan David na jndyocahan', c'on' na nty'ia rō ntyji'.

28 Ndo' vi na jndë tëquee' jon quityquii' v'aa, jnan'ndyoo'hin na m'aan jon. Taxee' jon ndëëhin:

—¿Aa vantyja n'onho' na nndëë nninncyä na njnty'ia nnda'ho'?

T'ahan, jnduehan:

—Ta, vantyja n'ón.

²⁹ Ngue ro jñoon nt'ö jon tëndëëhin, ndo' tso jon ndëëhin:

—Quindui cha'xjen na vantyja n'onho'.

³⁰ Ndo' tyincyaaahan' na ya cojnty'iahan. Majo' jaa' jñ'oon na tso jon ndëëhan na tyi'nan'quindyiihan nn'an na nnda' s'aa jon.

³¹ Majo' ta'nan jnan'quindëhinhan'. Ee vi na jndë jndui'han juu v'aa'ñeen, chen chen tonan'neinhan ndëë nn'an na m'an juu ndyuaa'ñeen 'nan na s'aa Jesús yohan.

Sin'man Jesús ts'an na ndiquitsinin

³² Xjen na jndui' nan'ñeen v'aa'ñeen, sque mañoon nn'an na m'aan Jesús. Y'onhin cüii ts'an na tsixuan juu jndyetyia quii' ts'on juu na ndincyaaahan' na ntsinin juu.

³³ Ndo' vi na jndë tji' Jesús jndyetyia'ñeen quii' ts'on tsan'ñeen, tye' tsinin juu. Ndo' nn'an na jnty'ia na tui na nnda', tyuehin ndo' tom'anhan na neinhin. Jnduehan:

—Jaa nn'an Israel, min'jon tacobnty'ia na nts'aa ts'an cüii ts'ian t'man cha' juu 'nan na s'aa Jesús ndö'.

³⁴ Majo' jnan'cüejnaan' nn'an fariseos jon. Jnduehan:

—Ve' ntyja 'naan' juu najndei na itsixuan nquii juu na conditque ndëë tsoñ'en yotyia, jo' na condëë icüji' tsanva' yotyia quityquii' n'on nn'an.

Nty'ia nchjii Jesús nn'an

³⁵ Tomandyi' Jesús tsochen njoon t'man yo njoon quiyndë ndyuaa Galilea. Totsi'man jon ndëë nn'an na covancüi nt'aan'on. Toninncyaa jon

jñ'oon ntyja 'naan' na ityentjon Tyo'ts'on nn'an juu na cotsam'anhán. Ndo' mantyi totsín'man jonhin ncüii cüii nnon ntycu na coquenonhan yo ncüii cüii nnon na tajndei' n'onhan na iquiihan'hin.

³⁶ Ya na jndyiaa' jon ntmaan' nn'an na jndye jndyi'hin, t'oon jon na nty'ia rohan ntyjii jon, ng'e m'anhán na ntycüii najndëhan na jndye vaa na m'aa'n' n'onhan. Cha'vijon na cocyaatohan tyuaa na ndiquindëë na nc'ontyihan. Itsijonhan' ntyja 'naanhin cha'xjen coquenon quinman na tats'an ivantyjee'.

³⁷ Ndo' ta' jon na itsi'man jon na jndye nn'an m'an na ndyehan jñ'oon' Tyo'ts'on, majo' nn'an na nnan'neinhinhan' ndëëhan, tyi'jndyehan. Ndëë joo nn'an na totsay'on yo jñ'oon na toninncyaa jon, sinin jon jñ'oon na sijonhan' juuhan' yo juu nan'ñeen. Tso jon:

—Jñ'oon na mayuu' jndye jndyi ntjon na tue', majo' tyi'jndye nanntjon m'an na ntyjehan'.

³⁸ Mang'e jo' quitanho' nnon nquii jon na 'naan' joo ntjon'ñeen na quijñon jon nn'an na quit-saquityjehin ntjon 'naan' jon.

10

Ícüji Jesús ncho've nn'an na quitsay'onhan jñ'oon yohin

(Mr 3:13-19; Lc 6:12-16)

¹ Tqueen' Jesús já nn'an na ncho've. Tyincyaa jon na mantyi nan'xuán juu najndei na condui nquii jon cha' ntjii' jndyetyia quii' n'on nn'an, ndo' na quinan'n'mán nn'an tsoñ'en nnon ntycu vjee yo tsoñ'en nnon na tajndei' n'onhan na iquiihan'hin.

² Ndö nguë já nn'an na ncho've na t'ua jon ts'ian 'naan' jon ndë. Naminjndyee Simón, na mantyi xuee' jon Pedro, jndë ve, tyje jon Andrés, ndë jo' Santiago yo tyje jon Juan, joochan ntsinda Zebedeo,

³ Felipe yo Bartolomé, Tomás yo ja Mateo na toquë s'on 'naan' gobiernon tsjoon Roma, ndo' Santiago jnda Alfeo yo Tadeo,

⁴ Yo Simón, tsan na totsijonhin yo tuaan' nn'an na tonan'vehan nacjoo' gobiernon tsjoon Roma, ndo' yo nin'Judas Iscariote, tsan na jndëcyä tyincyäa juu cüenta Jesús nduee nn'an na jnan'cuee'hanhin.

*T'ua Jesús ts'ian ndëe nn'an ncho've
(Mr 6:7-13; Lc 9:1-6)*

⁵ Ndo' ndö vaa ts'ian na t'ua Jesús ndë na ncho've já na tji jon, tso jon:

—Tyi'ntsaque'ho' quii' nt'an nn'an na chito conduihan ntyjë nn'an judíos, ndo' min tyi'ntsaque'ho' njoon na m'an nn'an ndyuaa Samaria.

⁶ Xia'ntyi c'oho' na m'an ntyjeeho' nn'an Israel, na conduihan cha'vijon quinman na jndë tsu.

⁷ Viochen na cotsacondyi'ho', ndö jñ'oon quin-dueho' ndëe nn'an: Quitquenho' cüenta na nquii Tyo'ts'on na m'aan quiñoon'ndue, jndë tentyja xjen na ninncyaho' na ntye'ntjon jon 'o'.

⁸ Ndo' tsontyichen Jesús ndë: Quinan'n'manho' nn'an v'i yo nn'an na cho ndö' cotö'. Quint'aho' na nta'ndo' xco nn'an na jndë tjë. Quitji'ho' jndyetyia quii' n'on nn'an. Juu nayavahin, ve'

yu tyincyaa Tyo'ts'on na nan'xuanho'han'. Mantyi 'o' tyi'nta'ntjonho' xoquitu' ndëë nn'an ntyja 'naan'han'.

⁹ “Tyi'ntsachoho' s'on ijan, min s'on xuee min s'on ve na ñjon chetsja' na ntyjahan' ndi'ntscu'ho' na ntsaquint'aho' ts'ian njan.

¹⁰ Min tyi'ntsachoho' nchetsja' na nc'oho' nato na ñjon 'nan na ndijnt'ueho', min ncüiichen ntjo ndiaa, min ntcon, min ts'oon na ntyjaho'. Ng'e cha'xjen ivantjon ts'an yo ts'ian na its'aa juu, mannda' chuhan' na nndaho' 'nan na icanhan'ho' na cotye'ntjonho' nnon Tyo'ts'on.

¹¹ “Ndo' minnichen tsjoon na ntsqueho', min na aa t'manhan', ndo' min na aa chjohan', chen quijnt'ueho' nin ts'an na its'aa na njon jñ'oon' Tyo'ts'on na ncy'oon juu cüentaho' vaa' juu na ntixee' juu 'o'. Jo' quintjoho' vaa' tsan'ñeen ata xjen na nndui' ntcüeho' juu tsjoon'ñeen.

¹² Juu xjen na nc'oque'ho' v'aa'ñeen, quitanho' na quityio Tyo'ts'on jn'aan nan'ñeen.

¹³ Ndo' joohan, xe na aa ya nn'anhin, yajo' ndyio jon jn'aanhin. Majo' xe na aa tyi'quinan'xuan nan'ñeen na ncy'onhan cüenta juu naya'ñeen, yajo' tyi'xe'quits'aa Tyo'ts'on cha'xjen na cotanho' nnon jon.

¹⁴ Ndo' nn'an tsjoon'ñeen, xe na aa ta'nan ncüiihan na nin'cy'oon juu cüentaho' na ntixee' juuho', min tyi'ninquin'ndyii juu jñ'oon na coninncyaho', juu xjen na ndui'ho' vaa' juu oo tsjoon'ñeen, quinan'cyaaho' ts'ojndë na chuu' ng'eho'. Na nt'aho' na nnda', ncüji' jndyoyuhan' na joo nan'ñeen tyi'nin'cy'onhan cüenta juu jñ'oon' Tyo'ts'on na coninncyaho'.

15 Jñ'oon na mayuu' na matsjö ndëëho', nn'an tsjoon'ñeen juu xuee ya na ntco'xen Tyo'ts'on nn'an ntyja 'naan' na tonan'tjahan nnon jon, t'manntyichen nt'uiivi'han'hin, chichen juu navi' na isquioo jon cjo nn'an tsjoon Sodoma yo Gomorra.

Nt'a vi' nn'an 'o'

16 “Quitquenho' cüenta, 'o' na conduiho' cha'vijon quinman, majñönho' quii' nt'an nn'an na conduihan cha'vijon lobo. Ng'e jo', cha'xjen quindu m'an na jnda' nquen o', mantyi 'o' c'onho' na jnda' nquenho' na tyi'ntsivi'nn'anhan' 'o'. Ndo' cha'xjen tyi'manyaan' quitu', mannda' vaa c'onho'.

17 Tyi'nc'onho' na conan'qui n'onho' nn'an ee nninncyahan cüentaho' nduee nanm'ann'ian, ndo' nan'ñeen ntji'han ts'ian na ngich'oho' quityquii' nt'aan'on 'naanhan.

18 Ndo' ng'e na conduiho' nn'an na m'an ntyja njan, nnt'ahan na ngüentyjee'ho' tondëë nn'an na conduihan gobiernon ndo' mantyi ndëë nn'an na tëquintyja t'man condui. Ndo' na nnda', nninncyaaahan' na ntji' jndyoyuho' ndëëhin ntyja njan ndo' mantyi ndëë nn'an na tyi'quinan't'maan'han nquii Tyo'ts'on na vando'.

19 Ya na nninncyahan cüentaho', tyi'nc'onho' jñmaan' ts'on na nin jñ'oon nnan'ntcüe'ho' ndëëhan. Ng'e majuuntyi xjen'ñeen nninncyaa Tyo'ts'on nin jñ'oon na nnan'ntcüe'ho'.

20 Ee nquii Espíritu na condui nquii tyeho' Tyo'ts'on, ntsi'man jon nin jñ'oon na nnan'ntcüe'ho', tyi'xe'canhan' na nnan'ntcüe'ho'

jñ'oon ndëë nan'ñeen ve' yo na jnda' nquen nqueho'.

²¹ “M'an nn'an na ninncüii ts'an ntsindahin na nninncyahan ntyjehin nduee nanm'ann'ian cha' nnan'cüje nan'ñeen joo. Ndo' mantyi m'an nn'an na nninncyahin ndahin nduee nanm'ann'ian cha' nnan'cüje nan'ñeen joo. Ndo' majo'ntyi nnt'a nda nn'an cha' cüje tye ndyee joo.

²² Ndo' tsoñ'en nn'an nc'onhan na tyi'quijndoo'han 'o' ng'e na conduiho' ntyja njan. Majo' juu ts'an na ntjotyen ntyja njan ata juu xjen na ntycüii tsoñ'en, ntsin'man Tyo'ts'on ñuan 'naan' tsan'ñeen.

²³ Nn'an ncüii tsjoon, xjen na conty'ehan 'o', quinanonho', c'oho' cüiichen joo. Jñ'oon na mayuu' na matsjö ndëëho', ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na co'xën tsoñ'en nn'an, nndyo ntcü'ë nnt'a. Majo' ninjo' m'anchen njoon ndyuaa na m'an nn'an Israel na tyi'cotsqueho' na nninncyaho' jñ'oon naya ntyja njan ndëëhin juu xjen na nncüjê ntcü'ë.

²⁴ “Já nn'an na t'man Jesús na quitsay'ón yo jñ'oon na toninncyaa jon, sininntyichen jon jñ'oon ndé ntyja 'naan' juu ts'ian na tsixuan nquii jon. Tso jon: “Juu ts'an na itsijnaan', tyi't'man conduihin cha'xjen nquii mastro 'naan' juu. Min juu ts'an na tye'ntjon nnon patrón, tyi't'man conduihin cha'xjen nquii patrón'ñeen.

²⁵ Juu ts'an na itsijnaan', quintjo ya ntyjii juu na cüejon iquenon juu cha'xjen na iquenon nquii ts'an na itsi'man nnon juu. Ndo' mantyi juu ts'an na itye'ntjon nnon patrón, quintjo ya ntyjii juu na cüejon iquenon juu cha'xjen na iquenon nquii

tsan'ñeen na itye'ntjon juu nnon. Ncö na condui ja ts'an na conditque ndëë nn'an v'aa, conduie nn'an na tsixuan Beelzebú, 'o' na cotye'ntjonho' nnön, mantyi nnda' nnduehan cjoho'.

*Xia'ntyi Tyo'ts'on nan'xuan na c'ön na ncyaa
(Lc 12:2-7)*

²⁶ “Majo' 'o' tyi'ndyueho' na nin 'nan nnt'a nn'anho'. Ng'e tsoñ'en na vanty'iu m'anhan', ngüentyja xjen na nnintyincyoo' jndyoyuhan'. Ndo' juu jñ'oon na tyi'condye nn'an, ncüaa' n'onhan nchu vaa itsiquindyihan'.

²⁷ Mang'e jo', jñ'oon na matsinën ndëëho' na tyi'matsjö nc'ihan', quinan'nein jndyoyuho'han' ndëë nn'an. Ndo' jñ'oon na matsinën ndëëho' na ninnqueho', quindueho'han' ndëë tsoñ'en nn'an.

²⁸ Joo nn'an na conan'cüje ntyje, majo' tyi'je'quindëë nt'ahin na ngitsu ñuaanho', tyi'ndyueho'hin. 'O' c'onho' na ncyaa'ho' Tyo'ts'on na nquii jon vaa najndei na conduihin na ncju' jon si'ts'o 'naan' ts'an yo ñuaan' ts'an quii' v'io.

²⁹ “'O' mangioho' na tyi'jnda coninjnt'ua ve quintsa quijndë. Majo' nquii Tyeho' Tyo'ts'on iquen jon cüenta joo o'. Nchjii jnda' jon ya na ngovje ncüii cüii joo o'.

³⁰ Ndo' ata ntyjii jnda' jon tsa'nnda' sonquenho'.

³¹ Mang'e jo', tyi'ndyueho', ng'e 'o' njonntyichen ntyjii jon, nchichen na jndye quintsa quijndë.

*Quitji' jndyoyu jaa ntyja 'naan' Jesucristo
(Lc 12:8-9)*

³² “Minninchen ts'an na icüji' jndyoyu juu ntyja njan tondëë nn'an, mantyi nnon Tyëhö' na m'aan

quiñoon'ndue, ja ncüji' jndyoyu nnon jon na con-
dui tsan'ñeen ntyja njan.

³³ Majo' minninchen ts'an na icüjihin ntyja
njan, mantsjö nnon Tyëhö' na min tyi'quitsixuan
tsan'ñeen ntyja njan.

Ntyja 'naan' Jesús ic'onhan' nn'an yo ntyjehan
(Lc 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ “Tyi'nan'tiuho' na jndyö tsonnangue cha' ya
nc'on nn'an yo ntyjehan. Chito juu ts'ian jndyö. Ja
jndyö na nc'on nn'an cjo ntyjehan.

³⁵ Ee ntyja njan ja, nc'oon tsans'a na tyi'cüejon
jñ'oonhin yo tye juu, mantyi tsanscu yo ndyee juu,
ndo' mantyi tsannts'a yo nquii tsanscu xeen' juu.

³⁶ Ata nts'aahan' na nque nn'an vaa' ts'an
na vantya ts'on juu ja, joohin ata xjen
nnaan'vjehanhin.

³⁷ “Minninchen ts'an na njonntyichen ntyjii juu
tye juu ndo' ndyee juu, chichen ja, tyi'quitsixuan
tsan'ñeen na nc'oon juu ntyja njan. Mantyi
minninchen ts'an na itsivi'ntyjiichen juu jnda
juu yus'a, yuscu, chintyichen ja, tyi'quitsixuan
tsan'ñeen na nc'oon juu ntyja njan.

³⁸ Cha' na ndëe ntsijon ts'an ntyja njan, chuhan'
na quintjo ya ntyjii jon 'nan vi' na iquenon juu. Xe
na aa tyi'nts'aa juu na nnda', xe'quindëe ntsixuan
juu ntyja njan.

³⁹ Ntyja 'naan' na vam'aan ts'an, xe na aa ntsi-
chon juu na ndui cha'xjen na nt'ue ts'on nquii juu
cha' ncy'oon Tyo'ts'on cüentahin, ngitsuhin ntyja
'naan'han'. Ng'e min'cya ro ts'an na incyaa na
quitjon nin 'nan na ngenon ng'e na m'aan juu
ntyja njan, ntsin'man Tyo'ts'on ñuaan' juu. Majo'

min'cya ro ts'an na nt'ue nquii nchu ya cha' ntyja 'naan' jo' ntsin'man Tyo'ts'on ñuaan' juu, majnda' ntyja 'naan 'nan na its'aa tsan'ñeen, ngitsu ñuaan' juu.

Naya na itsiquindaa' Tyo'ts'on nn'an
(Mr 9:41)

⁴⁰ “Min'cya ro ts'an na ntsintjoo' juu 'o', mantyi ja itsintjoo' tsan'ñeen. Ndo' juu ts'an na ntsintjoo' ja, mantyi itsintjoo' tsan'ñeen nquii Tyëhö' na jñon jon ja quii' nt'an nn'an.

⁴¹ Ndo' minnichen ts'an na ntsintjoo' juu ncüii ts'an na incyaa jñ'oon ng'e na jñ'oon' Tyo'ts'onhan', ncy'oon tsan'ñeen maninjuu naya cha'xjen juu naya na ncy'oon ts'an na incyaa jñ'oon' Tyo'ts'on. Ndo' minnichen ts'an na ntsintjoo' juu ncüii ts'an na itsijonhin cha'xjen na chuhan' na c'oon ts'an na tonnon Tyo'ts'on, ng'e nt'ue tsan'ñeen na nts'aa juu na nda', tsan'ñeen ncy'oon juu cüenta maninjuu naya cha'xjen juu naya na ncy'oon nquii ts'an na its'aahan'.

⁴² Ndo' jñ'oon na mayuu' matsjö ndëho', minnichen ts'an na ninncyaa min ve' chjovi' ndaatoo tein na nc'u ncüii ts'an na itsijonhin yo ja, tanin min na aa tyi't'man conduihin, majnda' vaa naya na ncy'oon juu cüenta.”

11

Jñon Juan nn'an na m'aan Jesús
(Lc 7:18-35)

¹ Ndo' ya na jndë si'man Jesús jñ'oonmin' ndë na ncho've já na t'man jon na quitsay'õn yo jñ'oon na toninncyaa jon, yajo' jndui' jon jo'. Tja jon

na ntsi'man jon ndo' na nninncyaa jon jñ'oon' Tyo'ts'on ndëë nn'an na m'an njoon ndyuua Galilea.

² Ndo' juu Juan, tsan na totsiquindëë' nn'an, xjen'ñeen ndyii' jon vancjo. Jo' jndyii jon jñ'oon ntyja 'naan' juu ts'ian na its'aa Cristo. Jo' t'ua Juan ts'ian ndëë ve ndye nn'an na t'man jon na quitsay'onhan yo jñ'oon na incyaa jon na c'ota'xee'han cüii jñ'oon nnon Jesús.

³ Jndue nan'ñeen nnon jon:

—¿Aa condui 'u' nquii jon na tso jñ'oon' Tyo'ts'on na ndyo jon nnon tsonnangue, oo aa ngüent'õ na ncüjee' cüiichen ts'an?

⁴ Ndo' jo' t'a Jesús jndyuehan, tso jon: “Quit-santcüe'ho' na m'aan Juan, quindueho' nnon jon nchu vaa jñ'oon na condyeho' na mancyaa, yo na cojnty'ia ndëëho' na jndye nn'an con'manhin.

⁵ Quindueho' nnon jon na joo nn'an na nintom'anhin na nchjanhin, naneinhin xuee cojnty'iahin. Joo nn'an na tom'an na ntjein ng'e, nein ya cotsaca'hin. Joo nn'an na nintoquichohin tycu ndö' cotö', jndë jn'manhin. Joo nn'an na nintom'anhin na quitahin, nein ya condyehin. Joo nn'an na jndë tjë, cotando' xcohin. Ndo' joo nn'an na nty'ia jndyihan, jndë macondyehan jñ'oon naya 'naan' Tyo'ts'on.

⁶ Ndo' juu ts'an na tyi'vacüaa'hin ntyja njan, condui tsan'ñeen ts'an na neiin' juu na tonnon Tyo'ts'on.”

Jñ'oonmin' sinin Jesús ndëë nan'ñeen na jñon Juan.

⁷ Ndo' vi na jndë na tyentcüe' nan'ñeen, ta' Jesús na sinin jon ntyja 'naan' Juan ndëë tmaan' nn'an

na m'an xi'jndio ngiaa' jon. Tso jon: “Juu xjen na ty'eho' jndëë najjon tom'aan Juan, ¿Nchu vaa na tji'ho' cüenta na tsixuan jon? ¿Aa jnty'iaho'hin cha'na ts'an na ve vaa itsinin na sijonhan'hin cha'vijon cüii tsmaan ts'on na nay'oon jndyehan'? Chito nnda' totsixuan jon.

⁸ Ndo' na nnda', yajo' ¿Nin ncüii nnon jnan'tiuho' na tsixuan jon na tyequijnty'iaho'hin? ¿Aa jnty'iaho'hin na conduihin ncüii ts'an na cüe ndiaa na njon jndyi? Min chitojo'. 'O' ngioho' xia'ntyi nn'an na t'manntyi conduihin, joohan cocüehan ndiaa na njon jndyi.

⁹ Yajo' ¿Nin 'nan t'oon' n'onho' na tyequijnty'iaho'hin? Ja nchji na tyequijnty'iaho' cüii ts'an na toninncyaa jñ'oon' Tyo'ts'on ntyja nchu vaa 'nan na nguaa. Ndo' juu jon t'manntyichen conduihin quityquii' ts'ian'ñeen, chito tsoñ'en nn'an na coninncyaa jñ'oon' Tyo'ts'on.

¹⁰ Juu jñ'oon' jon na jndui, itsininhan' ntyja 'naan' juu Juan'ñeen. Ndö vaa na itsohan': Majñön moso njan na vja jndyee jon na tonnon'. Jñ'oon na nninncyaa jon ntejdeihan' nn'an na nnan'cjehan na ndyehan jñ'oon na nninncyaa' vi na jndë tue' quii' nt'anhin.

¹¹ Tsontyichen Jesús: “Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho', juu Juan, tsan na totsiquindëë' nn'an, min'jon tat'oon cüii ts'an na tondui t'manhin tonnon Tyo'ts'on cha'na nquii jon. Majo' min na nnda' totsixuan jon, minninchen ts'an na nninncyaaahin na ityentjon Tyo'ts'on juu na vam'aan juu, t'manntyichen condui tsan'ñeen, chichen nquii Juan.”

12 Ndo' sininntyichen Jesús ndëë nn'an, itso jon: “Nquii Juan, tsan na totsiquindëë' nn'an, xjen na ta' jon na toninncyaa jon jñ'oon, jndye nn'an condyehan na i'man Tyo'ts'onhan na quinan'jonhan na ntye'ntjon jonhan, ndo' ñ'enhan na conan'chonhan na nnan'jonhan ntyja 'naan'han'.

13 Tsoñ'en jñ'oon' Tyo'ts'on na toninncyaa nn'an ndyu na toxen'chen yo jñ'oon na tquen Moisés, ninnquii' conan'manhan' nchu vaa na ityentjon Tyo'ts'on nn'an juu na cotsam'adhan. Ndo' ya na tye' na toninncyaa Juan jñ'oon' jon, si'man juu na jndë tentyja xjen na ntyentjon Tyo'ts'on nn'an ntyja na cotsam'adhan.

14 Ndo' xe na aa m'an cjeho' na ngantyja n'onho' jñ'oonvahn, nquii Juan conduihin juu Elías, tsan na toninncyaa jñ'oon' Tyo'ts'on cominndoo'ho' na nndyo nnda' jon.

15 Minninchen ts'an na min ndö'nqui na ndyii jñ'oon na matsjö, cüaa' ts'on juuhan'.”

16 Ndo' tsontyichen Jesús: “Nque nn'an na m'an nanein, ¿Nin jñ'oon na ntsijön' ja ntyja 'naanhin? Itsijonhan'hin cha'vijon yotsca na concy'o nata quii' tsjoon.

17 Conan'xuaa yo'ñeen ndëë ntyje joo, condue joo: Jndë tjá' tsuaan juu son na cotja' na cotonco nn'an, majo' 'o' tajnan'jnonho'. Jndë jo' tjá' son na vaquityen ts'oo chjo, majo' 'o' tatyueeho'.

18 Mannda' itsijonhan' na cont'a nn'an na m'an nein. Jndyo Juan quii' nt'anho', nty'ia jndyi tom'aan jon. Ve' ninntyti 'nan tocüa' jon, min tyi'c'u jon vinon, majo' jndueho' na tsixuan jon yutyia.

19 Ndo' vi jndëcyä, ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na coxën tsoñ'en nn'an, tyjë na m'anho'. Matsijon ja yo nn'an na cocüa' ndo' ma'ua vinon yohan, majo' condueho' ntyja njan: Tsanvahin, jen icüa' quitscu juu ndo' jen i'u juu. Ndo' mantyi ya jñ'oonhin yo nn'an na conan'tjahin nnon Tyo'ts'on yo nn'an na cotye s'on cüentaa' nquii gobiernon tsjoon Roma. Nnda' vaa jñ'oon na conan'neinho' ndëë ntyjeeho' ntyja njan. Majo' tanin, ng'e covityincyö jndyoyu na jnda' xquen Tyo'ts'on ng'e tsoñ'en na itsijnda' jon tsi'manhan' na nnda'."

*Jñ'oonvi' cjo nn'an na tyi'nin'quita'nguee'han
(Lc 10:13-15)*

20 Jndë jo' ta' Jesús na itsityia' jon nn'an ncüii cüii tsjoon najon na tots'aa jon jndyentyi ts'ian na tyi'je'quindëë nduihan' yo najndeí nquii ts'an. Majo' min na nnda', ta'nan ntcüe' n'on nan'ñeen jnanhan.

21 Itso jon: "O' nn'an tsjoon Corazín, vi' jndyi ntque'nonho'. Ndo' mantyi 'o' nn'an tsjoon Bet-saida, vi' jndyi ntque'nonho', min na jndye nnon ts'ian njon jndyi na tots'a quii' nt'anho', majo' ta'nan ntcüe' n'onho' jnanho'. Majo' xe na aa s'a joo ts'ian'ñeen quii' nt'an nn'an tsjoon Tiro yo Sidón, cjechen jndë tcüehan ndiaatsja' ndo' jndë tyiohan tsjaa' nquenhan na nnan'manhan' na contcüe' n'onhan jnanhan.

22 Matsjö ndëëho', juu xuee xjen na ntco'xen Tyo'ts'on nn'an ntyja 'naan' na jndë tonan'tjahan nnon jon, tyi'jaa'chen nt'uiivi'han' joo nn'an

tsjoon Tiro yo Sidón, majo' 'o' jaa'ntyichen nt'uiivi'han', chichen nan'ñeen.

²³ Ndo' mantyi 'o' nn'an tsjoon Capernaum, jndye ts'ian tots'a quii' nt'anho'. ¿Aa ng'e jo' cotji'ho' cüenta na taquintya 'o' na t'man condui? Jñ'oon na mayuu' ncju'cjeñ'en Tyo'ts'on 'o'. Joo nn'an tsjoon Sodoma, xe na aa juuhan' jnty'ia ndëehan ts'ian t'man na tots'a quii' nt'anho', tyi'nan ro na ninvaa m'aan juu tsjoon'ñeen ata xjen nein.

²⁴ Matsjö ndëeho' juu xuee xjen na ntco'xen Tyo'ts'on nn'an ntyja 'naan' jnanhan, jaa'ntyichen nt'uiivi'han'ho', chichen joo nn'an na tom'an ndyuaa tsjoon Sodoma'ñeen.”

Ncyoho' na m'an ja ndo' nninncyaa na nta'jndyeeho'

(Lc. 10:21-22)

²⁵ Majuu xjen'ñeen sinin Jesús nnon Tyo'ts'on, tso jon: “'U' Tye' na condui 'U' na maco'xen' quiñoon'ndue yo nnon tsonnangue, matsit'man' ja 'U' ng'e jndë iscu' jñ'oonmin' ndëe nn'an na cotji' nquehin cüenta na jnda' jndyi nquenhan yo na jen covaa' n'onhan nchu vaa itsi'manhan'. Majo' ndëe nn'an na nty'iachen nan'xuan, jndë tyincyaa' na covaa' n'onhinhan'.

²⁶ Mayuu' Tye' ng'e nnda' vaa na tëvee' tson'.”

Mannda' ro jñ'oon na sinin jon nnon Tyo'ts'on.

²⁷ Nque nn'an na totsay'on yo jñ'oon na toninncyaa Jesús, tso jon ndëehan: “Nquii Tyëhö' jndë tyincyaa jon najndö na matsi'man jñ'oonmin' ntyja 'naan' na conduihin na ityentjon jon nn'an nchu vaa na cotsam'adhan. Ndo' min tanin ts'an na ivaa' ts'on juu nchu vaa matsixuan na condui

ja jnda jon, xia'ntyti ninnquii jon ntyjii. Ndo' min ta'nán ts'an ivaa' ts'on nchu vaa tsixuan Tyëhö', ninncö na condui jnda jon mavaa' ts'ön ntyja 'naan' jon. Ndo' mantyi min'cya ro ts'an na nt'ue ts'ön na cüaa' ts'on nchu vaa tsixuan Tyëhö', man-cya ja na cüaa' ts'on tsan'ñeenhan'.

²⁸ Tsoñ'enho' na tejndyaaho' ngioho' ng'e na ja jndyi xu choho' na ndiquinanho'han', ncyoho' na m'an ndo' nninncya na nta'jndyeeho'.

²⁹ Juu ts'oon na cotyio nn'an quitya' ndoro, its'aahan' na cüa jon cont'a o' ts'ian. Mantyi quita'nguee'ho' na nnan'jonho' yo ja. Ncyaho' na ntsijn'an 'o' ntyja njan, ng'e ja tyi'nc'uaa' ts'ön yo m'an na ndyiaa' ts'ön. Ndo' na nnan'jonho' yo ja, nts'a na ngüajndyee ñuaan 'naanho'.

³⁰ Ng'e juu na nnan'jonho' yo ja, tyi'jndyaa'han', ndo' juu xu na matyiö nacjoho', tyi'jahan'."

12

Tyjehan xju' ntquen trigo juu xuee na cota'jndyee nn'an

(Mr 2:23-28; Lc 6:1-5)

¹ Ndö vaa na tui cüii xee saro' xuee na cota'jndyee nn'an judíos. Venon Jesús naijon vaa ntjon ntquen trigo. Ndo' já nn'an na cotsay'ön yo jñ'oon na toninncyaa jon, t'á na totyjě xju' ntquen trigo'ñeen ng'e na ninjnt'ó, toty'ué joo xju'ñeen, totquëhan'.

² Majo' joo nn'an tmaan' fariseos, xjen na jnty'iahan na jnt'á na nnda', jnduehan nnon Jesús:

—'U' ts'an, quen' cüenta, joo nn'an na tquen' na quinan'jonhan yo ts'ian 'nan', cont'ahin 'nan

na tyi'quichuhan' na nts'aa ts'an juu xuee na cota'jndyëehë.

³ Ndo' t'a jon jndyuehan, itso jon:

—'O' je'quits'aahan' na tyi'conan'jn'aanho' jñ'oon nchu vaa 'nan s'aa David yo nn'an na tom'an yohin juu xjen na t'onhan na ninjndo'han. Majo' 'o' tyi'conan'ng'eho' ntyja 'naan' na s'aa jon na nnda'.

⁴ Juu jon tēquee' jon quii' vats'on cüentaa' Tyo'ts'on, ndo' tcan jon tyoo' nnon nquii tyee tqe. Tcüa' jonhan' ndo' mantyi tyincyaa jonhan' ndëë nn'an na tom'an yohin. Ndo' joo tyoo'ñeen, tyoo' na jndë tquen nn'ahan' tonnon Tyo'ts'on, min tyi'cüanaan na ntcüa' min'cya ro ts'ahan'. Xia'ntyi nque ntyee'ñeen vanaan na ntcüa'hinhan'.

⁵ Ndo' mantyi min je'quits'aahan' na tyi'conan'jn'aanho' jñ'oon na tquen nquii Moisés najon na itsiquindyihan' na nque ntyee'ñeen, juu xjen na cotye'ntjonhan quityquii' vats'on t'man, jndye ts'ian cont'ahin juu xuee na cota'jndyëë. Majo' taconan'tjahan na cont'ahan na nnda'.

⁶ Quindyeho' jñ'oon ntsjö ndëëho', ja na jndë tyjë quii' nt'anho', njonntyichen condui ja, chichen vats'on t'man na cont'a jndyiho' na njonhan'.

⁷ 'O' vitjachen na ncüaa' ya n'onho' nchu vaa itsi'man jñ'oonva na tso Tyo'ts'onhan': “Njonntyichen ntyji ja na c'onho' na nty'ia ro nn'an ngioho', chintyi na coninncyaho' quioo' na conan'cüjeho' na conan't'maan'ho' ja.” Nnda' itsiquindyi jñ'oon na toninncyaa Oseas. Ndo' tsontyichen Jesús: Xe na aa taa' ya n'onho' juu jñ'oonva', yajo' taxe'quinan'chonho' na quit'uihan' nn'an na tyi'conan'tjahn.

⁸ Ng'e na nnda', ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na coxën tsoñ'en nn'an, tsixuan na quitsjö nin 'nan vanaan na nnt'a nn'an min juu xuee na cota'jndyëëhë.

Sin'man Jesús ts'an na jndë tëtei nt'ö
(Mr 3:1-6; Lc 6:6-11)

⁹ Ndo' vi na jndë jndui' Jesús jo', tja jon na tonnonchen, tuee' jon na vaa vats'on tsjoon'ñeen, tëquee' jonhan'.

¹⁰ Ndo' jo' m'aan cüii tsans'a na tëtei nt'ö. Ndo' nn'an fariseos na m'anhin juu vats'on'ñeen, tojnt'uehin nchu vaa nnt'ahan cha' na nndëë ntji'han jñ'oon cjoo' Jesús. Ta'xee'han nnon jon:

—Juu xuee na cota'jndyëëhë, ¿Aa vanaan na ntsin'man ts'an tsanvii', ndo' aa tyi'cüanaan?

¹¹ Ndo' jo' sentcüe' Jesús jñ'oon ndëëhan, itso jon:

—Ndo' ncüii nqueho', xe na aa m'aan quitsman tsjuen', ndo' ngioo o' quityquii' cüii tsue', mancüixjen cje ngacüji' juu cho'ñeen min na aa juu xuee na cota'jndyëëhë.

¹² Jo' quitji'ho' cüenta, nquii Tyo'ts'on, njonntyichen ntyjii jon yo ncüii ts'an, chito ve' quitsman. Mang'e jo' chuhan' na quitejndei ts'an cüiichen tyje juu na iquenon tsan'ñeen navi', min na aa juu xuee na cota'jndyee nn'an.

¹³ Ndo' itso jon nnon juu tsanvii'ñeen:

—Quitsindiu' nt'ö'.

Ndo' sindiuu juu nt'ö. Jo' maninñoon' ntjo yahan' cha'xjen cüiichen ntyja.

¹⁴ Majo' joo fariseos'ñeen, vi na jndë jndui'han, ta'han na tonan'jnda'han nchu vaa nt'ahan na nnan'cuee'han Jesús.

Jñ'oon na tyincyaa Isaías ntyja 'naan' Jesús

¹⁵ Ndo' vi na jndë taa' ts'on Jesús na nnda' vaa na conan'jnda' nan'ñeen, jndui' jon jo'. Ndo' jndye jndyi nn'an tyentyjahan toxen' jon, jo' sin'man jon nn'an v'i na sachohan.

¹⁶ Ndo' jaa' jndyi jñ'oon na siqui'maan' jon nan'ñeen na tyi'nan'quindyihan nn'an nin ts'an conduihin.

¹⁷ Ndo' na s'aa jon na nnda', siquindëhan' jñ'oon na tji Isaías, tsan na toninncyaa jñ'oon' Tyo'ts'on ndyu na toxen'chen ntyja nchu vaa 'nan na nguaa. Tso jon:

¹⁸ Ndö juu ts'an na jndë tji ja ntyja njan.

Conduihin moso njan na ityentjon jon nnön.

Ve'nchjihin ndo' nën jndyi ntyja 'naan' jon.

Ninncyaa na t'man ntsixuan jon Espíritu Santo.

Juu jon ninncyaa jñ'oon njan ndëë nn'an na chito judíos conduihin cha' ndëë ntjo ya ntcüe'han tonnön.

¹⁹ Juu jon tyi'je'quitsintja'hin yo nn'an,

min tyi'xe'quitsijndei' 'ndyo jon,

min tyi'xe'quintjii ts'anhin nata quii' tsjoon na ityii' jon tyia' nn'an.

²⁰ Tyi'xe'quits'aa vi' jon ts'an na chjo jndyi vantyja ts'on na itsijonhan' tsan'ñeen cha'vijon tsmaan na jndë ton na jndei jndyo jndye.

Ntejndeintyichen jon ts'an na nnda' vaa na itsijonhan' na iquenon juu.

Ndo' ntejndei jon ts'an na jaa' 'nan na iquenon, na ndiquindëë ncja juu na tonnonchen na itsijonhan'hin cha'vijon chon candi na ngüe ngüe ro cov'ahan'.

Nan'min' nts'aa jon ata ngüentyja xjen na juu
na chuhan' na condui nquii Tyo'ts'on na
ngüantjonhan' ntyja 'naan tsoñ'en.

²¹ Ndo' nn'an na mañoon tsjan conduihan,
nc'onhan na ntyja n'onhan jon.
Ndö' jñ'oon na tji Isaías.

Conduehan na tsixuan Jesús yutyia tque
(Mr 3:20-30; Lc 11:14-23; 12:10)

²² Tom'aan cüii tsannchjaan' na ndiquitsinin
juu. Tyey'on nn'anhin na m'aan Jesús. Tom'aan
yutyia quii' ts'on juu. Sin'man jonhin, tyincyaa-
han' na xuee jndyiaa' juu ndo' ya itsinin juu.

²³ Ndo' tsoñ'en nn'an na jnty'ia na tui na nnda',
tëvee' jndyi ngiohan, taxee'han:

—¿Aa nts'aahan' na juu tsanva' conduihin nquii
jon na cominnt'ö na ncüjee' na nnduihin tsjan
David na jndyocahan'?

²⁴ Majo' nn'an fariseos je', xjen na jndyehan na
nnda' vaa jñ'oon conan'nein nan'ñeen, jnduehan:

—Tsanva' itsixuan juu najndeidei ntyja 'naan'
Beelzebú, nquii yutyia tque. Ve' jo' condëe icüji'
juu yutyia yo nanjndyi quii' n'on nn'an.

²⁵ Ndo' taa' ts'on Jesús na nnda' vaa
conan'tiuhan. Tso jon ndëehan:

—Ncüii cüii gobiernon na cot'ioo' nn'an na co-
nan'jon ts'ian na its'aa jon, nndyuii' ntyja 'naan'
jon. Ndo' mantyi nn'an ninncüii tsjoon oo nque
nn'an na ninncüii v'aa, xe na aa conan'ntja'han yo
ntyjehan, majnda' na ic'onhan'hin. Ndo' na nnda',
conan'tyuii' nquehin.

²⁶ Ndo' xe na aa mayuu' cha' na condueho' na
nquii yutyia tque icüji' nquiihin quii' n'on nn'an,

yajo' tsi'manhan' na itsityuui' nquiihin. Ndo' xe na aa nnda' vaa, ¿Nin 'nan nts'aa juu cha' ntjotyenhin na ico'xen juu joo nn'an na conduihan cüentaa' juu?

²⁷ 'O' condueho' na ve' yo najndei na tsixuan Beelzebú, jo' na macüji' yotyia quii' n'on nn'an. Xe na aa jñ'oon mayuu'han', yajo' mantyi nque ntyjeeho' cotji'han yotyia quii' n'on nn'an yo man-injuu naijndei na itsixuan juu. Majo' ng'e na tyi'yuu' na nnda', jo' 'nan na cont'a nquehan, icüji' jndyoyuhan' na cochue n'onho' ntyja 'naan'han'.

²⁸ Majo' ng'e na macüji' yotyia quii' n'on nn'an yo naijndei na tsixuan nquii Espíritu na condui nquii Tyo'ts'on, jo' tsi'manhan' na juu na ityen-tjon jon nn'an quityquii' na cotsam'adhan, jndë tyjee'han' quii' nt'anho'.

²⁹ “Cüii tsanch'uee je', tyi'je'quindëe ngaquee' juu quii' vaa' ts'an na tsixuan ñuaan' na ncüji' juu 'naan' jon. Icanhan' na quitsityen jndyee juu tsan'ñeen, cha' nndëe ncüji' juu 'naan' jon. Mannda' vaa itsijonhan' ntyja njan ja na macüji' yotyia yo jndyetyia quii' n'on nn'an.

³⁰ “Juu ts'an na tyi'c'oon ntyja njan, m'aan juu na jndoo' juu ja. Ndo' juu ts'an na tyi'quitsitjon nn'an ntyja 'naan' Tyo'ts'on yo ja, ic'on juu nn'an.

³¹ “Ntsit'man ts'on Tyo'ts'on nn'an tsoñ'en jnan na nan'xuanhan yo jñ'oon tsan' na conan'neinhan. Majo' minninchen ts'an na itsinin jñ'oonvi' nacjoo' nquii Espíritu Santo, tyi'je'quitsit'man ts'on Tyo'ts'on juu tsan'ñeen.

³² Minninchen ts'an na itsinin jñ'oonvi' nacjö na condui ja tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na coxën tsoñ'en nn'an, nndëe ntsit'man ts'on

Tyo'ts'on juu tsan'ñeen. Majo' min'cya ro ts'an na itso na ve' ntyja najndei na tsixuan juu yutyia, jo' condëe mats'a ts'ian njan, itsinin tsan'ñeen jñ'oonvi' cjoo' nquii Espíritu Santo. Ndo' na nnda', tyi'je'quitsit'man ts'on Tyo'ts'onhin, min xjen nein, ndo' min juu xjen na ntycüii tson-nangue.”

Juu jñ'oon ntyja 'naan' tää' ts'oon, vaa na itsi'manhan'

(Lc 6:43-45)

³³ Yajo' sinin Jesús cüii jñ'oon na icanhan' na quitji' nn'an cüenta ntyja 'naan' nquii jon. Sijoon' nquiihin na conduihin ncüii ts'oon na ya tää'han'. Tso jon: “Ncüii ts'oon, xjen na cojnty'iaho' na ya tää'han', condueho' na ya ts'oon. Ndo' mantyi ya na cotquenho' cüenta ncüiichen ts'oon na incyaahan' të tö', condueho' na juu ts'oon'ñeen tyi'cüijnt'uehan'.

³⁴ Cha'xjen quinduntja, vjee jndyi ndaa jndyue o', mannda' itsijonhan'ho'. Tyi'je'quindëe nnan'neinho' jñ'oon ya ndo' mantyi too'chen natyia quityquii' n'onho'. Ng'e ntyjantyi jñ'oon na ndyii' ts'on ts'an, mantyjantyi juuhan' na itsinin juu.

³⁵ Juu ts'an na ya ts'anhin, its'aa juu 'nan ya ng'e 'nan na m'aan' ts'on juu, yahan'. Majo' juu ts'an natyia ts'anhin, its'aa juu 'nan natyia ng'e juu 'nan tyia ndyii' ts'on juu, xia'ntyi juuhan' m'aan' ts'on juu.

³⁶ Matsjö ndëëho', juu xuee ya na ntco'xen Tyo'ts'on nn'an ntyja 'naan' natyia na jndë tont'ahan, yajo' nninncyahan cüenta nnon

jon ntyja 'naan' ncüii ncüii jñ'oon na ve' jnan'neintohin.

³⁷ Ng'e yo ntyja 'naan' jñ'oon na conan'neinho', mayo juuhan' ntco'xen Tyo'ts'on 'o'. Joo jñ'oon ya na conan'neinho', ngüañoon'han'ho'. Ndo' mantyi jñ'oon tyia na conan'neinho', nt'uiityenhan'ho'."

Jn'aan ntyja 'naan' Jonás
(Mr 8:12; Lc 11:29-32)

³⁸ Joo xjen'ñeen vendye nn'an fariseos yo nn'an na conan'man nchu vaa itsiquindyi jñ'oon na tqwen Moisés jnduehan nnon Jesús:

—Nnda' ta, 'u' na matsi'man' ndëë nn'an ntyja 'naan' Tyo'ts'on, nt'ue nn'õn na quitsa' chjo cüii nnon ts'ian na njnty'iaá na tyi'je'quindëë nduihan' yo najndei nquii ts'an.

³⁹ Majo' t'a Jesús, itso jon ndëëhan:

—Nn'an na m'an nein, tyia jndyi nn'anhan, jndë jnty'eha Tyo'ts'on, itsijonhan' ntyja 'naanhin cha'na ts'an na jndë jnty'ii juu scuu' oo saa'. Ve' ng'e na nnda' nan'xuanhan, cotanhan na njnty'iahan cüii jn'aan t'man cha' ncüaa' n'onhan nin ts'an condui ja. Majo' taje'ncyá juu 'nan na cotanhan. Xia'ntyí njnty'iahan cüii na itsijonhan' cha'na juu 'nan na tenon Jonás.

⁴⁰ Joo Jonás ndye xuee ndo' ndye tsjon toquiñjon jon quii' tsiaa' quitscaa t'man. Mannda' vaa na ntsijonhan' na ngenõn na condui ja tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnõn na coxën tsoñ'en nn'an, ndye xuee ndo' ndye tsjon nc'õn quityquii' tsi'ts'ua.

⁴¹ Joo nn'an na jndë tjë, juu xuee xjen na ntco'xen Tyo'ts'on nn'an 'nan na tonan'tjahan, xjen'ñeen nque nn'an tsjoon Nínive, nntcüi

nnda'han. Ndo' mantyi nn'an na m'an na neinhin na ya ngüentyja xjen na ngovjehan, nntcüi nnda'han juu xjen'ñeen. Ndo' joo nn'an Nínive'ñeen, nnduehan na nque nn'an na m'an naneinhin, t'manntyi jnan nan'xuanhan, chito nquehan, ng'e juu xjen ya na jndyehan jñ'oon' Tyo'ts'on na toninncyaa Jonás'ñeen, ntcüe' n'onhan jnanhan. Ndo' quitquenho' cüenta, ja na m'an quii' nt'anho', t'manntyichen condui ja, chito Jonás, ndo' min tyi'nin'quintcüe' n'onho' jnanho'.

⁴² Ndo' juu xuee ya na ntco'xen Tyo'ts'on nn'an na jndë tjë xeng'e na tonan'tjahan, ya jo' mantyi nquii tsanscu na toco'xen nn'an ndyuaa tontyja na condui' ncjuu tsonjn'aan, ntcüi nnda' jon. Mantyi nn'an na m'an nanein ya na ngüentyja xjen na ngovjehan, nntcüi nnda'han juu xjen'ñeen. Ndo' juu tsanscu'ñeen ngitso jon na nque nn'an na m'an nanein t'manntyi jnan nan'xuanhan, chito nquii jon, ng'e tycya ndyuaa 'naan' jon na jndyo jon na nin'quindyi jon jñ'oon' 'ndyo Salomón, tsan na jnda' jndyi xquen. Ndo' quitquenho' cüenta, ja na m'an quii' nt'anho' t'manntyichen condui ja, chichen Salomón. Majo' tyi'nin'quindyeho' jñ'oon na mancyaa.

*Na cova ntcüe' yotyia quityquii' ts'on ts'an
(Lc 11:24-26)*

⁴³ “Xjen na jndë jndui' cüii jndyetyia quii' ts'on ts'an, ve' mandyi'to juu ndyuaa na tandaa c'oon yu ro na nt'ue juu najon ya nc'oon juu. Majo' ng'e tantjii juu ncüiichen joo, jo' situu juu quii' ts'on juu.

⁴⁴ Itso juu: “Nanein ncjö ntcü'ë nnt'a na nc'ön quii' ts'on ts'an naijon na jnt'ui.” Majo' xjen na ngeee' ntcüe' juu, ntjii juu quii' ts'on tsan'ñeen cha'vijon quityquii' v'aa na tats'an quindyii'. Ntju'han' cha'vijon na tca ya ts'an ndo' jndë tijnda' ya.

⁴⁵ Ndo' na nnda', vja yutyia'ñeen, vaquichu juu ntyque' yotyia na vi'ntyichen nan'xuanhan', chichen cha'xjen nquii juu. Ndo' ngoque'han quityquii' ts'on juu tsan'ñeen na ntjotyenhan jo'. Ndo' na nnda' ndui, mamioonntyichen ntquenon tsan'ñeen, chichen cha'xjen na toquenon jndyee juu. Mannda' itsijonhan' na ntquenon nn'an manyan na m'an naneihin.

*Tyjee' ndyee Jesús yo ntyje jon na m'aan jon
(Mr 3:31-35; Lc 8:19-21)*

⁴⁶ Ninvaa na itsinin Jesús ndëë nn'an na jndye jndyi'hin, ndo' tyjee'non ndyee jon yo ntyje nquii jon. Nin'quinan'neihin yo juu jon, majo' ntjohin toch'en v'aa.

⁴⁷ Ndo' siquindyii cüii ts'an Jesús, itso juu nnon jon:

—Nnda' ta, juu 'ndyo'ho' yo manin'nty'iu'hin', m'anhan ch'en na nin'quinan'neihan yo 'u'.

⁴⁸ Majo' sintcüe' jon jñ'oon nnon tsan'ñeen, tso jon:

—Quindyi' ntsjö nnon', ¿Nin ts'an na condui ndyö ndo' nin'ntyjö ncö?

⁴⁹ Yajo' si'man jon nt'ö jon ndëë nn'an na tqueen' jon na quitsay'onhan jñ'oon yo jon, itso jon:

—Nanmin conduihan ndyö ndo' yo ntyjö.

⁵⁰ Ng'e minninchen ts'an na its'aa cha'xjen na nt'ue ts'on nquii Tyëhö' na m'aan quiñoon'ndue, condui tsan'ñeen tyjö ncö na tsans'a, tyjö ncö na tsanscu ndo' conduihin ndyö.

13

Juu jñ'oon ntyja 'naan' ts'an na tëquitscyaa tsjan ntquen trigo, vaa 'nan itsi'manhan'

(Mr 4:1-9; Lc 8:4-8)

¹ Tjantyi chjochen xjen juu xuee'ñeen na jndui' Jesús quii' v'aa, tëcjo jon 'ndyo ndaandue.

² Ndo' jndye jndyi nn'an tëtjon na m'aan jon. Mang'e jo' tua jon quityquii' v'aandaa, tëcjo jon jo' ndo' nan'ñeen tentyjee'han tyuaatcüii 'ndyo ndaandue'ñeen.

³ Ndo' ta' jon na jndye jñ'oon tots'i'man jon ndëëhan yo jñ'oon na tyi'quitso nquii' jon nchu vaa na itsiquindyihan'. Tso jon:

—Tom'aan cüii ts'an na tots'aa juu ts'ian jndëë. Tja tsan'ñeen, tëquitscyaa juu ntquen trigo.

⁴ Ndo' viochen xjen na itscyaa juu ntquen'ñeen, ñ'enhan' na tycyaahan' 'ndyo nato. Maninñoon' squenon quintsa, tqüii o'han'.

⁵ Ndo' ñ'en ntquen'ñeen tycyaahan' naijon na jen ntjö', yuu na tyi'ta m'aan ts'o. Juuhan' cje t'onhan' ng'e tyi'ta m'aan ts'o.

⁶ Majo' ya na tijmin' na jndyiaa' ndo'cüjioon', t'uaahan', tëcanhan' ng'e na tyi'njoon ty'e nch'ioo'han'.

⁷ Ndo' ñ'en ntquen'ñeen tycyaahan' naijon na m'an nda' nt'ööneon. Cje tëvindye nt'ööneon'ñeen, scüjehan' ntjon ntquen'ñeen.

⁸ Majo' vendye ntquen'ñeen tycyaahan' naijon na ya ts'o, vaa ya jndyi s'aahan'. Ncüii tan' juu ntjon'ñeen tji'han' ninnque xu ntquen trigo na cüii istjöhan' na iscyaa tsan'ñeen. Ndo' cüii tan'han' tji'han' ve xu xo'ncüe na cüii istjöhan' na iscyaa tsan'ñeen. Ndo' ncüiichen ncüii tan'han' tji'han' cüii xu vantjo' yon istjö na cüii istjöhan' na iscyaa tsan'ñeen.

⁹ Minninchen ts'an na min ndö'nqui na ndyii, cüaa' ts'on juu jñ'oonva'."

Ts'iaan' na sinin Jesús jñ'oon na tyi'quitso nquii jonhan'

(Mr 4:10-12; Lc 8:9-10)

¹⁰ Nn'an na tqueen' Jesús na quitsay'onhan yo jñ'oon na toninncyaa jon, jnan'ndyoo'han m'aan jon. Ta'xee'han nnon jon:

—Joo jñ'oon na matsinin' ndëë nn'an, ve' jñ'oon na tyi'quitsu' nqui'han'. ¿Ndu na nnda' vaa na matsinin' ndëëhan?

¹¹ T'a jon jndyuehan:

—Ndëë 'o' incyaa Tyo'ts'on na cüaa' n'onho' juu jñ'oon na tyi'cotsi'man jonhan' na toxen'chen nchu vaa na itye'ntjon jon nn'an ntyja na cot-sam'anhan. Majo' ndëë min'ndyechenhan tatyincyaa jon na ncüaa' n'onhinhan'.

¹² Minninchen ts'an na iy'oon cüenta jñ'oon na matsi'man, nninncyaa Tyo'ts'on na ncüaa' yachen ts'on juuhan'. Majo' minninchen ts'an na tyi'nin'cy'oon juu cüenta jñ'oon na matsi'man, nts'aahan' na ve' jn'aan na ivaa' ts'on juu chjovi'han'.

13 Ng'e jo' matsinën ndëë nn'an yo jñ'oon na tyi'quitsjö nc'i. Ng'e min na ninnquii'chen cojnty'iahan, majo' tyi'xequitquenhan cüenta. Ndo' min condyehan, majo' m'anhan cha'vijon na tyi'condyehan, min tyi'covaa' n'onhan jñ'oon na condyehan.

14 Ntyja 'naan joohin itsiquindëhan' jñ'oon na tji Isaías, tsan na toninncyaa jñ'oon' Tyo'ts'on ndyu na toxen'chen nchu vaa 'nan na nguua. Itso jon: Ninnquii'chen nndyeho', majo' tyi'xe'cüaa' n'onho'han'.

Ninnquii'chen njnty'ia ndëëho', majo' tyi'xequitquenho' cüenta nchu vaa itsi'manhan'.

15 Ng'e nanmin' jndë jnan'que' n'onhan cha' tyi'quinan'tiuhan yo na jnda' nquenhan. Tavinin'quindyehan jñ'oon na matsjö cha' nndëë ncüaa' n'onhinhan'.

Cont'a nquehin cha'vijon tacobnty'iahin cha' tyi'icanhan' na ntquenhan cüenta.

Ndö' vaa na cont'a yahan cha' tyi'ntcüe' n'onhan jnanhan na tonnön ndo' na ntsin'man ñuaanhan.

Ndö' vaa na itsiquindydi juu jñ'oonva' na tji Isaías.

16 "Sininntyichen Jesús ndëë nn'an na conan'jon jñ'oon na toninncyaa jon. Tso jon: T'man ityio Tyo'ts'on jn'aanho' na cojnty'ia ndëëho' ts'ian na mats'a ndo' mantyi covaa' n'onho' jñ'oon na condyeho' na mancya.

17 Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho', jndye nn'an na toninncyaa jñ'oon' Tyo'ts'on ndyu na toxen'chen ndo' jndye nn'an tont'ahin cha'xjen na chuhan' na tonnon jon, tojnt'ue jndyihan

na njnty'ia ndëëhan 'nan na cojnty'iaho', ndo' na ndyehan jñ'oon na condyeho', majo' tyí'quijnty'iahinhan' min tyí'quindyehinhan'.

Ndö vaa 'nan na nin'quitsiquindyihan' na iscyaa ts'an ntquen trigo

(Mr 4:13-20; Lc 8:11-15)

¹⁸ “Juu jñ'oon'ñeen na tyi'quitsjö nc'ihan' ntyja 'naan' ts'an na taquitscyaa tsjan ntquen trigo, quindyeho' nin 'nan nin'quitsiquindyihan':

¹⁹ Min'ndye ntquen'ñeen na tycyaa 'ndyo nato na tqüi quintsa, jo' nn'an na condye jñ'oon' Tyo'ts'on. Majo' min'cya ro ts'an na ndyii juu jñ'oon ntyja 'naan' na ico'xen Tyo'ts'on nn'an, majo' tyi'cantlya ts'on juuhan', jo' icüjee' juu yutya ndo' icüji' juu jñ'oon naya'ñeen quii' ts'on tsan'ñeen.

²⁰ Ndo' minndye ntquen'ñeen na tycyaa najon na ntjö' jndyi, jo' nn'an na condye jñ'oon' Tyo'ts'on, ndo' yo na nein jndyihan coy'onhan cüentahan'.

²¹ Majo' itsijonhan' nan'ñeen cha'vijon ntjon na tyi'njoon ty'e nch'ioo', ndo' macje ro tēcanhan'. Ee xjen na coquenonhan navi' oo conty'e nn'anhin ntyja 'naan' juu jñ'oon naya, maquintyjachen co'ndyehan na conan'jonhan yo juu jñ'oon naya'ñeen.

²² Ndo' ntquen na tycyaa najon na m'aan nt'ööneon, jo' nn'an na condye jñ'oon naya. Majo' ng'e na jndye jndyi jñ'uaan' ts'on na m'anhin ntyja 'naan' na cotsam'anhin, yo nchu vaa nnt'ahan cha' nninjndye 'naanhin, mang'e nan'min' m'aan' n'onhan, jo' itscu'han' na nnt'ahan cha'xjen na chuhan'. Joo jñ'oontiu'ñeen itscu'han' na

nnaan'qui'ndëhan tonnon Tyo'ts'on, cha'xjen jnt'a joo nt'ööneon'ñeen na iscüjehan' ntjon ntquen'ñeen.

23 Majo' ntquen na tycyaa naijon na ya jndyi ts'o, jo' nn'an na condye jñ'oon naya. Covaa' n'onhinhan' ndo' yo 'nan na cont'ahan, covityincyo na conan'vehan nchu vaa na itso juu jñ'oon'ñeen. Min'ndye nan'ñeen tēquintya ya cont'ahin. Itsijonhan'hin cha'na cüii istjō ntquen'ñeen na tji'han' ninque xu. Ndo' minndye nan'ñeen, chjochen cont'ahan. Itsijonhan'hin cha'vijon cüii istjō ntquen'ñeen na tji'han' ve xu xo'ncüe. Ndo' min'ndyehan tyi'cjoo' n'onhan na cotsantjahan nchu vaa na chuhan', jo' itsijonhan'hin cha'vijon cüii istjō ntquen'ñeen na tji'han' ninncüii xu vantjo' yon istjōhan'."

Jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ntyja 'naan' ntqueen' jndë yo ntquen trigo

24 Ndo' sinin Jesús cüiichen jñ'oon na tyi'quitso nquii' jonhan'. Tso jon ndëëhan:

—Ntyja na ityentjon Tyo'ts'on nn'an, itsijonhan' juuhan' cha'na cüii ts'an na tja juu na vaa tyuaa' 'naan' juu, tjaquitscyaa juu ntquen tsjan 'nan ya.

25 Majo' ncüii tijaan xjen na itso jon yo nn'an vaa' jon, tja cüii ts'an na v'iihin, taquitscyaa tsan'ñeen ntqueen' jndë mañoon quii' nt'an trigo'ñeen. Jndë jo' tja tsan'ñeen.

26 Juu ntquen'ñeen tēvindyehan' ndo' tye' condui' xju'han', ndo' mantyi tityincyo na ñ'en jndë mañoon quii' nt'ahan'.

27 Ndo' joo nanntjon 'naan' tsan'ñeen tquenhan cüenta na nnda' vaa, jo' tyequinduehan nnon jon: Nnda' ta, ¿Aa tyi'yuu' na tēquitscyaa' tsjan ntquen ya

tyuaa 'nan'? Yajo' ¿Ndu na covityincyoo' na ñ'en jndë mañoon quityquii'han'?

²⁸ T'a jon jndyuehan, itso jon: Ts'an na v'ii ja, juu s'aa na nnda'. Ndo' ta'xee' nanntjon'ñeen nnon jon: ¿Aa nt'ue tson' na ntsaquitjí'han' quityquii' ntjon 'nan'?

²⁹ Majo' t'a jon, itso jon ndëëhan: Min chi-tojo', ng'e xe na aa ntyeho' joo jndë mañoon'ñeen, nts'aahan' na mantyi ntyeho' juu ntjon ya.

³⁰ Qui'ndyeho' na ninvixjen ndindyë na mancha've nnonhan' ata xjen jndë tmanhan'. Yajo' ntsjö ndëë nn'an na ntyjehan ntjon'ñeen: Quityje jndyeeho' juu jndë ntquen mañoon, quint'aho' xjen sëë'han' cha' ntcohan'. Ndëcyä quityjeho' jndë ntquen 'nan ya na ntjue'ho'han' quityquii' tsë' njan'.

Jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ntyja 'naan' ntqueen' mostaza

(Mr 4:30-32; Lc 13:18-19)

³¹ Mantyi sininntyichen Jesús jñ'oon na tyi'quitso nquii' jon nin 'nan itsiquindyihan'. Jñ'oon'ñeen itsi'manhan' na ndijndyentyi nn'an na ityentjon Tyo'ts'onhin juu na cotsam'anhan. Tso jon:

—Juu na ityentjon Tyo'ts'on nn'an ntyja na cotsam'anhan, itsijonhan' juuhan' cha'na ncüii ntqueen' mostaza na tēquinon' ts'anhan' quityquii' teon 'naan' jon.

³² Juu nan'ñeen quiijndëntyichenhan' na tsoñ'en ntquen na nnon' ts'an, majo' ya na jndë t'onhan', jndë tindyehan', yajo' ngüenoon'han' tsoñ'en n'oon na ninncüii nguesua' na coventyjee', t'man

ndueehan' ata joo quintsa nnan'ya 'o ntycya o' xquenhan'.

Jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ntyja 'naan' tsquentë

(Lc 13:20-21)

³³ Ndo' mantyi sinin Jesús ncüiichen jñ'oon na tyi'quitsi'man nquii' jon nin tsiquindyihan'. Itso jon:

—Juu na itye'ntjon Tyo'ts'on nn'an, itsijonhan' juuhan' cha'vijon tsquentë na sitjon' cüii tsanscu quityquii' ndye kilo jndë tyoo'. Ndo' juu tsquentë'ñeen tsiquindëhan' ninvaa tsquen tyoo'ñeen.

Ts'iaan' na tijnt'ue Jesús jñ'oon na tyi'quitsinin nquii'jonhan'

(Mr 4:33-34)

³⁴ Ninnquii'chen tijnt'ue Jesús jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ya na toninncyaa jon jñ'oon ndëë nn'an. Tasinin jon ndëëhan na ve' ndö' ro.

³⁵ Ndo' na nnda' s'aa jon, siquindëhan' jñ'oon na sinin nquii ts'an na toninncyaa jñ'oon' Tyo'ts'on ndyu na toxen'chen. Tso jon:

Ntsinën ndëë nn'an yo jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' nchu vaa 'nan na nguaa.

Ndo' jñ'oon na vanty'iuu' m'aanhan' ntyjantyi xjen na tquen Tyo'ts'on tsonnangue, joo jñ'oon'ñeen ntsiquinanhan' ndëëhan.

Ndö vaa itsiquindyi jñ'oon ntyja 'naan' ntqueen' jndë mañoon yo ntquen trigo

³⁶ Joo nn'an na jndye jndyi'hin, vi na jndë jñon Jesús joohan na c'o ntcüe'han, yajo' tēquee' jon

quii' v'aa. Ndo' já nn'an na cotsay'õn yo jñ'oon na toninncyaa jon, jnan'ndyoo' já nnon jon, jnduë:

—Juu jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ntyja 'naan' ntqueen' jndë mañoon na t'onhan' quii' ntjon ya, quitsu' ndë, ¿Nin 'nan itsiquindyihan'?

³⁷ T'a jon jndyuë, itso jon:

—Nquii ts'an na tëquitscyaa ntquen tsjan ya, ja condui juu tsan'ñeen, ncö tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na coxën tsoñ'en nn'an.

³⁸ Tyuuaa 'naan' tsan'ñeen, jo' tsonnangue. Ntquen tsjan ya, jo' nque nn'an na cota'nguee'hin na quitye'ntjon Tyo'ts'onhan. Ndo' ntqueen' jndë mañoon, jo' nn'an na m'an ntyja 'naan' yutyia.

³⁹ Juu tsan'ñeen na tyia ts'anhin na tëquitscyaa juu tsjan ntqueen' jndë mañoon, jo' nquii yutyia tque. Ndo' xjen na jndë tman ntjon na saquitye nanntjonhan', jo' xuee ya na nntycüii tsonnangue. Joo nanntjon na tyequitye juu ntquen'ñeen, conduihan ángeles cüentaa' Tyo'ts'on.

⁴⁰ Ndo' cha'xjen jnt'a nanntjon xjen sëë' jndë mañoon na ntcohan', mannda' itsijonhan' na ndui xuee na nntycüii tsonnangue.

⁴¹ Juu xjen'ñeen ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na coxën tsoñ'en nn'an, njñön ángeles njan na ntji' ndya'han nn'an natyia nan'xuan yo nn'an na conan'jnda' nquen ntyje na quint'a nan'ñeen 'nan tyia.

⁴² Ndo' ntjue' ángeles joo nan'ñeen quityquii' chon v'io. Jo' ndyueehan ndo' manin' ntcüa'han ndi'n'onhan.

⁴³ Yajo' ngue'ntyja na ityentjon Tyo'ts'on tsoñ'en. Juu xjen'ñeen nque nn'an na tajnan nan'xuan, nc'onhan naijon na m'aan jon. Ntyja

'naan' na ngaquinjonhin, itsijonhan' cha'vjon na manin' conduindui' ndo'cüjioon'. Nin juu na nin'cüaa' ts'on jñ'oonva', quindyii juu.

Jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ntyja 'naan' xo-quitu' na vanty'iuu' m'aanhan' quii' tyuaa

⁴⁴ “Ntyja 'naan' juu na itye'ntjon Tyo'ts'on nn'an na cotsam'anhan, itsijonhan' juuhan' cha'vjon cüii iston na ñjon s'on na ty'iu ts'an quii' tyuaa. Ntjii ncüiichen ts'anhan', majo' maninñoon' ty'iu ntcüe' jonhan'. Tja jon na neiin' jon, tëquijndëe jon tsoñ'en 'naan' jon na min. Jndë jo' sijnda jon juu tyuaa'ñeen najon na ndyii' iston'ñeen.

Jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ntyja 'naan' të perla

⁴⁵ “Mantyi ntyja 'naan' na ityentjon Tyo'ts'on nn'an na cotsam'anhan, itsijonhan' juuhan' cha'na ncüii ts'an na ninnquii'chen nt'ue jon të' perlas na yantyichen na itsijnda jon ndo' na ijndëe nnda' jonhan'.

⁴⁶ Ndo' vi na jndë ntjii jon ncüii të' perla na tëquintyja na yahan', tja jon, tëquijndëe jon tsoñ'en 'naan' jon na min, jndë jo' sijnda jon juu të' perla'ñeen.

Jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ntyja 'naan' tsqui'

⁴⁷ “Ntyja 'naan' juu na ityentjon Tyo'ts'on nn'an na cotsam'anhan, itsijonhan' juuhan' cha'na ncüii tsqui' t'man na cotjue' nn'an quityquii' ndaandue. Jndye nnon quintcaa covahan'.

⁴⁸ Ndo' vi jndë too'han' na ñjon quintcaa, contyja nn'anhan' tyuaatcüi. Jndë jo' cotsacüendyuuaahan, cotjihan quintcaa na yantyichen. Cotyionhan

joo o' quityquii' ntque, majo' quintcaa na tyi'quijnt'ue, conan'cyaahan joo cho'ñeen.

⁴⁹ Mannda' itsijonhan' na nguaa xuee ya na nntycüii tsonnangue. Nndyocue ángeles na ntji'han nn'an na tyia nan'xuan na m'anhan quii' nt'an nn'an na cotsam'an cha'xjen na chuhan' tonnon Tyo'ts'on.

⁵⁰ Ndo' ntjue'han joo nan'ñeen quii' chon v'io. Jo' ndyuee nan'ñeen ndo' manin' ntcüa'han ndi'n'onhan tsojnaan' na vi' na ntque'nonhan jo'."

Njon jndyi nan'xuan jñ'oon xco yo jñ'oon ndyo

⁵¹ Jndë jo' taxee' Jesús ndë já nn'an na tqeen' jon na quitsay'õn yo jñ'oon na toninncyaa jon, tso jon:

—¿Aa covaa' n'onho' tsoñ'en jñ'oonmin'?

T'á, jndüé nnon jon:

—Covaa' n'õnhan', ta.

⁵² Ng'e jo' itso jon ndë:

—Covaa' n'onho' nin 'nan conan'quindyi joo jñ'oon na tyi'quitsjö nc'ihan'. Matsjö ndëëho', tyincüii ncüii ts'an na jndë taa' ts'on nchu vaa itsi'man juu jñ'oon na tqen Moisés ndo' yo ntyja 'naan' juu na co'xen Tyo'ts'on nn'an, itsijonhan' juu tsan'ñeen cha'vijon ts'an na conintque cüii v'aa. Covijnt'uehin 'nan ndyo na nachu jon, ndo' mantyi tsixoncüi jon 'nan xco na nninjnt'uehin. Ndo' na nnda', min'cya ro xjen na icanhan' na nninjnt'uehin cüiihan', vaa cjehan'.

*Tja nnda' Jesús tsjoon Nazaret
(Mr 6:1-6; Lc 4:16-30)*

⁵³ Jndë na sinin Jesús jñ'oonmin' na tyi'quitso nquii'han', yajo' jndui' jon jo'.

⁵⁴ Tancüe' jon ndyuaa tsjoon yuu jon na taquehin. Ta' jon totsi'man jon quii' vats'on tsjoon'ñeen. Ndo' tsochen nan'ñeen vacue tom'aan' n'onhan ntyja 'naan jñ'oon na toninncyaa jon. Jnduehan:

—Tsanva', ¿Nin 'nan s'aa juu na jnda' jndyi xquen juu? Juu najndei na condëe its'aa juu ts'ian t'manmin' na cojnty'ia, ¿Yuu ty'oon juu najndei'ñeen?

⁵⁵ Juu ve' jnda ts'an na icyu n'oonhin, ndo' ntjoo m'aan ndyee juu María, ndo' mantyi ntjoo m'an ntyje juu Santiago, José, Simón yo nin'Judas, mantye nquii juuhin.

⁵⁶ Ndo' mantyi quii' nt'an m'an nanntcu ntyje juu. Ng'e na nnda', ¿Nchu vaa na condëe its'aa juu ts'ianmin', ndo' ve' ts'an tsjöönhin?

⁵⁷ Mang'e jo' ndincyaahan' na ngantyja n'onhan Jesús. Majo' tso jon ndëëhan:

—Minyuuchen na vja ts'an na incyaa jñ'oon' Tyo'ts'on, mancüixjen cont'a nn'an na njonhin. Majo' nque nn'an ndyuaa' tsjoon' juu yo nn'an chuu'hin, joo nan'ñeen tyi'quint'ahan na njonhin.

⁵⁸ Ndo' nque nn'an tsjoon' jon, ng'e tyi'cantyja n'onhan jon, jo' ve' cüantyi ro ts'ian t'man s'aa jon quii' nt'anhan.

14

Jnan'cuee' nn'an Juan, tsan na totsiquindëe' nn'an

(Mr 6:14-29; Lc 9:7-9)

¹ Majoo nguee'ñeen tom'aan Herodes na ico'xen jon ndyuaa Galilea. Jo' jndyii jon jñ'oon na to-nan'nein nn'an ntyja 'naan' ts'ian t'man na tots'aa Jesús.

² Tso Herodes ndëë nn'an na cotsantyja yo ts'ian na conduihin:

—Tsanva' majuu Juanhin, tsan na totsiquindëë' nn'an. Jndë vando' xco jon na tom'aan jon na ts'oohin. Mang'e na nnda', covityi'ncyoo' ts'ian t'manmin' na its'aa jon.

³⁻⁴ Nnda' tso Herodes ng'e ve' tom'aan ya jon yo Herodías, scuu' tyje jon Felipe. Ndo' juu Juan'ñeen, tsojnaan' na tso jon nnon Herodes'ñeen na tyi'quichuhan' na m'aan jon yo scuu' tyje jon, ng'e jo' na t'ua jon ts'ian ndëë sondaro 'naan' jon na quinan'tyenhan tsan'ñeen, quitjue'hanhin vancjo.

⁵ Ndo' min na nin'quitscuae' jon Juan, majo' ncyaa' jon nn'an, ng'e jndye nn'an tji'hin cüenta na juu Juan'ñeen tonduihin ts'an na incyaa jñ'oon' Tyo'ts'on nchu vaa 'nan na nguaa.

⁶ Majo' ya na jnan't'maan' nn'an na tuee' xeechuu' nquii Herodes, yajo' yuscundyua jnda Herodías'ñeen, sijnon juu tondëëhan. Ndo' tavee' jndyi ts'on Herodes na nnda' s'aa juu.

⁷ Jo' tco' jon 'ndyo jon nnon juu yo jñ'oon na tyi'jon quitscüe'jndyo jonhan'. Ata tso jon na min'cya ro 'nan na ntcán juu nnon jon, nninncyaa jonhan'.

⁸ Ndo' ng'e na nnda', juu yuscundyua'ñeen, tyii' ndyee juu jñ'oon nnon juu na can juu xquen Juan. Ndo' tso juu nnon Herodes:

—Ndö vaa 'nan na nt'ue ts'ön. Ncya' ndöhin cüii xio na ñjon xquen Juan, nquii tsan na itsiquindëë' nn'an.

⁹ Ti'ndaa' ntyjii Herodes ng'e nnda' vaa 'nan na tcan juu, majo' ng'e jndë tso jon na tyi'je'quitscüe'jndyo jon jñ'oon na tso jon nnon juu ndo' ng'e na jndye nn'an m'an na conan'jon na tuee' xeechuu' jon, jo' t'ua jon ts'ian na quindui cha'xjen na tcan juu yuscundyua'ñeen.

¹⁰ Jo' juu Herodes'ñeen, jñon jon sondaro na c'ohan vancjo na m'aan Juan na quityjehan xquen jon.

¹¹ Ndo' vi jndë na jnt'ahan na nnda', tyey'onhan xquen Juan'ñeen na ñjonhan' quii' xio. Tyincyahinhan' nnon yuscundyua'ñeen, ndo' tÿy'oon juuhan' na m'aan ndyee juu.

¹² Jndë na tui na nnda', joo nn'an na totsai'onhan yo jñ'oon na toninncyaa Juan, tyecy'onhan si'ts'o 'naan' jon. Tyequity'iuhanhin. Jndë jo' tyenan'quindyiihan Jesús 'nan na tui.

*Tyincyaa Jesús 'nan na tcüa' 'on min nannon
(Mr 6:30-44; Lc 9:10-17; Jn 6:1-14)*

¹³ Xjen na jndyii Jesús na jndë jnan'cuee' nan'ñeen Juan, tua jon quityquii' v'aandaa, jndui' jon jo' yo já nn'an na t'man jon na quinan'jñon yo jñ'oon na toninncyaa jon. Sá ncüii joo naijon na ninnquë. Majo' joo nn'an, vi na jndë jndyehan na jndë vet'io jon ndaandue, yajo' jndui'han njoonhan, ty'e ng'e'han, tyencyahan ntyee' 'ndyo juu ndaandue'ñeen na tyentyjahan tonc'ën.

¹⁴ Ndo' juu xjen na jndui' Jesús v'aandaa'ñeen, jndyiaa' jon cüii tmaan' nn'an na jndye jndyi na

jndë squehan jo', ndo' tyoo na vi'nchjii jndyi jonhin. Sin'man jon nn'an v'i na sachohan.

¹⁵ Ndo' xjen na vi vaninnton chjo, já nn'an na totsay'õn yo jñ'oon na toninncyaa jon, santyjá' nnon jon. Jndüé:

—Nanein jndë tman ndo' ntjoohin quii' jndëehan'. Mang'e jo' quijñon' nanmin', na c'ohan njoon quijndë na nnan'jndahan 'nan ntcüa'han.

¹⁶ Majo' sintcüe' Jesús jñ'oon ndë:

—Min tyi'icanhan' na nc'ohan, 'o' ncyaho' na ntcüa'han.

¹⁷ Jo' jndüé nnon jon:

—Ninxia'ntyi 'on tan' tyoo' y'õn yo ve quitscaa.

¹⁸ Tso jon ndë:

—Quindyoy'onho'han' ntjoohin.

¹⁹ Yajo' t'ua jon ts'ian na cüe'ndyuaa nn'an cjoo' jndë quijndë. Ndë jo' ty'oon jon joo 'on tyoo'ñeen yo ve quitscaa'ñeen, jndondë jon quiñoon'ndue, ndo' tyincyaa jon na ncya ya Tyo'ts'on ntyja 'naan'han'. Jndë jo' tyjee jon xjen ntan'han' ndo' tyincyaa jonhan' ndë. Ndo' já tyincyáhan' ndëë nn'an na jndye jndyi'hin.

²⁰ Ndo' tsoñ'en nan'ñeen tcüa' təcjohan. Jndë jo' joo tyoo'ntan' yo nin'quintcaa ntan' na jnty'iihan', jnan'tjõnhan', ndo' jnan'quit'õ ncho've tsque yo joo ntan'ñeen.

²¹ Ndo' nn'an na tcüa' tuee' cha'na 'on min nannon, majo' nanntcu yo yotsca, tajnt'á cüentahan.

Taca Jesús nnon ndaandue

(Mr 6:45-52; Jn 6:16-21)

²² Jndë na tui na nnda', já nn'an na cotsay'õn yo jñ'oon na toninncyaa Jesús, t'ua jon ts'ian ndë na

quitsacüet'iö nnt'á ndaandue na ntsquë cüiichen ixndya. Majo' nquii jon ntjohin na njñon jndyee jon nn'an na jndye jndyi'hin, ndë jo' ndyontyja jon tonc'ën.

²³ Ndo' vi na jndë jñon jonhan na contcüe'han nt'aahan, yajo' tēva jon ncüii tyo' na ninnquii jon na ntsinin jon nnon Tyo'ts'on. Ndo' xjen na tēvinton, ninvaa m'aan jon jo' na ninnquii jon.

²⁴ Ndo' juu v'aandaa na ñjñon, jndë tuee'han' xo'ncüe ndaandue na covet'ió, majo' ndicjahan' ng'e toju ndaandue na vaquiñjonhan' juuhan', ndo' mantyi ityque' ndya' jndyehan'.

²⁵ Ndo' cha'na ninnque na vitsjoon jndyoca Jesús nnon ndaandue na m'án yo v'aandaa.

²⁶ Ya na jnty'ia na ndyoca jon nnon ndaandue, tyuë jndyí, jnan'xuá quityuë, jnduë:

—'O' ntyjë, ncüaan' ts'oo ndö'.

²⁷ Majo' nin'ñoon' t'man Jesús já. Itso jon ndë:

—Quinan'xuanho' ñuaanho', tyi'ndyueho' ng'e maja ndö.

²⁸ Ndo' Pedro je', t'a jon 'ndyo Jesús:

—Ta, xe na aa mayuu' na ncu', quitsu' na ncjöca nnon ndaatoo na ncjöquitjon ja 'u'.

²⁹ Tso Jesús:

—Quindyo'.

Ndo' jndui' Pedro quityquii' juu v'aandaa'ñeen. Ta' jon na taca jon nnon ndaatoo na taquitjonhin Jesús.

³⁰ Majo' xjen na jndyiaa' jon na jndei jndyi m'aan jndye, jndyo ncüii na sity'uehan'hin, tye' nchjehan'hin quityquii' ndaa'ñeen. Jo' sixuaa jon, tso jon:

—Ta, cüji' ja quityquii' na toncuu'vahin.

³¹ Ndo' nin'ñoon' t'uii Jesús nt'ö juu, ndo' tso jon nnon juu:

—Icanhan' na cantyjantyichen tson'. ¿Ndu na ve vaa sitiü'?

³² Ndo' juu xjen na tua ntcüe'han tyquii' v'aandaa'ñeen, tichen ntcüe' na m'aan jndye.

³³ Ng'e na nnda', já na mancüixjen ñjõn quityquii' v'aandaa'hin, tonquityé na tonnon Jesús. Tonan't'mán'hin. Jndué nnon jon:

—'U' mayuu' condui 'u' Jnda nquii Tyo'ts'on.

*Sin'man Jesús nn'an v'i ndyuaa Genesaret
(Mr 6:53-56)*

³⁴ Ndo' vi na jndë tyejndyá ndaandue, jnt'uí ndyuaa Genesaret.

³⁵ Ndo' nn'an ndyuaa'ñeen, xjen na ta'jn'aanhin Jesús, jnt'ahan na tycya jñ'oon ninvaa xi'jndio juu ndyuaa'ñeen. Ndo' jo' joo nn'an v'i na tom'an ndyuaa na m'anhin, tondyochohan tsoñ'en nan'ñeen na m'aan jon.

³⁶ Tanhan jñ'oon nnon jon na nncyaa jon na nnt'uehan min ve' 'ndyo ndiaa' jon. Ndo' ncüii ncüii nn'an na t'ue ndiaa' jon, jn'manhan.

15

*Nan'min its'aahan' na tyi'ji'ua tsixuan ts'an na tonnon Tyo'ts'on
(Mr 7:1-23)*

¹ Yajo' vendye nn'an fariseos na jnanhan Jerusalén yo nn'an na conan'man nchu vaa itsiquindyí jñ'oon na tquen Moisés, squenonhan na m'aan Jesús. Taxee'han nnon jon:

² —¿Ndu na joo nn'an na conan'jon jñ'oon na mancyá', tyi'quitanguee'han joo jñ'oon na tquen ndochiíhi? Ng'e nn'an 'nan' tyi'quinan'quindéhan juu jñ'oon na iquenhan' xjen jaa na quituan ndué vitjachen na ntcü'a.

³ Ndo' sentcüe' Jesús jñ'oon ndëéhan, tso jon:

—Ndo' mantyi 'o', ¿Ndu na tyi'quita'nguee'ho' jñ'oon na tso Tyo'ts'on na ico'xenhan' ve' na nin'quitsantyjaho' jñ'oon na tquen ndochiíhi?

⁴ Ee ndö vaa na itso jñ'oon' jon: “Quitsa' na njon tye' yo 'ndyo'.” Ndo' itsontyichenhan': “Min-ninchen ts'an na itso jñ'oonvi' nnon tye, ndyee juu, ijndei'han' na quinan'cuee' nn'anhin.”

⁵ Majo' 'o' condueho' na vanaan na ngitso ts'an nnon tye juu, ndyee juu: “Quitsit'man tson' ja, taje'quindëe ntejndei 'u' yo 'nan na itsitjahan' 'u', ng'e tsoñ'en 'nan njan jndë tyincyahan' cüentaa' Tyo'ts'on.”

⁶ Ndo' cont'aho' na min'cya ro ts'an na ngitso na nnda', min tyi'icanhan' na quits'aa juu na njon tye juu, ndyee juu na ntixee' juuhan. Ndo' na nnda' condueho', cont'aho' na juu jñ'oon' Tyo'ts'on ta'nán najndeihan' ng'e cont'aho' na njonntyichen joo jñ'oon na tquen ndochiího', chin-tyi jñ'oon na tso nquii jon.

⁷ 'O' na ve vaa na cont'aho', juu jñ'oon na tonin-ncyaa Isaías, ya tacüji'han' ntyja 'naanho'. Ndö vaa na itso juu jñ'oon'ñeen:

⁸ Nanmin' ve' yo jñ'oon jndyuehin conan't'maan'han ja.

Majo' t'man vaa na tyi'xoncüee' n'onhan yo ja.

⁹ Ve' jn'aan na conan't'maan'hin ja ng'e ve' jñ'oon na conan'jnda' nn'an conan'manhan,

chito aa jñ'oon njan.

Nnda' vaa itsiquindyi juu jñ'oon na toninncyaa Isaías'ñeen.

¹⁰ Jndë jo' t'man Jesús nn'an na jndye jndyi'hin na quinan'ndyoo'han na m'aan jon. Tso jon ndëëhan:

—Quindyeho' jñ'oon na ntsjö ndo' cüaa' n'onho'han':

¹¹ Joo 'nan na icüa' ts'an, tyi'xe'quits'aahan' na tyi'ji'ua tsixuan juu na tonnon Tyo'ts'on. Majo' jñ'oon tsan' na itsinin ts'an, joo'han' iquenhan' tsan'ñeen na tyi'ji'ua tsixuan juu na tonnon jon.

¹² Ndo' já nn'an na tqeeen' Jesús na quitsay'ön yo jñ'oon na toninncyaa jon, santyjá' nnon jon, jndüë nnon jon:

—¿Aa nchji' na juu jñ'oon sinin' ndö', si'ndaa'han' ngio nn'an fariseos'ñeen?

¹³ Jo' sintcüe' jon jñ'oon ndë na tyi'quitso nquii' jonhan', itso jon:

—Nquii Tyëhö' na m'aan quiñoon'ndue, ncüii cüii nnon ntjon na chito jon jnon'han', nque jonhan' xen nch'ioo'chenhan'.

¹⁴ Mang'e jo' tanc'oon jñ'oontiuho' ntyja 'naan nanmin'. Itsijonhan' ntyja 'naanhin cha'vijon nannchjan na conan'manhan nato ndëë ntyje nchjanhan. Ndo' mangioho' xjen na vay'oon tsannchjaan' tyjenchjaan' juu, ninvaa vehan ntycyaa'han tsë'tsjoon.

¹⁵ Ndo' jo' tso Pedro nnon Jesús, tso juu:

—Quitsi'man' chjo ndë nin nin'quitsiquindyi juu jñ'oonva' na tyi'quitso nquii'han.

¹⁶ Sintcüe' Jesús jñ'oon, itso jon:

—¿Aa min 'o' ndicüaa' n'onho'han'?

17 Aa tyi'quindioho' na tsoñ'en 'nan na icüa' ts'an, xia'ntyí quityquii' tsiaa' juu co'ohan', chito quii' ñuaan' juu. Ndo' ndë jo' chi ncja juu 'ndyo jndëë.

18 Majo' joo jñ'oon na itsinin ts'an, quityquii' ts'on juu conanhan', ndo' jooohan' cotquenhan'hin na tyi'ji'ua tsixuan juu tonnon Tyo'ts'on.

19 Ee quityquii' ts'on ts'an conan jñ'oon tyia na itsitiu juu na ntscuee' juu ts'an, ndo' mantyi na ve' ndö ro nc'oon juu yo cüiichen ts'an na chito saa' juu min chito scuu' juu, oo na nc'oon juu yo tyje s'a juu, tyje scu juu, oo na nch'uee juu, oo na ntsinin juu quintu cjoo' cüiichen ts'an, oo jñ'oon tsan', jñ'oon ntjein.

20 Joo nan'min' cotquenhan'hin na tyi'ji'ua tsixuan juu na tonnon Tyo'ts'on, majo' na ntcüa' ts'an na ve' tyi'quiman juu nt'ö cha'xjen jñ'oon na cotquen nn'an fariseos, juuhan' tyi'xe'quenhan ts'an na tyi'ji'ua conduihin na tonnon Tyo'ts'on.

Cüii tsanscu na tovantyja ts'on juu Jesús

(Mr 7:24-30)

21 Yajo' jndui' Jesús jo', sá yohin na tja jon ndyuaa tsjoon Tiro yo Sidón.

22 Ndo' cüii tsanscu tsjan nn'an cananita na m'aan ya juu ndyuaa'ñeen, têtsindyoo'hin na m'aan Jesús, jndei sixuaa juu nnon jon, itso juu:

—Nnda' ta na condui 'u' tsjan David na jndyocahan', cyon' na nty'ia rö nchji'. Juu yuscu chjo jnda, ji vaa jndyi iquenon juu na m'aan jndyetyia quii' ts'on juu.

23 Majo' tajñ'oon t'a Jesús. Jo' jnan'ndyoo' já nnon jon, jnduë:

—Cüa, quijñon' tsanscuva', ng'e itscüëtè' jon já na ndyotsixuaa jon tonc'ën.

²⁴ T'a Jesús, tso jon:

—Xia'ntyí i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na quindyoy'ön jñ'oon naya 'naan' jon tondëë nn'an ndyuaa Israel. Ng'e joohin itsijonhan'hin cha'vijon quinman na jndë tsu.

²⁵ Majo' tsanscu'ñeen sindyoo'hin, tēco'xtye jon nnon Jesús, tso jon:

—Nnda' ta, quitejndei' ja, rii'.

²⁶ T'a Jesús, sinin jon jñ'oon na tyi'quitso nquii' jonhan', itso jon:

—Joo yotsca na cocüa', tyi'quichuhan' na ncüji' ts'an 'nan jndyue joo ndo' na ncju' juuhan' ndëë quindë' quijndë.

²⁷ Ndo' t'a tsanscu'ñeen 'ndyo jon:

—Mayuu' ta, majo' min na nnda', quindë' quijndë cocüa' o' 'nan quijndë na cocyaa nacjee' mesa 'naan' ty'o o'.

²⁸ Ndo' t'a Jesús 'ndyo tsanscu'ñeen, itso jon:

—'U' tsanscu, t'man vantyja tson'. Quindui cha'xjen na macan'.

Ndo' majuuto xjen'ñeen jn'man yuscu chjo jnda jon.

Jndye nn'anv'i sin'man Jesús

²⁹ Jndë na jndui' Jesús jo', sá yohin na tja ntcüe' jon 'ndyo ndaandue Galilea. Tëva jon cüii tyo', tēcüetyen jon jo'.

³⁰ Jndye jndyi nn'an squehan na m'aan jon. Ndo' jndyochohan vendye nn'an ntjein ng'e, yo nn'an na nchjan yo nn'an na tyi'quindë nduee, yo nn'an na ndiquinan'nein, yo nn'an na mañoon ntycu

totjon. Tquenhan nn'an v'i'ñeen tonnon Jesús, ndo' sin'man jonhan.

³¹ Ndo' joo nn'an na jndye jndyi'hin, tyincyaaahan' na tēvee' jndyi ngiohan na jnty'iahan na joo nn'an na ndiquinan'nein, ya conan'neinhan, joo nn'an na tyi'quindē nduee, yo ng'e, jndē tco' yahan'hin, ndo' nn'an nchjan, xuee cojnty'iahan. Ndo' tonan't'maan' nan'ñeen nquii Tyo'ts'on cüenta nn'an Israel.

*Tyincyaa Jesús 'nan tcüa' ninnque min nannon
(Mr 8:1-10)*

³² T'man Jesús já nn'an na cotsay'õn yo jñ'oon toninncyaa jon. Tso jon:

—Nty'ia ro nanmin' nchji ng'e nein jndē jndē ndye xuee na m'anhan yo ja ndo' jndē ntycūii 'nan na y'onhan na ntcüa'han. Ndo' tyi'nin'quijñõn ntcü'ëhan nt'aahan na ninvaa nin'jndo'han, ng'e nndēē nts'aahan' na ngüejaaahan nato.

³³ Jo' jnduē nnon jon:

—Ntjoohin ve' jndēē m'an jaa. ¿Yuu jon ya nnan'jnt'á 'nan na nninnonhan' na ntcüa' nanmin' na jndye jndyihin?

³⁴ Ndo' taxee' Jesús ndē, tso jon:

—¿Tsa'nnda' tyoo' y'onho'?

Jo' jnduē nnon jon:

—Ninntyque'han' yo vendye quintcaa quijndē.

³⁵ Ndo' t'ua jon ts'ian ndēē nn'an na jndye jndyi'hin na cüendyuaahan tyuaa.

³⁶ Ndo' ty'oon jon cüenta tyoo'ñeen yo quintcaa'ñeen, ndo' vi jndē na tyincyaa jon na ncyaa ya

Tyo'ts'on, yajo' tyjee jon xjen ntan'han' ndo' tyincyaa jonhan' ndé, ndo' já t'õnhan' ndëe tsoñ'en nan'ñeen.

³⁷ Ndo' tsoñ'enhan tcüa' təcjohan. Ndo' ntan' quijndë na jnty'iihan', tuee' ntyque' ntque na jnan'quit'õ yohan'.

³⁸ Ndo' joo nn'an na tcüa', cha'na ninnque min nannon min tajnt'ahan cüenta tsa'nnda' nanntcu yo yotsca.

³⁹ Ndo' vi na jndë tyincyaa Jesús ts'on nan'ñeen, yajo' tua nnda' jon v'aandaa, sá yohin, squé ndyuaa Magadán.

16

Cotanhana na quits'aa Jesús cüii jn'aan (Mr 8:11-13; Lc 12:54-56)

¹ Nque nn'an tmaan' fariseos yo nn'an tmaan' saduceos squehan na m'aan Jesús. Tanhan nnon jon na quits'aa jon jn'aan na njnty'iahan na ntsi'manhan' na mayuu' na jnan jon quiñoon'ndue.

² Majo' sintcüe' Jesús jñ'oon ndëehan, tso jon: “Ya na jndë tman ndo' cojnty'iaho' na m'aan chincyu vequindya' tsjö'ndue, condueho' na ya jndyi nnonco cüiichen xuee.”

³ Majo' vi na jndë tonco juu xuee'ñeen, ndo' cojnty'iaho' na ntyja chincyu jnt'a na colo ve, condueho' na ngua'. 'O' nn'an na tyi'ninncüii cotji'ho' cüenta, 'o' jnda' nquenho' na cotji'ho' cüenta ntyja 'naan' chincyu na ntyja tsjö'ndue, majo' ndicüaa' n'onho' nin nin'quitsiquindyi joo ts'ian t'man na cojnty'iaho' na mats'a.

⁴ Tsontyichen Jesús: “Nn'an na m'an nanein, tyia nn'anhan, jndë jnty'ehan Tyo'ts'on, majo' min na nnda', cotanhan na njnty'ia ndëëhan cüii jn'aan t'man. Majo' tyi'je'quits'a 'nan na cotanhan, xia'ntyi cüaa' n'onhan nchu vaa itsi'manhan' 'nan na tquenon juu Jonás.”

Jndë jo' tja jon, jnty'ii jon nan'ñeen.

Tsquentë na nan'xuan nn'an tmaan' fariseos yo tmaan' saduceos
(Mr 8:14-21)

⁵ Ndo' sá nnt'á cüiichen ixndyaa' ndaandue. Ndo' vi na jndë squé jo' yo Jesús, tēñjoon' n'õn na tsuu' tcya n'õn na ntsay'õn 'nan na ntcü'á.

⁶ Tso jon ndë:

—Quitquen jndyoho' cüenta ntyja 'naan' juu tsquentë na nan'xuan nn'an tmaan' fariseos yo nn'an tmaan' saduceos.

⁷ Ndo' já na t'man jon na quinanjõn yo jñ'oon toninncyaa jon, t'á na conan'nën ngué ndëë ntyjé, jndué:

—Nnda' jñ'oon tsinin jon ndëë ng'e ta'nan cy'õn 'nan ntcü'á.

⁸ Majo' taa' ts'on Jesús na nnda' m'aan' n'õn, jo' tso jon ndë:

—'O' na chjo vantyja n'onho'. ¿Ndu na conan'neinho' ndëë ntyjeeho' ng'e na tajndyoy'onho' 'nan na ntcü'á?

⁹ ¿Aa tyi'covaa' n'onho' jñ'oonva' na tsjö? ¿Aa tyi'cañjoon' n'onho' joo 'on tan' tyoo'ñeen na tyjé xjen ntan'han' na tcüa' 'on min nn'an ndo' ti'ndyo tsque na tua tyoo' ntan' na jnty'iihan' na jnan'veho'?

10 Ndo' ¿Aa min tyi'cañjooñ' n'onho' cüiichen ntyque' tan' tyoo' na tcüa' ninnque min nan'ñeen, ndo' mantyi ti'ndyo tsque na tua tyoo' ntan' na jnty'iihan'?

11 Ndo' na s'a nan'min', ¿Ndu na tataa' n'onho' na min chito matsinën ntyja 'naan' 'nan na ntcü'a? Matsjö na quitquenho' cüenta juu tsquentë na nan'xuan nn'an tmaan' fariseos yo nn'an saduceos.

12 Yajo' taa' n'õn na chito tso jon na quitquën cüenta juu tsquentë na coninjnt'ue na condë tyoo', majo' tsi'man jon ndë na quint'á cüenta ntyja 'naan' joo jñ'oon na conan'man nn'an fariseos yo nn'an saduceos.

*Tji' jndyoyu Pedro na Jesús conduihin Mesías
(Mr 8:27-30; Lc 9:18-21)*

13 Ndo' vi na jndë squë ndyuaa cüentaa' tsjoon Cesarea Filipino yo Jesús, já na cotsay'õn yo jñ'oon na toninncyaa jon, taxee' jon ndë, tso jon:

—Ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnõn na coxën tsoñ'en nn'an, ¿Nin ts'an condué nn'an na condui ja?

14 T'á 'ndyo jon, jnduë:

—M'an nn'an conduehan na 'u' Juan, nquii tsan na totsiquindëe' nn'an. Ndo' ñ'en nn'an conduehan na 'u' Elías, ndo' vandyá' m'an nn'an na conduehan na 'u' Jeremías oo cüiichen ts'an na toninncyaa jñ'oon' Tyo'ts'on ndyu na toxen'chen ntyja nchu vaa 'nan na nguaa.

15 Yajo' taxee' jon ndë:

—Ndo' 'o' je', ¿Nin ts'an condueho' na condui ja?

16 T'a Simón Pedro 'ndyo jon, itso juu:

—'U' condui nquii Mesías, Jnda Tyo'ts'on na vando'.

¹⁷ Tso Jesús nnon Pedro:

—'U' Simón, jnda Jonás, ng'e na mavaa' tson' na nnda', t'man jndyi ityio Tyo'ts'on jn'aan 'u' ng'e chito aa ve' ts'an si'manhan' nnon', nquii Tyèhò' na m'aan quiñoon'ndue, juu jon incyaa na mavaa' tson' ntyja njan.

¹⁸ 'U' jndyu' Pedro, jñ'oon na tsiquindyihan' tsjö', ndo' nacjoo' jñ'oon jndyoyu na tsu' ntyja njan, jo' ntquèn tmaan' nn'an na macüji ntyja njan. Ndo' min yotyia na m'an quityquii' v'io na nan'xuan najndë tyi'je'quindëë ntjue' cjehin joo nn'an na conduihan tmaan' cüenta ja.

¹⁹ Ja nninncyaa na ntsixuan' najndu' na ntsi'man jndyoyu' ndëë nn'an nin jñ'oon na nninncyahan cha' cüaa' n'onhan nin 'nan quint'ahan, cha' ndëë ntye'ntjon Tyo'ts'onhan. Jñ'oon na ntsu' na tyi'itsohan' na nnt'a nn'an na conduihan cüentaa' Tyo'ts'on, ntsijonhan' juu jñ'oon'ñeen yo jñ'oon na ntyjii nquii jon. Ndo' jñ'oon na ntsu' na vanaan na nt'a nn'an, mantyi ntsijonhan' juuhan' cha'xjen jñ'oon na ntyjii nquii jon na vanaan na nque nn'an na conduihin cüentaa' jon quint'ahan.

²⁰ Ndo' jaa' jñ'oon na tso Jesús ndë na min'ncüii nnon ts'an tyi'nan'mán na nquii jon conduihin Mesías.

Itsiquindyi Jesús na nnan'cuee' nn'anhin

(Mr 8:31-9:1; Lc 9:22-27)

²¹ Xjen'ñeen já na cotsay'õn yo jñ'oon na toninncyaa Jesús, ta' jon na itsi'man jon ndë na mancüii xjen icanhan' na chi ncja jon Jerusalén. Ndo' joo nn'an na conintque ndëë nn'an na m'an juu

tsjoon'ñeen, yo ntyee na conintque ndëë nan'ñeen, yo nn'an na conan'man nchu vaa itsiquindyi jñ'oon na tquen Moisés, nnan'jnda' nan'ñeen na ntquenon jon navi' t'man ndo' nnt'ahan na cue' jon, majo' xee na jndë ndye ngüando' xco jon.

²² Ndo' vi na jndë jndyii Pedro na nnda', tÿy'oon jon Jesús vi ntyja, ta' jon na jaa' jñ'oon tso jon nnon Jesús, tso juu:

—Tyi'ntsitiu' na nnda', ta, tyi'jon ncyaa Tyo'ts'on na ngenoon' na nnda'.

²³ Tequen Jesús, itso jon nnon Pedro:

—Quenan' 'u' na tonön, 'u' yo Satanás mavayon' jñ'oon. 'U' nin'quitsa' na ntsitja ja, ng'e chito m'aan' tson' cha'xjen itsitiu nquii Tyo'ts'on, 'u' m'aan' tson' cha'xjen na m'aan' n'on nn'an.

²⁴ Jndë jo' tso Jesús ndë na cotsay'ön yo jñ'oon na toninncyaa jon:

—Minninchen ts'an na nin'cay'oon juu yo jñ'oon na mancyaa, icanhan' na cüjihin yo 'nan na itsitiu nquii juu. Quintjo ya nchjii juu yo navi' na iquenon juu, min xe na aa ntyja 'naan' jo' ntscuee'han'hin, ndo' mantyi quindyontsijonhin yo 'nan na mats'a.

²⁵ Ng'e minninchen ts'an na incyaa juu na cuanquii na nin 'nan na ngenon juu, ng'e na m'aan juu ntyja njan, tsan'ñeen ntsin'man Tyo'ts'on ñuaan' juu. Majo' minninchen ts'an na itsijnda' nquii juu nchu ya cha' ntyja 'naan'han' ntsin'man Tyo'ts'on ñuaan' juu, ntyja 'naan' jo' ngitsu ñuaan' juu.

²⁶ Tanin, min xe na aa ninvaa tsonnangue ngüantjon ts'an, majo' xe na aa ngitsu ñuaan'

juu, ¿Yuu vaa na itejndei nan'ñeenhin? Man-gioho' na ta'nan ncüii nnon na nninncyaa ts'an na ngüañoon'han' juu cha' ntsin'man Tyo'ts'on ñuaan' juu.

²⁷ Ja na condui tsans'a na t'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na coxën tsoñ'en nn'an, nndyö nnt'a tson-nangue yo ángeles cüentaa' Tyëhö'. Yajo' cha'xjen condit'maan' jon, majo'ntyí ntsixuan ja. Juu xjen'ñeen nts'a na ncüii cüii ts'an ncy'oon juu cüenta ntyjantyi 'nan na tots'aa juu, aa 'nan na ya, ndo' aa 'nan natyia.

²⁸ Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho', quii' nt'anho' m'an ntyjeeho' na tyi'xe'cüjehan ata xjen na jndë jnty'ia ndëëhan ja na condui ts'an na jnan quiñoon'ndue na ncüjë na ntyentjön.

17

Siñoonhan' Jesús

(Mr 9:2-13; Lc 9:28-36)

¹ Jndë na tenon yon xuee na tso Jesús na nnda', ndo' tÿy'oon jon Pedro yo Santiago yo nin'Juan tyje Santiago. Tëchu jonhin xquen cüii tyo' ndye naijon na ninnquehan.

² Xjen na cojnty'iahan ndo' siñoonhan' jon tondëëhan, s'aahan' na manin' condui'ndui' nnon jon cha'vijon na xuee ndo'cüjioon'. Ndo' iscüaquenhan' ndiaa' jon na quichi'han' cha'xjen quichi' na xuee chon.

³ Ndo' juu xjen'ñeen tityincyoo' ve nn'an na tom'an tivio, Moisés yo nin'Elías, jnan'neinhan yo Jesús.

⁴ Ndo' ve' tsoto Pedro nnon jon:

—Nnda' Ta, vaa ya jndyi na m'án ntjoohin. Xe na aa cavee' nchji', nnan'yá ndye xque' ntjoohin, cüiihan' cüenta' ncu', cüiihan' cüentaa' Moisés, ndo' nin'cüiichenhan' cüentaa' Elías.

⁵ Ninvaa na itsinin Pedro, ndo' jndyoquioo ncüii chincyu quichi' na quixuee jndyihan' nacjohan. Iscu'han'hin. Jndyehin jndyee' nquii Tyo'ts'on quityquii' juu chincyu'ñeen, tso jon:

—Juu tsans'avahin conduihin Jnda na venchji jndyihin. Ninnquii'chen incyaahan' na nën ntyja 'naan' jon. Quitanguee'ho' jñ'oon na incyaa jon.

⁶ Ndo' joo ndye nan'ñeen na totsay'onhan jñ'oon yo Jesús, xjen na jndyehan juu jñ'oonva', tyeta'ngiohan xen' tyuaachen, mioon jndyi tyuehan.

⁷ Majo' sindyoo' Jesús na m'anhan. T'uui jonhan, tso jon ndëëhan:

—Quinan'quintyjaho'. Tyi'ntyueho'.

⁸ Ndo' xjen na jndondëhan, min'ncüii ts'an tavi-jnty'iahan, xia'ntyi nquii Jesús vi m'aan.

⁹ Ndo' viochen xjen na tyecuehan juu tyo'ñeen, jaa' jñ'oon sinin Jesús ndëëhan, tso jon:

—Viochen xjen na ninvaa vant'ö, min'ncüii nnon ts'an tyi'ndueho' 'nan na jnty'iaho' quichen. Ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na coxën tsoñ'en nn'an, ncü'io, ndë jo' ngüant'ö xcö. Juu xjen'ñeen vanaan na nnan'neinho' ndëë nn'an juu 'nan na jndë jnty'ia ndëëho'.

¹⁰ Yajo' já na totsay'õn yo jñ'oon na toninncyaa jon, ta'x'ë nnon jon:

—Ndo' nn'an na conan'man nchu vaa tsi'man jñ'oon na tquen Moisés ¿Ndu conduehan na itsohan' na juu Elías ncüjee' jndyee, ndë jo' ncüjee' Cristo?

¹¹ Jo' t'a Jesús jndyuë:

—Mayuu' na conan'manhan na Elías ncüjee' jndyee, ndo' ntsijnda' jon tsoñ'en.

¹² Majo' ja matsjö ndëëho' na jndë tyjee' jon, min tataa' n'on nn'an ntyja 'naan' jon. Ndo' jnt'ahan yo jon cha'xjen na nt'ue n'onhan. Ndo' ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na coxën tsoñ'en nn'an, majo'ntyj nnt'ahan yo ja.

¹³ Jo' taa' n'ön na itsinin Jesús ndë ntyja 'naan' nquii Juan, tsan na totsiquindëë' nn'an.

*Sin'man Jesús cüii yus'achjo na ve' coquiootohin
(Mr 9:14-29; Lc 9:37-43)*

¹⁴ Ndo' vi na jndë squë nt'á najjon na m'an nn'an na jndye jndyi'hin, jndyo sindyoo' cüii tsans'a na m'aan Jesús. Taco'xtye juu na tonnon jon.

¹⁵ Itso juu:

—Nnda' ta, c'on' na ndyia' ro ntyji' yus'achjo jnda. Ee nay'oon jndyetyiahin ndo' ji vaa jndyi iquenon juu. Jndye jnda itsquioohan'hin quityquii' chon, ndo' mantyi quii' ndaa.

¹⁶ Ndo' jndyoy'önhin na m'an nn'an na cot-say'on yo jñ'oon na mancyä', majo' tyí'quindëë nnan'n'manhan juu.

¹⁷ Nquë na totsay'ön jñ'oon yo Jesús, t'a jon, tso jon ndë:

—O' nn'an na tyi'nin'cantyja n'onho' ja na conan'que'to n'onho'. ¿Tsa'nnda' xjen vio na icanhan' na nntjo ja yoho' na ntsi'manntyëchën ndëëho'? ¿Tsa'nnda' xuee na icanhan' na

nts'a ts'ian quii' nt'anho' ata na ncüaa' ya n'onho' nchu vaa najndei na tsixuan Tyo'ts'on? Quindyoy'onho' yus'achjöhö' ntjoohin.

¹⁸ Yajo' sityia' Jesús juu jndyetyia'ñeen ndo' yo najndei'han' s'aa jon na quindui'han' quii' ts'on yu'ñeen. Maninñoon' jn'man juu.

¹⁹ Jndë na tui na nnda', yajo' já na conan'jön yo jñ'oon na toninncyaa jon, jnt'uí vi ntyja najon na ninnquë yohin. Ta'x'é nnon jon:

—¿Ndu na tyí'quindëë ntjí' jndyetyia'ñeen?

²⁰ Sentcüe' Jesús jñ'oon ndé, itso jon:

—Jnaan' na tyi'vantyja ya n'onho' Tyo'ts'on, jo' na tajndëë jnt'aho'. Majo' tanin, min xe na aa chjo vantyja n'onho' cha'xjen quijndë cüii ntqueen' mostaza, majo' t'man ts'ian nndëë nt'aho'. Min na covenonho' ncüii na jndyaa' jndyi na nt'aho'han', na itsijonhan' juuhan' ngioho' cha'vijon tyo' t'man, majo' nndëë nt'aho'. Quindueho' nnonhan': “Quenan' tonnön, cja' ndö'ñeenchen,” Ndo' ngenaan'han'. Ee ta'nan cüii nnon na tyi'je'quindëë nt'aho' xe na aa covantyja n'onho'.

²¹ Majo' jndyetyiamin' icanhan' na quityje ts'an 'nan 'ndyo ts'an ndo' na ntsinin juu nnon Tyo'ts'on cha' nndëë ncüji' juuhan'.

*Itsiquindyi nnda' Jesús na nnan'cuee' nn'anhin
(Mr 9:30-32; Lc 9:43-45)*

²² Ndo' viochen xjen na tomanty'í ndyuaa Galilea, tso Jesús ndé na juu jon na conduihin tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnon jon na coxen jon tsoñ'en nn'an, m'aan nin juu na nninncyaa cüentahin nduee nn'an.

²³ Ndo' nnan'cuee' nn'anhin, majo' xee na jndë ndye nninncyaa Tyo'ts'on na ngüando' xco jon.

Vi na jndë jndyë na nnda', sichjoo' jndyihan' n'ón.

Tyion Jesús s'on cüentaa' vats'on t'man

²⁴ Jndë na tuee' Jesús tsjoon Capernaum yo já nn'an na cotsay'ón yo jñ'oon toninncyaa jon, joo nn'an na cotye s'on cüentaa' vats'on t'man, squehan na m'aan Pedro. Jnduehan nnon jon:

—Juu tsan na itsi'man jñ'oon' Tyo'ts'on ndëëho', ¿Aa tyi'ityion jon s'on cüentaa' vats'on t'man?

²⁵ T'a Pedro, itso jon:

—Ityion jonhan'.

Jndë tiquiuu' chjo na tui na nnda', ndo' tuee' Pedro na vaa v'aa, tēquee' jon jo'. Ndo' Jesús je', tityuaa'ntyi jon, ta' jon na sinin jon jñ'oon tyi'quitsi'man nquii'han' nnon Pedro. Tso jon:

—'U' Simón, ¿Nchu vaa macüji' cüenta? Joo nn'an na m'an n'ian t'man, ¿Nin nn'an matsitiu' na cot'ua nan'ñeen ts'ian ndëëhin na quityionhan s'onndyuaa? ¿Aa nn'an ndyuaahan na ntquenhan jñ'oon na quityion nan'ñeen s'on'ñeen, ndo' aa nn'an na ve' cotsque ya?

²⁶ T'a Pedro 'ndyo jon, tso juu:

—Nn'an na ve' cotsque ya, joohan cont'a nanm'ann'ian t'man na quityionhan s'on'ñeen, chito nn'an na m'an ndyuaahan.

Tsochen Jesús:

—Yajo' joo nn'an ndyuaahan, tyi'icanhan' na ndyionhinhan'.

²⁷ Majo' min na nnda', cha' tyi'nan'vjee nn'an na conan'ncüi s'on cüentaa' juu vats'on t'man, ndyiön

cha'xjen na nt'ue n'onhan. Mang'e jo' cja' 'ndyo ndaandue, cju' tsi'quintycüe. Quitscaa na ncüji' jndyee', quitsinuein' 'ndyo o', jo' ntji' cüii xoquitu' na juuhan' ndinonhan' na ndyion' ntyja njan ndo' yo ntyja 'nan'. Cayon'han', na nninncyah'han' ndëëhan.

18

¿Nin juu na njonntyi tsixuan?

(Mr 9:33-37; Lc 9:46-48)

¹ Majuuntyi xjen'ñeen já nn'an na cotsay'ön yo jñ'oon na toninncyaa Jesús, santyjá'cyá na m'aan jon. Ta'x'ë nnon jon, jndué:

—¿Nin juu nc'oon na njonntyichen conduihin najon na ityentjon Tyo'ts'on?

² Yajo' t'man Jesús ncüii yuchjo, tquen jonhin xoncüe quii' nt'án.

³ Itso jon ndë:

—Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho', icanhan' na quintcüe' n'onho' ntyja 'naan' 'nan na conan'tiuho', ndo' c'onho' cha'na yoquijndë na tyi'quinanchon joo na ndinjonhin, yajo' nndëë nnan'jonho' ntyja 'naan' na ityentjon Tyo'ts'on.

⁴ Yajo' min'cya ro ts'an na iju'cjehin min tyi'quint'ue juu na ndiquinjonhin, itsijonhan'hin cha'na yuchjova. Juu tsan'ñeen njonntyichen conduihin najon na itye'ntjon nquii Tyo'ts'on.

⁵ Ndo' minnichen ts'an na yo xuë iy'oon juu cüenta ncüii yuchjo cha'na yuvahin, ncö iy'oon tsan'ñeen cüenta.

Vaa na toncuu' xe na nt'aha 'nan tyia

(Mr 9:42-48; Lc 17:1-2)

6 “Majo' min'ninchen ts'an na its'aa juu ncüii 'nan na ntyja 'naan'han' na ngacüaa' ncüiichen ts'an na tyi't'man na vantyja ts'on juu ja, yantyichen na nnan'tyen nn'an tosu t'man xtyo' tsan'ñeen ndo' quitjue'hanhin quii' ndaandue, cue' juu.

7 Vi' jndyi na coquenon nn'an tsonnangue na jndye nnon 'nan tyia na cont'ahan na ntyja 'naan'han' na vacüaa' nn'an na tonnon Tyo'ts'on. Majo' tanchu ya, ng'e mancüiixjen minhan'. Majo' juu ts'an na its'aa juu 'nan na ntyja 'naan'han' na ngacüaa' cüiichen ts'an na quits'aa juu 'nan tyia, vi' jndyi ngenon tsan'ñeen.

8 “Cüii nt'ö', cüii ng'e', xe na aa ntyja 'naan'han' ngacüaa' 'u' na tonnon Tyo'ts'on na matsitja 'u', quen' xjen joochan' cha'vijon jndë tyje'han' na ntyque'han', cha' tantsitjantyi 'u'. Ng'e yantyichen min xe na aa tyi'quindë 'u' cha' na nndëë ntsixuan' na tyi'quintycüii na ngüando' ñuan 'nan', chito na quindë 'u' ndo' na ntjue' ángeles 'u' quii' chon na tyi'jon quinduu'.

9 Ndo' mantyi xe na aa ve' tsojnaan' 'nan na mandyia' its'aahan' na vacüaa' 'u' na matsitja 'u' nnon Tyo'ts'on, quen' xjenhan' cha'vijon na macüji' tēnnon' ndo' na ntyque'han' cha' tyi'ntsitjantyichen 'u'. Ee yantyichen ntsixuan' na tyi'quintycüii na ngüando' ñuan 'nan' min na ninncüii tēnnon', chito na quindë vehan' ndo' na ntjue' ángeles 'u' quii' chon v'io.

*Jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ntyja 'naan' quits-
man na tsu
(Lc 15:3-7)*

10 “Quitquenho' cüenta na tyi'cuee' n'onho' ncüii joo nanmin na tyi't'man vantyja n'onhin. Matsjö ndëëho' joo ángeles cüenta nan'ñeen, ninnquii'chen cotsquehan na m'aan nquii tyëhö' na m'aan jon quiñoon'ndue, cotquenhan cüenta nin 'nan cont'a nn'an nan'ñeen.

11 Ee ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na coxën tsoñ'en nn'an, jndyö na ntsin'man ja ñuaan nn'an na tsuhan.

12 “¿Nchu vaa cotji'ho' cüenta? Xe na aa m'aan ncüii ts'an na m'an ncüii ciento quinman ntsjuen', ndo' tsu ncüii joo cho'ñeen, ¿Aa chi n'ndyii juu joo nenquenn'an ncho'nqui vantjo' ñjen cho'ñeen cjoo' tyue' ndo' ngaquint'ue juu cho'ñeen na tsu?

13 Ndo' vi na jndë ntjii jon juu o', jñ'oon na mayuu' neiin'ntyichen jon yo juu quitsman'ñeen, chintyi yo tsoñ'en quinman'ñeen na tyi'catsu o'.

14 Mannda' vaa itsijonhan' ntyja 'naan' Tyeho' na m'aan jon quiñoon'ndue. Joo nn'an na tyi'njon conduihan, min'ncüiihan tyi'quint'ue ts'on jon na ngitsu ñuaanhan.

*Nan'xuan jaa na quinan't'man nn'ön ntyjë
(Lc 17:3)*

15 “Xe na aa m'aan cüii ty'iu' na vantyja ts'on na itsitjahin nnon', cüa, cja' cüan' ya'hin xjen na ninnquii juu. Quitsi'man' nnon juu na sitjahin. Ndo' xe na aa ndyii juu jñ'oon na tsu', yajo' jndë jnan'ntycüiiho' jñ'oon ndo' jndë tejndei'hin na ntjo ya ntcüe'hin tonnon nquii Tyo'ts'on.

16 Majo' xe na aa tyi'nin'quindyii juu jñ'oon na matsu', yajo' cayon' ncüii oo ve ts'an, c'ohan yo 'u' cha' nndyehan jñ'oon na conan'neinho' cha' cüaa'

jnda' n'onhan nchu vaa jñ'oon jnan'neinho' yo juu tsan'ñeen.

¹⁷ Ndo' xe na aa min tyi'nin'quindyii juu jñ'oon na condue nan'ñeen, yajo' juu tmaan' nn'an na vantyja n'on Tyo'ts'on, quitsiquindyi'hin ntyja 'naan' juu jñ'oon'ñeen. Ndo' xe na aa majo'ntyti tyi'nin'quindyii juu jñ'oon na condue nan'ñeen nnon juu, yajo' ta'nan ncüiichen nnon na ndëë ntsa'. Cüji' cüenta na tsixuan juu yo ntyja 'nan' cha'vijon ts'an na tyi'tsit'maan' juu Tyo'ts'on, tsi-jonhan'hin cha'vijon ts'an ique s'on cüentaa' gobiernon tsjoon Roma.

¹⁸ “Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho', joo nn'an tsonnangue na jndë vantyja n'on, min'cya ro jñ'oon na condueho' na tyi'quichuhan' na nnt'ahan, ntsijonhan' juu jñ'oon'ñeen cha'xjen na ntyjii Tyo'ts'on. Ndo' min'cya ro jñ'oon na condueho' na ndëë nt'a nn'an na vantyja n'on, mantyi ntsijonhan' juu jñ'oon'ñeen cha'xjen na ntyjii nquii jon.

¹⁹ “Mantyi matsjö ndëëho': Xe na aa ve 'o', nincüajon m'aan' n'onho' jñ'oon na cotanho' nnon Tyëhö' na m'aan jon quiñoon'ndue, yajo' nndyii jon ndo' nninncyaa jon jñ'oon na cotanho'.

²⁰ Ee min'yuuchen na covancüi ve nn'an oo ndyehan na conan'jonhan ntyja njan, xoncüe quii' nt'adhan, jo' m'an.

²¹ Ndo' têtsindyoo' Pedro na m'aan Jesús. Taxee' juu nnon jon:

—Nnda' ta, ¿Tsa'nnda' jnda na chuhan' na quit-sit'man ts'ön cüii ntyjë na itsitjahin nnön? ¿Aa cüii ntyque' jnda?

²² Tso Jesús nnon juu:

—Chito aa matsjö nnon' na ninntyque' jnda. Matsjö na quitsit'man tson'hin ntyque' vee' jnda na ndyenn'an ncho'nqui. Ninnquii'chen quitsit'man tson'hin.

Jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ntyja 'naan' ve ts'an na chujnan

²³ “Mang'e na nnda' vaa, juu na itye'ntjon Tyo'ts'on nn'an, cüaa' n'onho' nchu vaa na it-siquindyihan'. Itsijonhan' juuhan' cha'vijon ncüii rey na sitiü jon na ntsijnda' jon tsa'nnda' tuee' na chujnan ncüii cüii ts'an cotsantyja naxen' jon yo ts'ian na m'aan jon.

²⁴ Xjen na ta' jon na icüji' jon cüenta na tsa'nnda' na chojnan nan'ñeen nnon jon, ndo' jndyoy'on nn'an ncüii ts'an na minyonchen s'on na chujnan juu nnon jon.

²⁵ Ndo' juu rey'ñeen, vi na jndë tquen jon cüenta na min'chjo ndiquindëe ndyion tsan'ñeehan', yajo' t'ua jon ts'ian na cüijnt'ua tsan'ñeen na ngaquee' juu na quitye'ntjontyen juu, ndo' majo'ntyü scuu' juu yo ndahan, yo nin'tsoñ'en 'naan' juu cha' nt'io na chujnan juu nnon jon.

²⁶ Ndo' juu tsan'ñeen na vantyja xen' rey'ñeen, tconxye juu nnon jon, tocan juu vi naya'ñeen nnon jon. Tso juu: “Nnda' Ta, cyon' chjo na t'man tson' ja, cüendo' ya' chjo ndo' nndyionñ'en na chöjnan nnon'.”

²⁷ Ndo' juu rey'ñeen ty'oon jon na ndyia' ro juu nchjii jon. Sit'man ts'on jonhin yo na ninvaañ'en na chujnan juu, ndo' siquindyaa ntcüe' jonhin.

²⁸ “Majo' xjen na jndui' juu quii' vaa' jon, tjonhin ncüiichen ntyje juu na ninncüii ts'ian m'anhan.

Chujnan tsan'ñeen nnon juu nin'ncüii ciento s'on. T'uui juuhin, tonchje juu xtyo' tsan'ñeen. Sixuaa juu nnon tsan'ñeen: “Quityion' na chujnan' nnön.”

²⁹ Yajo' tconxtye tsan'ñeen tonnon juu. S'aa juu ty'oohin: “Mac'an na quitsit'man chjo tson' ja, cüendo' ya' chjo ndo' ndyionñ'ën na chöjnan nnon'.”

³⁰ Majo' tatendoo' tsan'ñeen, matëquen juu jñ'oon nnon ts'ian. Tju' juu tsan'ñeen vancjo, ata xjen na ndyion juu na chujnan juu nnon tsan'ñeen.

³¹ Majo' vendyechen ntyjehan na mantyi con-duihan nn'an cotsantyja naxen' rey'ñeen, xjen na tquenhan cüenta na s'aa tsan'ñeen na nnda', sichjoo' jndyihan' n'onhan. Tyenan'quindyiihan nquii rey'ñeen tsoñ'en 'nan na jndë s'aa tsan'ñeen.

³² Ng'e na nnda', tqueen' nnda' jonhin, tso jon nnon juu: “'U' na vi' jndyi ñuan tsixuan'. Ja sit'man ts'ön 'u' tsoñ'en na chujnan' nnön ng'e na sindyia' 'u' nnön.

³³ Mang'e jo' ¿Aa chi mantyi chuhan' na cyon' na vi'ntyji' juu ty'iu' moso' cha'xjen ty'ön na vi'ntyji 'u'?”

³⁴ Ndo' sijmiin' jndyihan' rey'ñeen. T'ua jon ts'ian na quitjue'han tsan'ñeen vancjo, ndo' quint'avi'han juu ata xjen na ndyionñ'en juu ninvaañ'en na chujnan juu nnon jon.

³⁵ Yo jñ'oonva siquindë Jesús jñ'oon'ñeen na tyi'quitso nquii' jonhan', itso jon:

—Nquii Tyëhö' na m'aan quiñoon'ndue, mannda' vaa nts'aa jon yo 'o' xe na aa chito yo na xoncüee' n'onho' na nnan't'man n'onho' ntyjeho' ya na conan'tjahan ndëëho'.

19

Jñ'oon na si'man Jesús ntyja 'naan' na ndyuii' tson na toco ts'an

(Mr 10:1-12; Lc 16:18)

¹ Jndë na sinin Jesús jñ'oonmin', yajo' jndui' jon ndyuua Galilea, tja jon nt'ö Judea, ixndya jndaa Jordán.

² Ndo' jndye jndyi nn'an tyentyjahin toxen' jon. Tsoñ'en nn'an v'i na m'an jo', totsín'man jon nan'ñeen.

³ Yajo' vendye nn'an tmaan' fariseos, jnan'ndyoo'han na m'aan jon na nt'ue n'onhan na quits'aa jon ncüii nnon cha' ntyja 'naan'han' ngacüaa'hin. Ta'xee'han nnon jon:

—Ntyja 'naan' jñ'oon na tqen Tyo'ts'on na iquenhan' xjen, ¿Aa ncyaaahan' na ntsityuii' ts'an tson na toco juu yo scuu' juu ng'e min'cya ro ncüii nnon na itsitja tsan'ñeen nnon juu?

⁴ Jo' t'a Jesús jndyuehan:

—¿Aa min'jon tyi'conan'jn'aanho' juu jñ'oon' Tyo'ts'on na itsininhan' ntyja 'naan' na ta' jndyee jon na tqen jon tsoñ'en? Itsohan' na sia jon tsans'a yo tsanscu.

⁵ Itsontyichen Jesús: “Mang'e na nnda', n'ndyii tsans'a tye juu, ndyee juu na ntjon' matyehin yo scuu' juu, ndo' vehan nin'ncüii ts'an nduihan.”

⁶ Mang'e juu jñ'oon'ñeen tsohan' na nnda', tyi'nan'xuanhan na ve ts'an, nanein ninncüii ts'an conduihan. Ndo' ng'e na nnda' vaa sijnda' nquii Tyo'ts'on, tyi'quichuhan' na ve' ts'an ntsityuii' ntyja na m'anhan.

⁷ Ndo' nque fariseos'ñeen taxee'ntyichenhan nnon jon, jnduehan:

—Yajo' ¿Nin ng'e'ñeen na t'ua Moisés ts'ian na cüji ts'an jñ'oon na nndyuii' tson 'naan' juu yo scuu' juu, ndë jo' ncyaaahan' na n'ndyii juu tsan'ñeen?

⁸ T'a Jesús jndyuehan:

—Ve' ng'e na que' jndyi n'onho' na itscu'han' na cüaa' n'onho' nchu vaa na sijnda' Tyo'ts'on, jo' na tyincyaa Moisés na ndëë nnan'tyuii'ho' tson 'naanho' yo ntcuho'. Majo' chito nnda' vaa na sijnda' Tyo'ts'on na minjndyee.

⁹ Ncö matsjö ndëëho', ncüii tsans'a je', xe na aa ntsityuii' juu tson na toco juu yo scuu' juu ndo' ngoco juu yo cüiichen tsanscu, itsiquindyihan' na ve' m'aan ya juu yo tsanscu'ñeen. Ninnquii'chen xe na aa m'aan scuu' juu yo cüiichen tsans'a na ve' ndö' ro, jo' vanaan na quityuii' tson na toco jon yo juu.

¹⁰ Já nn'an na cotsay'õn yo jñ'oon na toninncyaa Jesús, jndué nnon jon:

—Xe na aa nnda' vaa ntyja 'naan' ts'an yo scuu' jon, yantyichen na tyi'ngoco jon.

¹¹ T'a Jesús jndyué:

—O' condueho' na yantyichen tyi'ngoco ts'an, majo' tyi'tsoñ'en nn'an nndëë nnt'ahan yo jñ'oonva'. Ve' jnda' nn'an na nndëë nta'nguee'han na nnda' ng'e na jndë tyincyaa Tyo'ts'on na condëë cont'ahinhan'.

¹² Ee m'an nn'an na tyi'quiconcohan ng'e tuihan na tyi'icanhan'hin tsanscu, ndo' ñ'engan na tyi'quiconcohan ng'e na tui nasihin cha' tyi'ntcanhan'hin tsanscu. Ndo' ñ'en nn'an na conan'jnda' nquehin na tyi'nin'quiconcohan ng'e nin'quityentjonhan nnon nquii Tyo'ts'on na m'aan quiñoon'ndue. Min'cya ro ts'an na ivaa'

ts'on juu jñ'oonva' ndo' nndëë ntsiquindë juuhan',
quitsiquindë juuhan'.

Ityio Jesús jn'aan yotsca

(Mr 10:13-16; Lc 18:15-17)

¹³ Vendye nn'an na tyechohan yotsca na m'aan Jesús na quityio jon nt'ö jon cjo joo na ndyio jon jn'aanhin ndo' na can jon na quityio Tyo'ts'on jn'aan joo. Majo' já nn'an na conan'jón yo jñ'oon na toninncyaa jon, jnan'ty'iaá nan'ñeen.

¹⁴ Ndo' tso Jesús ndé:

—Qui'ndyeho' na quindyö ntyjaa' yotscahin' na m'an. Tyi'nan'ntcüe'ho'hin ng'e nque nn'an na nin'quinan'xuanhan yo juu na ityentjon Tyo'ts'on nn'an, chuhan' na quinan'xuanhan cha'na yotsca.

¹⁵ Ndo' vi jndë na tyio jon nt'ö jon cjo yotsca'ñeen, jndui' jon jo'.

Itsinin cüii tsantya yo Jesús

(Mr 10:17-31; Lc 18:18-30)

¹⁶ Cüii jon tyjee' cüii ts'an na tyi'tquechen na m'aan Jesús. Taxee' juu nnon jon:

—'U' ta na matsi'man' jñ'oon' Tyo'ts'on ndëë nn'an, ¿Nin 'nan na njonntyi na chuhan' na quits'a ja cha' ntsixuan na tyi'quintycüii na vando' ñuan njan?

¹⁷ Sintcüe' Jesús jñ'oon nnon juu, itso jon:

—¿Ndu na mavaxe' nnön ntyja 'naan' 'nan na njonchen na quitsa'? Xia'ntyi nquii Tyo'ts'on conduihin na njonchen. Majo' xe na aa nin'quitsixuan' na tyi'quintycüii na vando' ñuan 'nan', juu jñ'oon' Tyo'ts'on na ico'xenhan', cüangue'han'.

¹⁸ Jo' taxee' juu nnon jon:

—¿Nin jñ'oonhan'?

T'a Jesús 'ndyo juu:

—Tyi'ntscue' ts'an. Tyi'nc'on' yo cüiichen ts'an na ve' ndö' ro. Tyi'nch'ue' 'naan' ts'an. Tyi'ntsinin' quintu nacjoo' ts'an.

¹⁹ Juu tye' yo 'ndyo', quitsa' na njonhan, ndo' c'on' na ve'ntyji' cüiichen ts'an cha'xjen na ve'ntyjii nquii 'u'.

²⁰ Jo' t'a juu 'ndyo Jesús:

—Tsoñ'en jñ'oonmin' matsiquindëehan' xi' na tichjo ja. ¿Aa vaa ncüiichen nnon 'nan na icanchenhan' na quits'a?

²¹ T'a Jesús 'ndyo juu, tso jon:

—Xe na aa nt'ue tson' na quindë ya ntsixuan' na tyi'quintycüii na vando' ñuan 'nan', cja', quiyndë' tsoñ'en 'nan' na min. S'on na ncyon' cüenta na njndë'han', ncyah'han' ndëë nanninñen'. Xe na aa ntsa' na nnda', ntsixuan' na tya 'u' tonnon Tyo'ts'on. Ndë jo' quindyotsijon 'u' yo juu ts'ian na mats'a.

²² Majo' xjen na jndyii tsan'ñeen jñ'oon na tso Jesús, tja ntcüe' juu na chjoo' jndyi ts'on juu ng'e tya jndyihin.

²³ Jo' tso Jesús ndë já na cotsay'ón yo jñ'oon na toninncyaa jon:

—Jñ'oon mayuu' na matsjö ndëëho', ncüii tsantya, jndyaa' jndyi na ntsijonhin nchu vaa na ico'xen Tyo'ts'on nn'an ntyja na cotsam'anhan.

²⁴ Mantyi matsjö nnt'a ndëëho', jndyaa'chen na ncju'cje cüii tsantya na ntsijonhin yo juu na ico'xen Tyo'ts'on nn'an, chichen na ngüequindyí' camello tsue' x'ee tsi'ncyaa.

²⁵ Majo' xjen na jndyě juu jñ'oonva', jndye jndyi nnon tondyii' n'ón. Jo' ta'x'é ndëë ntyjé, jnduë:

—Ng'e na nnda' vaa, ¿Nin ts'an nndëë ntsixuan juu na ntsin'man Tyo'ts'on ñuaan'?

²⁶ Jo' jndyiaa' Jesús ndě, tso jon:

—Min'ncüii nnon 'nan je'quindëë nts'aa ts'an na ntyja 'naan'han' ntsin'man Tyo'ts'on ñuaan' juu. Majo' nguii jon tsoñ'en nnon condëë its'aa jon.

²⁷ Ndo' itso Pedro nnon Jesús:

—Manchji' na jndë jnty'ě tsoñ'en cha' condëë conan'jón yo ts'ian na matsa'. ¿Nin naya na ncy'ón cüenta?

²⁸ T'a Jesús jndyuë, itso jon:

—Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho', juu xjen na nguaa tsonnangue xco, ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na coxën tsoñ'en nn'an, ncjöquijman nnon silla na manin' ts'iaan' njan na taquintyja na njon tsixuanhan' naijon na ntcoxën nn'an yo 'nan na jndë tont'ahan. Ndo' 'o' na jndë jnan'jonho' yo ja, mantyi nguaa ncho've silla na manin' ts'iaan' 'naanho' na ntsacüendyuuaaho' na ngotoxenho' joo ncho've tmaan' ntyjeeho' nn'an Israel ntyja 'naan' na jndë tont'ahan.

²⁹ Ndo' ncüii cüii ts'an na jndë jnty'ii juu vaa' juu, ndyee juu oo scuu' juu oo ntsinda juu, oo ndyuaa 'naan' juu, ntyje juu nannon yo ntyje juu nanntcu ng'e na jndë vay'oon juu jñ'oon ntyja njan, xjen neinhin ncy'oon juu cüii ciento vee' jnda tsoñ'en nnon na jndë jnty'ii juu, ndo' nninncyaa Tyo'ts'on na tyi'quintycüii na vando' ñuaan' juu.

³⁰ Jndye nn'an m'an nanein na conan'tiu nquehin na njon conduihin, majo' ngüentyja xjen na ncju'cjehan'hin. Ndo' mantyi jndye nn'an na

m'an nanein na tyi'njon conduihan, majo' ndëcya ntsiquinjonhan'hin.

20

Jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ntyja 'naan nan-ntjon

¹ Sininntyichen Jesús jñ'oon na tyi'quitso nquii'han', tso jon: “Nquii Tyo'ts'on na ityentjon jon quiñoon'ndue, itsijonhan'hin cha'vijon cüii patrón na vaa ntjon 'naan'. Vitsjoonya tēquint'ue patrón'ñeen nanntjon na ngoque'han ts'ian 'naan' jon.

² Ntjo ngiohan na tso jon ndëëhan na ndyion jonhan ncüii denario na cüii xuee cha'xjen cota'ntjon nn'an. Jndë jo' jñon jonhan na quitsaquint'ahan ts'ian najon vaa ntjon 'naan' jon.

³ Ndo' cha'na ñjen na vitsjoon, tja nnda' jon quii' tsjoon, jo' ntjii jon mañoon vendye nn'an na tats'ian cont'a.

⁴ Tso jon ndëëhan: “Cüa, c'oho' na vaa ntjon njan na quint'aho' ts'ian. Ja ndyiönho' cha'xjen na chuhan'.” Nan'ñeen ninñoon' ty'ehan.

⁵ Ndo' mantyi cha'na yajmin' tja nnda' jon quii' tsjoon. Ntjii nnda' jon mañoon nanntjon. Ndo' ya tuee' cha'na ndye na matman, majo'ntyi s'aa jon.

⁶ Xjen vi manguee'vi' na 'on na matman, tja nnda' jon quii' tsjoon. Ntjiichen jon mañoon nn'an na ve' m'anchenhan. Tso jon ndëëhan: “¿Ndu na cüa' xuee na m'anho' ntjoohin na tats'ian cont'aho'?”

⁷ Ndo' jo' jnduehan nnon jon: “Mayuu' ng'e tanin ts'an t'ua ts'ian ndě.” Yajo' tso jon ndëëhan: “Ya xe na aa mantyi nc'oho' na vaa ntjon njan,

jo' quint'aho' ts'ian, ja ndyiönho' cha'xjen na chuhan'."

⁸ "Ndo' ya na tuee' na yon na matman, tso patrón nnon nquii moso tque 'naan' jon: "Cüan' nanntjon ndo' quityion'han na jnt'ahin ts'ian. Quityion' jndyee' joo nn'an na tyeque' na mats'ia. Chen chen ncyaa'han' ata nguee'han' nn'an na tyeque' jndyee."

⁹ Yajo' santjaa' nn'an na tyeque' na 'on na matman. Ncüii ro ncüiihan ty'onhan cüenta na ncüii cüii denario cha'xjen na ngüantjon ts'an na ncüii xuee.

¹⁰ Ndo' ya na tuee'han' nn'an na tyeque' jndyee, jnan'tiuhan na jndantjichen nta'ntjonhan. Majo' ncüii ro ncüiihan, mantyi ty'onhan cüenta ncüii ncüii denario.

¹¹ Ndo' vi na jndë ty'onhan cüenta joo s'on'ñeen, ta'han na ty'cavee' ngiohan yo nquii patrón'ñeen.

¹² Jnduehan nnon jon: "Joo nanmin' na tyeque' vi mats'iañ'en, ninncüii hora jnt'ahan ts'ian, majo' nincüajon tyion'han cha'xjen na tyion' já. Ndo' já cüa' xuee tonan'chön ndo' tonan'quii n'ön min na jmin' tondyiaa' ndo'cüjioon' já."

¹³ Majo' t'a patrón 'ndyo cüii joo nan'ñeen, tso jon: "'U', ¿Yuu vaa na matsitja ja nnon'?" "¿Aa chi jndë ntjo nchji' na ngüantjon' cüii denario cha'xjen cota'ntjon nn'an?"

¹⁴ Cyon' s'on 'nan', cja' va'. Ncö ntyji xe na aa cüajon nin'quityiön tsanva' cha'xjen na matyiön 'u' min na tinioon' tēquee' juu.

¹⁵ ¿Aa matsitiu' na je'quindëe nts'a cha'xjen na nt'ue ts'ön yo xoquitu' njan? ¿Aa matsitëe' tson' ng'e ja tyi'ntycü'i?"

16 Ndo' tsontyichen Jesús:

—Juu jñ'oonva' na tyi'quitsjö nc'ihan', ndö vaa na nin'quitsi'manhan'. Nn'an na tyi'quinan'tiu na njon conduihan na tonnon Tyo'ts'on, nincüajon ntsit'maan' jonhan cha'xjen ntsit'maan' jon mañoon ntyjehan. Ndo' nn'an na conan'tiu nque na njon conduihan, ngüentyja xjen na nnintyi'ncyö na nincüajon nnan'xuanhan tonnon Tyo'ts'on cha'xjen min'cya ro ts'an.

*Itsiquindyi nnda' Jesús na nnan'cuee' nn'anhin
(Mr 10:32-34; Lc 18:31-34)*

17 Viochen xjen na ñjon Jesús nato na tja jon Jerusalén, já na ncho've já na tqueen' jon, tēchu jon já vi ntyja na ninnquē. Tso jon ndē:

18 —Quitquenho' cüenta, nanein co'ö Jerusalén. Ndo' ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na coxën tsoñ'en nn'an, jo' nninncyaa ts'an cüenta ja nduee ntyee na conintque ndēē ntyjēehē nn'an judíos yo nn'an na conan'man nchu vaa itsiquindyi jñ'oon na tquen Moisés. Ndo' joo nan'ñeen nnt'ahan na quit'uiityenhan' ja na cü'io.

19 Nninncyahan cüenta ja nduee nn'an na mañoon tsjan conduihan na joo nan'ñeen nnan'cüejnaan'hin ja. Ntja'hin ja ndo' nt'ionhan ja tsonjn'aan na cü'io, majo' xee na jndē ndye ngüant'ö xcö.

*Jñ'oon na tcan ndyee Santiago yo Juan
(Mr 10:35-45)*

20 Scuu' juu Zebedeo yo ntsinda jon Santiago yo nin'Juan, jnan'ndyoo'han na m'aan Jesús. Tconx-tye juu tonnon jon na ican juu vi naya'ñeen nnon jon.

21 Taxee' Jesús nnon jon:

—¿Nin 'nan nt'ue tson'?

T'a tsanscu'ñeen, itso juu:

—Ya na ngüentyja xjen na ntye'ntjon' nn'an, ncyá' jñ'oon na ve ntsinda nanmin, nnan'jonhan ntyja na ndit'maan' 'u'. Cüiihan nc'oon ngia' ton-tyjaya ndo' cüiiichenhin nc'oon juu ngia' ntyjaty-maan'.

22 Majo' t'a Jesús jndyue ve nan'ñeen, tso jon:

—Tyi'covaa' n'onho' nchu vaa icüji'han' jñ'oon na ican ndyeeho'. Juu navi' na ngenön, ¿Aa nndëë nnanho'han'? Ndo' ¿Aa nndëë nntjo ngioho' na ncüjeho' cha'xjen ntjo nchji na ncü'io?

T'ahan 'ndyo jon, jnduehan:

—Nndëë.

23 Sentcüe' Jesús jñ'oon ndëëhan, tso jon:

—Majnda' ngenonho' maninjuuntyi navi' na ngenön. Ndo' icanhan' na quintjo ngioho' na nnan'cüje nn'an 'o' cha'xjen contjo ya nchji na ncü'io. Majo' chito ncö tsixuan na ntsijnt'a nin ts'an na ngüaquityen nc'ia tontyjaya oo tontyjaty-maan'. Nquii Tyëhö' nninncyaa jon naya'ñeen ndëë joo nn'an na jndë sijnda' jon na ncy'onhan cüentahan'.

24 Ndo' jo' ncüiichen nqui já na totsáy'õn yo juu jñ'oon na toninncyaa Jesús, xjen na jndyé jñ'oon na tcan tsanscu'ñeen, jnan'vjé yantyé joo ve ntyjé nan'ñeen.

25 Ng'e jo' tqueen' Jesús tsoñ'en já na m'aan jon. Tso jon ndé:

—'O' mangioho' na joo nn'an na conintquehan ncüii cüii tsonnangue conan'ntsahan ndëë nn'an na coto'xehan. Ndo' nn'an na condit'man, cotox-ehan nn'an na m'an nacje 'naanhan.

26 Majo' tyi'quichuhan' na 'o' nc'onho' na nnda' yo ntyjeho'. Ee minninchen cüii 'o' na ntyja ts'on juu na t'man nduihin quii' nt'anho', chuhan' na quityentjon juu ndëëho'.

27 Ndo' min'cya ro cüii 'o' na ntyja ts'on juu na ncju'han'hin na tonnon, c'oon juu na xoncüee' ts'on juu na ntejdei juu 'o'.

28 Quits'aa juu cha'xjen mats'a na condui ja nquii tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na coxën tsoñ'en nn'an. Jndyö na ntye'ntjön ndëë nn'an, chito na ntyentjonhan nnön. Ndo' mantyi na nnin'ncya na cü'io na ndyiön jnan nn'an jndye jndyi cha' nndyaahan yo ntyja 'naan'han'.

Sin'man Jesús ve tsannchjaan'

(Mr 10:46-52; Lc 18:35-43)

29 Xjen na sant'uí tsjoon Jericó, tyentyja ncüii tmaan' nn'an naxen' Jesús.

30 'Ndyo nato'ñeen, jo' vendyuaa ve nannchjan. Ya na jndyehan jñ'oon na juu Jesús venon jo', ta'han jnan'xuaahan, jnduehan:

—'U' ta na condui 'u' tsjan David na jndyocahan', cyon' na nty'iaá rő nchji'.

31 Majo' joo nn'an na m'an jo', jnan'tyia'han joo nannchjan'ñeen na cüichen jndyuehan. Majo' joohan jndeintyichen jnan'xuaahan, jnduehan:

—Nnda' ta, 'u' na condui 'u' tsjan David na jndyocahan', cyon' na nty'iaá rő nchji'.

32 Tëcüentyjee' Jesús, t'man jon nan'ñeen. Tso jon ndëëhan:

—¿Nin 'nan nt'ue n'onho' na quits'a 'o'?

33 T'a nan'ñeen, jnduehan nnon jon:

—Nnda' ta, já nt'ue n'ón na nndëë njnty'iaá.

³⁴ Ndo' ty'oon Jesús na nty'ia rohin nchjii jon. Tyio jon nt'ö jon ndö'ndëehan, ndo' ninñoon' xuee jnty'iahin. Tyentyjahin toxen' jon.

21

Tëquee' Jesús Jerusalén

(Mr 11:1-11; Lc 19:28-40; Jn 12:12-19)

¹ Ndo' vi na jndë tindyo na ntsquë Jerusalén, na ndyoo' tyo' na m'an n'oon olivos, squë tsjoon Betfagé. Jo' joo ve ntyjë na cotsay'onhan yo jñ'oon toninncyaa Jesús, jñon jonhan ncüii nt'aa.

² Tso jon ndëehan:

—Quitsaque'ho' tsjoon chjo na m'aanhan' tondëeho'. Jo' maquintyjachen nndioho' ncüii snonxque na tyen o' yo jnda o'. Quinan'quinan'ho' joo o', ndo' quindyoy'onho' cho'ñeen ntjoohin na m'an.

³ Ndo' xe na aa ngüaxee' ts'an ndëeho' ndu na cotsay'onho' cho' ntsjuen' juu, jo' quinan'ntcüe'ho' jñ'oon nnon juu: “Nquii jon na t'man condit'manhin ndé, icanhan' na nninjnt'ue jon joo o', ndo' ya na nndé, ntscüenon ntcüe' jon joo o'.”

⁴ Nnda' tui cha' quitsiquindëhan' juu jñ'oon na sinin Zacarías, ts'an na toninncyaa jñ'oon' Tyo'ts'on ndyu na toxen'chen ntyja nchu vaa 'nan na nguaa. Ndö vaa jñ'oon na tji jon:

⁵ Ndö jñ'oon na quindueho' ndëë nn'an tsjoon Sión: “Quitquenho' cüenta, nquii jon na taquintyja na t'man conduihin ndëeho', mancüjee' jon quii' nt'anho', ndyia' ts'on jon, ntjo jon cüii snon, jnda quioo' na ichu xu.” Ndö' vaa na siquindyi jñ'oon na tso tsan'ñeen.

⁶ Ndo' jo' ve nan'ñeen na totsay'onhan yo jñ'oon toninncyaa Jesús, ty'ehan, jnt'ahan cha'xjen ts'ian na t'ua jon ndëehan.

⁷ Squehan, y'onhan snonxque'ñeen yo jnda o'. Ndo' tyiohan ndiaahan nquen' joo o' ndo' tantjo Jesús juu o'.

⁸ Ndo' jndye jndyi nn'an tyenan'jonhan yo Jesús. Ñ'en vendyehan jnan'nueen'han ndiaahan xoncüe nato yuu jon na vja jon. Ndo' vendyehan totyjehan nduee n'oon, totquenhinhan' nato'ñeen na jnt'ahan na njon jon.

⁹ Ndo' nque nn'an na ve'jndyee yo nn'an na santya toxen' jon, ta'hin tonan'xuaahan, tonduehan:

—Cüt'maan' nquii jon na tuihin tsjan tsochihi David na jndyocahan'. T'man ityio Tyo'ts'on jn'aan nquii jon na ndyo jon yo najndei na tsixuan nquii Tyo'ts'on na co'xen jon jaa. Quindit'maan'hin quiñoon'ndue.

¹⁰ Xjen na tēquee' Jesús quityquii' Jerusalén, tondic'uaa jndyue nn'an na m'an juu tsjoon'ñeen, ta'x'ehan:

—Tsanvahin, ¿Nin ts'anhin?

¹¹ Ndo' nn'an na ty'e yo jon, t'ahan, jnduehan:

—Ndö Jesús, nquii jon na incyaa jon jñ'oon' Tyo'ts'on. Jnan jon Nazaret nt'ö Galilea.

Tēquee' Jesús vats'on t'man

(Mr 11:15-19; Lc 19:45-48; Jn 2:13-22)

¹² Ndo' vi na jndë tēquee' Jesús vats'on t'man, tsoñ'en nn'an na condëehan ndo' conan'jndahan 'nan jo', tji' jonhan. Ndo' siquityee' jon mesa 'naan nn'an na conan'jndyo s'on jo'. Majo'ntyi s'aa jon yo silla 'naan nn'an na condëe quintu'.

13 Ndo' tso jon ndëë nan'ñeen:

—Jñ'oon' Tyo'ts'on na jndui itsohan: “V'aa njan tsixuanhan' v'aa yuu jon na covatjon nn'an na conan'nein nnon Tyo'ts'on.” Majo' 'o' cont'aho' na tsixuanhan' cha'vijon tsë'tsjö' naijon cotoo' nanty'uee.

14 Ndo' juu xjen na m'aan Jesús vats'on t'man'ñeen, sque nannchjan na m'aan jon yo nn'an na ndic'oca'. Ndo' sin'man jonhan.

15 Ndo' nque ntyee na conintque vats'on'ñeen yo nn'an na conan'man nchu vaa itsiquindyi jñ'oon na tqen Moisés, jnty'iahan ts'ian t'man na s'aa Jesús na itsin'man jon nn'an. Mantyi tondyehan na tonan'xuaa yotsca na tondue joo: “Cüit'maan' nquii jon na tuihin tsjan tsochiihi David na jndy-ocahan'.” Ndo' na nnda' jndue yotsca'ñeen, majndeichen jnan'jmiin' ntyee'ñeen.

16 Jo' jnduehan nnon Jesús:

—¿Aa mandyi' nchu vaa condue yotscamin?

T'a Jesús jndyuehan, tso jon:

—Mandyi. Ndo' 'o' je', ¿Aa min'jon taconan'jn'aanho' juu jñ'oon' Tyo'ts'on na itsohan'?:

'U' jndë sijnda' na yoquijndë yo yo'ndaa na ninvaa cotei',
nnan't'maan' yo'ñeen ja yo na xoncüee' n'on joo.

17 Jndë na tso Jesús na nnda', jnty'ii jon nan'ñeen, jndui' ntcüe' jon Jerusalén, tja jon tsjoon chjo Beta-nia. Jo' ntjohin natsjon.

*Tju' Jesús jñ'oonvi' nacjoo' ts'oon higuera
(Mr 11:12-14, 20-26)*

18 Tonco cüiichen xuee, xjen na vja ntcüe' jon Jerusalén, tyjee' na ninjndo' jon.

19 Ndo' jndyiaa' jon cüii ts'oon higuera na minntyjee'han' 'ndyo nato'ñeen, têtsindyoo'hin nnonhan', majo' min'ncüii të higo tana ntjii jon, xia'ntyi ve' tso t'uii'han'. Tso jon nnon ts'oon'ñeen:

—Tajon xuee vi ngaquichu' nnda' të 'u'.

Ndo' juu ts'oon'ñeen je', ninñoon' tcanhan'.

20 Já nn'an na cotsay'õn yo jñ'oon toninnicyaa Jesús, ya na tquén cüenta na tui na nnda', s'aahan' na ndicüaa' n'õn, jnduě nnon jon:

—¿Nchu tui na ninñoon' tcan ts'oonva'?

21 Jo' t'a Jesús jndyuě, itso jon:

—Jñ'oon mayuu' na matsjö ndëëho', xe na aa covantyja ya n'onho', ndo' min tyi'c'onho' na ve vaa na conan'tiuho', nndëë nt'aho' cha'na s'a juu ts'oon higuera'. Ndo' chito ve' xia'ntyi jo', mantyi nndëë nt'aho' min'cya ro nnon 'nan na ngioho' na jndyaa'han'. Ntsijonhan' juuhan' cha'vijon na nndueho' nnon tyo'va': “Quenan' ntjoohin. Cüa, cju'han' 'u' quityquii' ndaandue”, ndo' nndui na nnda'.

22 Ee ncüii cüii nnon jñ'oon na cotanho' na conan'neinho' nnon Tyo'ts'on, xe na aa vantyja n'onho' na ncy'onho'han', mancüixjen ncy'onho' cüentahan' cha'xjen na cotanho'.

Najndei na tsixuan Jesús

(Mr 11:27-33; Lc 20:1-8)

23 Jndë na tui na nnda', tëquee' nnda' Jesús vats'on t'man. Viochen xjen na itsi'man jon ndëë nn'an na sque jo', nque ntyee na conintque yo nin'joo nn'an na conintque ndëë ntyjehan nn'an judíos, tentyjaa'han nnon jon. Tax'ehan nnon jon, jnduehan:

—¿Nin najndei na matsixuan' na tji' nanmin' quii' vats'on? Ndo' ¿Nin nquii ts'an na tyincyaa na matsixuan'han'?

²⁴ Jo' t'a jon jndyuehan, itso jon:

—Mantyi ja ngüax'ë cüii jñ'oon ndëëho'. Xe na aa nt'aho'han', yajo' mantyi ntsjö ndëëho' nin nquii tyincyaa najndei na matsixuan na s'a na nnda'.

²⁵ Ntyja 'naan' na totsiquindëë' Juan nn'an, ¿Nin juu t'ua ts'ian'ñeen nnon jon? ¿Aa nquii Tyo'ts'on jñonhin na quits'aa juu na nnda', ndo' aa ve' nn'an jndue na quits'aa juu ts'ian'ñeen?

Ndo' nan'ñeen je', ta'han, tonan'nein nquehan yo ntyjehan. Jnduehan:

—¿Nin jñ'oon nt'a na nnda' vaa na ivax'ee jon ndëë? Ee xe na aa nnduë na nquii Tyo'ts'on t'ua jon ts'ian'ñeen nnon Juan, yajo' ngitso jon ndëë: ¿Ndu na tatëntyja n'onho' jñ'oon na totso juu Juan'ñeen?

²⁶ Majo' xe na aa nnduë na juu najndei na totsixuan jon jnanhan' ve' ntyja 'naan nn'an, joo nn'an na jndye jndyi'hin nndëë nt'uevi'han jaa ng'e tsoñ'engan cotji'han cüenta na juu Juan tonduihin ts'an na toninncyaa jñ'oon' Tyo'ts'on ntyja nchu vaa 'nan na nguaa.

²⁷ Ndo' t'ahan 'ndyo Jesús, jnduehan:

—Juu Juan'ñeen, ntyja 'naan' ts'ian na totsixuan jon, min tyi'quindiö nin juu t'ua ts'ian'ñeen nnon jon.

Yajo' t'a Jesús jndyuehan, tso jon:

—Tanin, min ja xequitsjö ndëëho' nin juu na tyincyaa najndei na matsixuan na mats'a nan'min'.

Jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ntyja 'naan' ve ts'an na ninncüii tye

²⁸ Yajo' sininntyichen Jesús ndëë nan'ñeen:

—Ntsinën jñ'oon na tyi'quitso nquii'han'. C'oon' n'onho' ntyja 'naan'han'. Tom'aan ncüii ts'an. Tom'an ve ntsinda jon nannon. Tso jon nnon jnda jon, tsan na tui jndyee: “'U' jnda, xevahin cja' quitsa' ts'ian na vaa ntjon njan.”

²⁹ T'a tsan'ñeen, itso juu: “Ja tye', tyi'cjötö.” Majo' vi jndëcyä scüe jndyohan' 'nan na sitiü juu, tja juu, tëquits'aa juu ts'ian.

³⁰ Ndo' vi jndëcyä, sindyoo' tyehan nnon ncüiichenhin. Majuuntyi jñ'oon tso jon nnon juu. T'a juu 'ndyo jon: “Ya tye', ncjö,” majo' tatja juu.

³¹ Ndo' taxee' Jesús ndëë nan'ñeen, tso jon:

—Cüa je', quindueho', ¿Nin cüii na ve joohan jnt'ahan cha'xjen na nt'ue ts'on tyehan?

T'a nan'ñeen, jnduehan:

—Jnda jon tsan na vejndyee.

Ndo' tso Jesús ndëëhan:

—Jñ'oon mayuu' na matsjö ndëëho', nque nn'an na cotye s'on na cotyion nn'an ntyja 'naan' tsanm'aants'ian tsjoon Roma ndo' mantyi joo nantcuntjaa', tyuaa'ntyi nninncyahan na ntye'ntjon Tyo'ts'onhin ntyja na cotsam'adhan, chito 'o'.

³² Ee tyjee' Juan quii' nt'anho' na toninncyaa jon jñ'oon na si'manhan' nchu vaa na chuhan' na c'onho' tonnon nquii Tyo'ts'on, majo' 'o' ta'nan tëntyja n'onho' jñ'oon na toninncyaa jon. Majo' nque nn'an na cotye s'on na cotyion nn'an ntyja 'naan' gobiernon ndo' mantyi yo joo nanntcuntjaa', joohan tëntyja n'onhan jñ'oon na toninncyaa juu Juan'ñeen. Ndo' 'o' min na jnty'iaho' na tui na

nnda', majo' ta'nan ntcüe' n'onho' min tyi'cantyja n'onho' jñ'oon na toninncyaa jon.

*Nn'an na totquen cüenta nt'ööntjon
(Mr 12:1-12; Lc 20:9-19)*

³³ “Nanein ntsinën cüiichen jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' na cüaa' n'onho'han'. Tom'aan ncüii ts'an na vaa tyuaa 'naan' jon. Jnon' jon nt'ööntjon tëndöndyoo' tsjan. Ndo' tyii' jon teonntjö' xi'jndiohan'. Jndë jo' jñ'en jon pila yuu jon na ngocue ndaa' joo tëndöndyoo' tsjan na jndë jnty'ii nanntjon'ñeen. Jndë jo' sia jon cüii v'aandye najon na nc'oon ts'an na ntquen cüenta juu ntjon'ñeen. Jndë jo' sijnda' jon nin nn'an na nnt'a ts'ianhan', jndë jo' jndui' jon, tja jon cüiichen ndyuaa na tycya.

³⁴ Ndo' ya na jndë tentyja xjen na jndë tque tëhan', jñon jon mosoo' jon na m'an nan'ñeen na coquichohan të na tantjon juu tyuaa 'naan' jon.

³⁵ Majo' joo nn'an na cont'a ts'ian tyuaa 'naan' jon, ty'onhan joo moso'ñeen. Cüii tsan'ñeen tja'hanhin. Cüiichen tsan'ñeen jnan'cuae'hanhin. Ndo' tsan na jndë ndye, totuen'han ntjö'hin.

³⁶ Ndo' juu patrón'ñeen, xjen na jndyii jon na nnda', jñon nnda' jon majndyentyichen mosoo' jon na m'an nan'ñeen. Majo' nin'cüajon jnt'ahan yo joo nan'ñeen.

³⁷ “Na mats'iañ'en nquii tsans'a jnda jon, jñon jonhin na m'an nan'ñeen. Ee situu jon: “Mancüiixjen nt'ahan na njonhin.”

³⁸ Majo' joo nan'ñeen na cont'a ts'ian, ya na jnty'iahan juu jnda nquii patrón'ñeen, jnduehan ndëë ntyjehan: “Ndö jnda nquii patrón. Tsanva',

vi na jndë tue' tye juu, ntjo tyuaava nt'ö juu. Cüa, quinan'c'uëhin cha' 'naan' juu ntjohan' nduë."

³⁹ Ndo' ty'onhanhin, tjue'hanhin toxen' juu ntjon'ñeen, ndo' jnan'cuee'han jon.

⁴⁰ Taxee' Jesús ndëë nan'ñeen, tso jon:

—Juu ts'an na 'naan' ntjon'ñeen, xjen na ncüjee' nnda' jon, c'oon' n'onho' nin 'nan nts'aa jon yo joo nan'ñeen na cont'ahin ts'ian tyuaa 'naan' jon.

⁴¹ T'a nan'ñeen, jnduehan nnon jon:

—Majnda' na ntscüje jonhan ng'e tyia jndyi nan'xuanhan, ndo' nninncyaa jon juu ts'ian'ñeen ndëë mañoon nn'an na nninncyahan 'nan na ngüantjon tyuaa 'naan' jon xjen na ngue' ntjonhan'.

⁴² Ndo' sininntyichen Jesús ndëë nan'ñeen na sijoon' nquiihin na conduihin tsjö' ya. Tso jon:

—Joo albañil na conan'yahin tsjaan' v'aa, ma-juuto tsjö' na conduehin na tyi'je'cüijnt'uehan', majndë vaquityentyenhan' nquii naijon na tjihan' nquii tsjaan' v'aa. Nquii ta Tyo'ts'on sijnda' jon na nnda'. Ndo' ndicuee' na ncüaa' ya nn'ön na cojnty'ia na tuihan'.

⁴³ Ng'e na nnda' vaa na tsi'man juu jñ'oon'va', ndö jñ'oon na matsjö ndëëho'. Juu na tyincyaa Tyo'ts'on na conan'jonho' ntyja 'naan' na itye'ntjon jon nn'an ntyja na cotsam'anhan, ncüji' ntcüe' jon na nan'xuanho'han', ndo' nninncyaa jon na mañoon nn'an nnan'xuanhan juu ts'ian'ñeen. Ndo' ndit'maan' jon ntyja 'naan' juu ts'ian na nt'a nan'ñeen.

⁴⁴ Ndo' ntyja 'naan' tsjö'va' na sinën ndëëho', minninchen ts'an na tyi'cüaa' ts'on juu ntyja njan, vi' ntjon tsan'ñeen cha'vijon ts'an na tonhin na

tyioohin nacjoo' tsjö'. Majo' ts'an na tyi'cantyja ts'on ja, majnda' nt'uiivi'han'hin ya na ngüentyja xjen na ntco'xen Tyo'ts'on nn'an ntyja 'naan' na conan'tjahan nnon jon. Ntyja 'naan' 'nan na ngenon tsan'ñeen, itsijonhan' juuhan' cha'vijon na tyioo ncüii tsjö' t'man nacjoo' juu na sitiuu jndëhan'hin.

⁴⁵ Ndo' joo jñ'oonmin' na tyi'quitso nquii' Jesús joohan', nque ntyee na conintque yo nn'an fariseos, vi na jndë jndyehan jñ'oon'ñeen, taa' n'onhan na tji' jonhan' ntyja 'naanhin.

⁴⁶ Ng'e jo' nin'quit'uehan jon, majo' ncyaaahan nn'an na jndye jndyi'hin, ee nan'ñeen tji'hin cüenta na conduihin ts'an na incyaa jñ'oon' Tyo'ts'on.

22

Jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ntyja 'naan' na toco ts'an

(Lc 14:15-24)

¹ Cüiichen jon sinin nnda' Jesús ndëë ntyee na conintque yo nn'an fariseos. Sinin jon jñ'oon na tyi'quitso quii'han' ndëëhan:

² —Juu na ityentjon Tyo'ts'on nn'an ntyja 'naan' na cotsam'adhan, itsijonhan' juuhan' cha'vijon ncüii rey na s'aa jon ngeue t'man na ngoco tsans'a jnda jon.

³ T'ua jon ts'ian ndëë mosoo' jon na quit-saqitqueen'han tsoñ'en nn'an na jndë siquindyii jon na ncyohan ngeue na its'aa jon. Majo' joo nan'ñeen tajnt'ue n'onhan.

⁴ Ng'e jo' jñonchen jon moso, tso jon ndëëhan: Quindueho' ndëë nn'an na jndë siquindyi ja na

ncyohan ng'e jndë min cje 'nan na nninjnt'ue na ngoco juu tsans'a jnda. Jndë iscüjê ndoro yo mindyechen quioo' na jndë siqui'mën, jndë tijñ'oon' tsoñ'en, mang'e jo' ncyohan nguee na ngoco juu tsans'a jnda.

⁵ Majo' joo nan'ñeen je', tyi'quinan'jñ'oon'han juu jñ'oon na tyey'on mosoo' jon. Ncüii joohan tēquits'aa juu ts'ian tyuaa 'naan' juu. Ncüiichenhin tēquijndëë juu 'nan.

⁶ Ndo' minndye nan'ñeen t'uehin mosoo' jon, ji vaa jndyi tja' nan'ñeen joohan ata jnan'cüjehanhin.

⁷ Ndo' vi jndë taa' ts'on juu rey'ñeen na nnda' tont'a nn'an mosoo' jon, siv'ii jndyi jon. Jo' jñon jon sondaro 'naan' jon na quitsanan'cüjehan nan'ñeen. Ndo' jñonhan chon tsjoon nan'ñeen.

⁸ Jndë jo' tso jon ndëë minndye mosoo' jon: Tsoñ'en jndë tijnda' ya na ndit'maan' na ngoco tsans'a jnda, majo' nn'an na tquën' jndyëë na ncyohin ngueeva, taviquinan'xuanhin na nts'a na njonhan.

⁹ Nanein c'oho' nquii nata t'man, jo' qui'manho' ncüii cüii ts'an na ntjonho' jo'. Quindueho' ndëëhan na quindyontyjaa'han na icoco juu jnda.

¹⁰ Ndo' joo moso'ñeen, jndui'han, jndyi'han nata quii' tsjoon. Jnan'ncüihan tsoñ'en nn'an na tjonhan. Ñ'en nn'an na tyia nn'anhan ndo' ñ'en nn'an na ya nn'an. Ve' nda' ro s'aahan' na too' v'aa yo nn'an na jnan'ncüihan na toco jnda nquii rey'ñeen.

¹¹ “Majo' nquii jon, xjen na tēquee' jon na nninncyaa jon ts'on nn'an'ñeen, jndyiaa' jon ncüii ts'an na tyi'cüe juu ndiaa cha'xjen juu ndiaa cocüe nn'an na conan'jonhan ya na ngoco ts'an.

12 Itso jon nnon juu: “U' ntyjē, ¿Ndu na jndy-oque' ntjoohin ndo' min tyi'cüe' ndiaa cha'xjen na cocüe nn'an ya na icoco ts'an?” Majo' tsan'ñeen, min'ncüii jñ'oon ta'nan t'a.

13 Jo' juu rey'ñeen tso jon ndëe nn'an na co-tye'ntjon nnon jon: “Quinan'tyenko' ng'ee tsanva' yo nt'ö juu. Ndo' quitjue'ho'hin ch'en najon najaan jndyi. Jo' yuu na cotyuee nn'an ndo' cocüa'hin ndi'n'onhin na iquii jndyihan'hin.”

14 Ndo' sintycüii Jesús jñ'oonva', itsontyichen jon:

—Jndye jndyi nn'an na i'man Tyo'ts'on na quintcüe' n'onhin yo jnanhin, majo' tyi'jndyehin icüji jon na nnan'xuanhan cüentaa' jon.

*Nan'xuan na quityiön s'on cüentaa' gobiernon
(Mr 12:13-17; Lc 20:20-26)*

15 Yajo' jndui' nn'an fariseos'ñeen, jnan'nein nquehan yo ntyjehan nchu vaa nquii nnt'ahan na quit'uiivi'han' Jesús tsojnaan' joo jñ'oon na itsinin jon.

16 Jndë jo' jñonhan vendye ntyjehan yo nn'an tmaan' cüentaa' Herodes na quitsataxee' nan'ñeen nnon Jesús. Ty'ehan, jnduehan nnon jon:

—Nnda' ta, 'u' na matsi'man' jñ'oon' Tyo'ts'on ndëe nn'an, mangiö na condui 'u' ts'an na tyi'je'quitsivi'nn'an'. Jñ'oon na mayuu' na matsi'man' ndë nchu vaa na nt'ue ts'on Tyo'ts'on yo nn'an. Min tamatyi' cüenta nchu vaa na conan'tiu nn'an oo nchu vaa nan'xuanhan.

17 Quitsu' nddyě nchu vaa matsitiu': ¿Aa chuhan' na quityiön s'on nnon tsanm'aants'ian t'man tsjoon Roma, oo aa tyi'quichuhan'?

18 Majo' taa' ts'on Jesús manyan na nan'xuanhan. Tso jon ndëëhan:

—'O' na ve vaa na conan'tiuho', ¿Ndu na jen cojnt'ueho' nchu vaa nquii nt'aho' cha' quit'uiivi'han' ja?

19 Cüa, quinan'manho' nnön cüii xoquitu' na cotyionho' s'on na ican gobiernon.

Yajo' tji'han ncüii s'on denario, jnan'manhinhan' nnon jon.

20 Ndo' taxee' jon ndëëhan:

—Juu xoquitu'vahin, ¿Nin ts'an 'ndyo nnon na chuu'han'? Ndo' ntjimin, ¿Nin ts'an xuee'han'?

21 T'a nan'ñeen, jnduehan:

—Ndö 'ndyo nnon nquii tsanm'aants'ian t'man yo xuee' nquii jon.

Jo' sintcüe' Jesús jñ'oon ndëëhan:

—Jo' nquii tsanm'aants'ian t'man, quityionho' s'on nnon jon na tsixuan jon na ncy'oon jon cüentahan'. Ndo' mantyi tsoñ'en na vacüja'han' Tyo'ts'on, ncyaho'han' cüentaa' nquii jon.

22 Ndo' vi na jndë jndyehan na nnda', vacue m'aan' n'onhan na nnda' vaa na tso jon. Jnty'ehin jon, ty'ehin.

*Cota'xee'han ntyja 'naan' na nta'ndo' xco nn'an
(Mr 12:18-27; Lc 20:27-40)*

23 Maninjuuntyi xee'ñeen sque nn'an tmaan' sadowceos na m'aan Jesús. Quii jndyue nan'ñeen na joo nn'an na jndë tjë, tyi'je'quita'ndo' xcohan. Ndö vaa jñ'oon jnduehan nnon jon:

24 —Nnda' ta, 'u' na matsi'man' jñ'oon' Tyo'ts'on ndëë nn'an, juu jñ'oon na ty'ön cüenta na tquen Moisés icoxenhan' na ncüii tsans'a, xe na aa tue'

juu ndo' min ta'nan ntsinda jon yo scuu' jon, yajo' ijndei'han' na juu tyje ts'oo'ñeen ngoco juu yo scuu' tsoxio juu. Nc'oon ntsinda juu yo juu tsanscu'ñeen cha' ntsinonhan' na tantsinda xio juu na tui.

²⁵ Ndö vaa 'nan na tui, cüii jon quii' nt'án tom'an ntyque' nannon na nincüii ts'an ntsindahan. Juu tsantque toco juu, majo' tue' juu. Tantsinda juu yo scuu' juu. Jo' tyje juu ts'oo'ñeen, toco juu yo scuu' tsoxio juu.

²⁶ Ndo' majo'ntyti tsans'a na jndë ve, ta'nan ntsinda juu yo tsanscu'ñeen xjen na tue' juu. Majo'ntyti tjon tsan na jndë ndye, ndo' man-incüajon ata tsan na jndë ntyque'.

²⁷ Ndo' mats'iañ'en mantyi nquii tsanscu'ñeen, tue' juu.

²⁸ Ta, juu jñ'oonva na nin'quita'x'é nnon'. Juu xjen na nta'ndo' xco nn'an na jndë tjë, ¿Nin ncüii joo na ntyque'hin na ndiscuhin juu tsanscu'ñeen? Ng'e ninvaa na ntyque' nan'ñeen tondiscuhin jon.

²⁹ T'a Jesús jndyuehan, tso jon:

—O' cochue' n'onho' ntyja 'naan' juu jñ'oonva', ng'e min na conan'jn'aanho' jñ'oon na tquen Tyo'ts'on na vaa, majo' tyi'covaa' n'onho' nin 'nan nin'quitsiquindyihan'. Min ndicüaa' n'onho' ntyja 'naan' juu najndei na condui jon.

³⁰ Ee juu xjen na nta'ndo' xco nn'an na jndë tjë, taxe'quitonco nnda'han, min nannon, min nanntcu. Ee juu xjen'ñeen nnan'xuanhan cha'na ángeles na m'an quiñoon'ndue.

³¹ Ndo' mantyi juu jñ'oon na nta'ndo' xco nn'an na jndë tjë, ¿Aa min'jon tyi'conan'jn'aanho' juu jñ'oon' Tyo'ts'on na jndë jndui na itso jon:

³² “Ja condui Tyo'ts'on na totsit'maan' Abraham, yo Isaac ndo' yo nin'Jacob.” Mang'e na tso jon na nnda', itsiquindyihan' na conduihin Tyo'ts'on ntyja 'naan nn'an na cota'ndo', chito ntyja 'naan nt'oo.

³³ Ndo' nn'an na jndye jndyi'hin, xjen na jndyehan na sinin jon jñ'oonmin', vacue tom'aan' n'onhan jñ'oon na totsi'man jon.

Jñ'oon' Tyo'ts'on na ico'xenhan', jaa'ntyi tsixuanhan'
(Mr 12:28-34)

³⁴ Joo nn'an tmaan' fariseos jndyehan na juu jñ'oon na sinin Jesús, sichenhan' jndyue ntyjehan nn'an saduceos'ñeen, ng'e jo' jnan'ncüihan ntyjehan.

³⁵ Ndo' ncüii joohin, ts'an na tsi'man nchu vaa itsiquindyi jñ'oon na ico'xenhan' na tquen Moisés, taxee' jon ncüii jñ'oon nnon Jesús na nt'ue juu na juu jñ'oon na ntsincüe' jon, ndëë nninjnt'uehin juuhan' na quit'uiihan' jon. Tso juu:

³⁶ —'U' ta na matsi'man' jñ'oon' Tyo'ts'on, quityquii' jñ'oon' jon na tquen Moisés, ¿Nin jñ'oon na t'manntyi na ico'xenhan'?

³⁷ T'a Jesús 'ndyo tsan'ñeen, tso jon:

—“Juu jñ'oon na njonntyichen tsixuanhan', ndo' na t'manntyichen ico'xenhan', ndö vaa na itsohan': Nquii Tyo'ts'on na conduihin na co'xen jon 'u', cüivintyji'hin yo na mancha'chen tson' yo nin-vaa ñuan', yo tsoñ'en 'nan na matsitiu'.”

³⁸ Juu jñ'oonva' na ico'xenhan', juuhan' njonntyichenhan' ndo' juuhan' navejndyee ngue quityquii' tsoñ'en jñ'oon na ico'xenhan'.

39 Ndo' jñ'oon na jndë ve itsijonhan' juuhan' cha'na juu jñ'oon'ñeen. Ndö vaa na itsohan': "Cüive'nchji' minnichen ts'an cha'xjen ve'nchjii nquii 'u'."

40 Joo ve jñ'oonmin' conduihan' x'ee tsoñ'en jñ'oon' Tyo'ts'on na tquen Moisés yo jñ'oon' Tyo'ts'on na toninncyä nn'an ndyu na toxen'chen na tonduehan nchu vaa 'nan na guaa.

Cristo conduihin Jnda Tyo'ts'on

(Mr 12:35-37; Lc 20:41-44)

41 Viochen xjen na ninvaa m'an nn'an tmaan' fariseos, taxee' Jesús cüii jñ'oon ndëëhan.

42 Tso jon:

—¿Nchu vaa na cotji'ho' cüenta ntyja 'naan' nquii juu na conduihin Cristo? ¿Nin ts'an tsjan 'naan'hin?

T'ahan, jnduehan nnon jon:

—Conduihin tsjan David na jndyocahan'.

43 Ndo' tso jon ndëëhan:

—Mayuu' na nnda'. Ndo' nquii David yo na tyincyaa Espíritu Santo na jnda' xquen jon, tji jon ncüii jñ'oon ntyja 'naan' Cristo, tsjan 'naan' nquii jon na jndyocahan', na itso jon na ityentjon Cristo jon. Ndö juu jñ'oon na tji David, ndö vaa na itsiquindyihan':

44 Nquii ta Tyo'ts'on ico'xen jon tsoñ'en, tso jon nnon nquii jon na conduihin na ityentjon jon ja:

“Quijman' nc'ia ntyjaya naijon na itsit'maan'han' 'u' ata xjen nque nn'an na jndohan 'u' jndë tju'cjëhan nacje 'nan'.”

45 Ndo' tsontyichen Jesús:

—Ndö vaa jñ'oon mavax'ë ndëëho': Juu David itso jon na nquii Cristo conduihin tsjan 'naan' nquii jon na jndyocahan', yajo' ¿Nchu vaa na itso jon na nquii Cristo conduihin nquii ta na ityentjon jonhin?"

⁴⁶ Majo' min'ncüii joo nan'ñeen tyi'quindëë nt'ahin yo jñ'oon na taxee' jon. Ndo' mantyi xuee na tacachenhan', tavi 'nan ts'an ty'oon na t'man ts'on na ngüaxee'ntyichen jñ'oon nnon Jesús.

23

Ncyaa Jesús jnan fariseos yo nn'an na conan'manhan nchu vaa itsiquindyi jñ'oon na tquen Moisés

(Mr 12:38-40; Lc 11:37-54; 20:45-47)

¹ Jndë jo' sinin Jesús ndëë nn'an na jndye jndyi'hin yo ndé já nn'an na cotsay'ón yo jñ'oon na toninncyaa jon, tso jon:

² —Nque nn'an na conan'man nchu vaa itsiquindyi juu jñ'oon na tquen Moisés yo joo nn'an tmaan' fariseos, ty'onhan cüenta juu ts'ian na totsixuan Moisés na quinan'quindiyihinho' nchu vaa tsi'man juu jñ'oon na tquen tsan'ñeen.

³ Mang'e jo' quitquenho' cüenta jñ'oon na conan'manhan. Ndo' quinan'quindëho' tsoñ'en cha'xjen na coto'xenhan na quint'aho'. Majo' tyi'ntsantjaho' cha'na cont'a nquehan, ee joohan ya jñ'oon na coninncyahan, majo' ñoon ñoon 'nan na cont'ahan.

⁴ Ee nquehan cotquenhan jñ'oon na ijndei'han' na quinan'quindë nn'anhan' na itsijonhan' juuhan' cha'vijon conan'tyenhan ncüii xu na ja na cotyiohinhan' quitya' nn'an. Majo' min nquehan

tyi'je'quityi'han min ve' nin'ncüii ndëë ndueehan na ntejdeihan nan'ñeen.

⁵ Tsoñ'en 'nan na cont'ahan, cont'ahinhan' cha' quitquen nn'an cüenta na jen conan'quindëhan. Min ntjan na ntuein chjo na chuu' jñ'oon' Tyo'ts'on, conan'tyehinhan' quitahan yo ndueehan. Joo jñ'oon'ñeen tji nquehinhan' nnon ntjan'ñeen. Cont'ahin na nnda' cha' quitquen ntyjehin cüenta na njon jndyi ngiohan juu jñ'oon' jon. Ndo' mantyi ndiaatonco na cüehin, toncontyichen nman 'ndyohan' cont'ahan, chichen ndiaa' min'cya ro ts'an.

⁶ Ndo' mantyi ya na covee' nguee, cojoo' n'onhan na nquehan ngüendyuuaa naijon na itsiquinjonntyichenhan'hin. Ndo' ya na covancüi nn'an vats'on, cojnt'uehan silla na tonnonntyichen naijon na ndit'maan'hin.

⁷ Mantyi cavee' jndyi ngiohan na nninncyaa ts'an ts'on joohan xoncüe ts'ua, ndo' na quindue nn'an ndëëhan na mastrohin na conan'manhin jñ'oon na tquen Moisés.

⁸ “Majo' 'o' tyi'jnt'ueho' na quindue nn'an mastro 'o', ng'e tsoñ'enho' conduiho' ntyje nqueho', ndo' xia'ntyi nquii Cristo conduihin mastro 'naanho'.

⁹ Min tyi'nan't'maan' 'o' ncüii ts'an tsonnangue na nndueho' na conduihin tyeho'. Ng'e nin-ncüiihin na conduihin Tyeho', nquii jon na m'aan jon quiñoon'ndue.

¹⁰ Min tyi'ninncyaho' na ndue nn'an na 'o' conduiho' nn'an na co'o jndyeeho', ng'e xia'ntyi nquii Cristo conduihin na vja jndyee jon tondëëho'.

¹¹ Ndo' minninchen ts'an na t'manntyi condui-

hin quii' nt'anho', chuhan' na quitye'ntjon juu ndëëho'.

¹² Min'cya ro ts'an na itsiquinjon nquiihin, ncju'cje Tyo'ts'onhin. Ndo' minninchen ts'an na iju'cje nquiihin, ntsiquinjon Tyo'ts'onhin.

¹³ “O' nn'an fariseos yo 'o' nn'an na conan'manho' jñ'oon na tquen Moisés, vi' jndyi ntquenonho'. 'O' ve' cont'a nqueho' na jen ya nn'anho', majo' cot'ioo'ho' ndëë nn'an cha' tyi'ndëë nnan'jonhan yo na itye'ntjon Tyo'ts'on nn'an. 'O' tyi'quita'nguee'ho' na ntye'ntjon jonho', ndo' joo nn'an na nin'quinan'jonhan ntyja 'naan'han', conan'ntcüe'ho'hin. Nqueho' tyi'nin'quityii'ho' juu na ityentjon jon, min tyi'nin'ncyaho' na ngoque' nn'an ntyja 'naan'han'.

¹⁴ “O' nn'an tmaan' fariseos yo 'o' nn'an na conan'manho' jñ'oon na tquen Moisés, vi' jndyi ntquenonho'. 'O' ve' cont'a nqueho' na njon jndyi Tyo'ts'on ngioho'. Majo' joo nanntcu ninque, cotyeho' nt'aahan, ndo' cha' nnan'tiu nn'an na njon jndyi Tyo'ts'on ngiohan, jndye jñ'oon conan'neinho' nnon jon cha' tyi'ntsi'man nquii'han' na vi' nn'an 'o'. Mang'e jo' juu xjen na ntco'xen Tyo'ts'on nn'an ntyja 'naan' na conan'tjahin nnon jon, t'manntychen nt'uiivi'han' 'o'.

¹⁵ “O' nn'an tmaan' fariseos yo 'o' nn'an na conan'manho' nchu vaa itsiquindy jñ'oon na tquen Moisés, vi' jndyi ntquenonho'. Ee 'o' ve' cont'a nqueho' na ya jndyi nn'anho'. 'O' ty-cya coma'ndyi'ho' ata covet'ioho' ndaandue na cojnt'ueho' min ninncüii ts'an na ntsijonhin yo jñ'oon na coninncyaho'. Ndo' ya na jndë jndë jnt'aho' na vantyja juu cha'xjen cont'aho', yajo'

vjay'oonhan'hin na ji vaachen nts'aa juu. Ndo' na nnda', jaa'ntyichen nt'uiivi'han'hin quii' v'io, chichen 'o'.

16 “Vi' jndyi ntquenonho', 'o' na conan'manho' ndëë ntyjeeho', majo' itsijonhan' 'o' cha'vijon nannchjan. Ee ya na icüji' ts'an xuee' vats'on t'man, cha' quitsi'manhan' na ntyjii Tyo'ts'on na jñ'oon mayuu' itsinin juu, condueho' na tyi'jaa' jñ'oon'ñeen na iquentyen juu nacjoo' juu. Majo' condueho' na juu jñ'oon na ncüji' ts'an xuee' s'on ijan na tcüe' vats'on t'man cha' quitsi'manhan' na ntyjii Tyo'ts'on na jñ'oon mayuu' itso juu, juu jñ'oon'ñeen cotji'ho' cüenta ja'ntyichenhan'.

17 'O' nan' jndyi nquenho'. Nan'xuanho' na nchjan yantyiho'. Ee ¿Nin cüii na ve nan'min' njonntyichen tsixuanhan'? Juu s'on ijan tyi'njonchen tsixuanhan' ng'e joo 'nan na jndë yo s'on'ñeen, iquenhan' jooohan' cüentaa' Tyo'ts'on ng'e itsixuanhan' ntyja 'naan' nquii vats'on t'man.

18 Ndo' mantyi condueho' xjen na icüji' ts'an xuee' nnontyiu quii' vats'on t'man cha' quitsi'manhan' na ntyjii Tyo'ts'on na mayuu' jñ'oon na itso juu, tyi'jaa' jñ'oon icüji' juu. Majo' condueho' na juu jñ'oon tji' ts'an xjen na icüji' juu xuee' s'i quioo' na cotyio nn'an nnontyiu'ñeen cha' quitsi'manhan' na ntyjii Tyo'ts'on jñ'oon na mayuu' condueho', juu jñ'oon'ñeen jaa'chenhan'.

19 'O' nan' jndyi nquenho'. Quindëñ'en nan'xuanho' nannchjanho'. Ee ¿Nin cüii na ve nan'min' njonntyichen tsixuanhan'? Juu s'i quioo' na cotyio nn'an nnontyiu'ñeen tyi'cüentyja na njonchen conduihan'. Ee juu nnontyiu najon contyjo si'ñeen, juuhan' njonchen tsixuanhan'

ng'e ntyja 'naan'han' iquenhan' si'ñeen cüentaa' Tyo'ts'on.

²⁰ Jo', juu ts'an na iquentyen ncüii jñ'oon nacjoo' nquii xjen na icüji' juu xuee' nnontyiu quii' vats'on t'man cha' quitsi'manhan' na mayuu' jñ'oon tso juu, chito xia'ntyti ntyja 'naan' nnontyiu'ñeen iquentyen juu jñ'oon, mantyi iy'oonhan' tsoñ'en 'nan na contyjo nacjoo'han'.

²¹ Ndo' juu ts'an na iquentyen ncüii jñ'oon nacjoo' nquii na icüji' juu xuee' vats'on t'man, chito ixia'ntyti ntyja 'naan'han' iquentyen juu jñ'oon, ndo' mantyi iy'oonhan' nquii Tyo'ts'on na m'aan jon jo'.

²² Ndo' juu ts'an na iquentyen ncüii jñ'oon nacjoo' nquii na icüji' juu xuee' quiñoon'ndue, chito xia'ntyti ntyja 'naan'han' iquentyen juu jñ'oon, mantyi iy'oonhan' juu silla na manin'ts'iaan' 'naan' Tyo'ts'on ndo' mantyi yo nquii jon na vequityen jonhan'.

²³ “O' nn'an fariseos yo 'o' na conan'manho' nchu vaa itsiquindyti juu jñ'oon na tquen Moisés, vi' jndyí ntquenonho'. Ee 'o' ve' cont'a nqueho' na conduiho' nn'an na conan'quindë. Ee coninncyaho' diezmo cüentaa' Tyo'ts'on ntyja 'naan' na cove' ntjon 'naanho', ata min ve' tscó quichi menta yo tscó anís yo ntqueen' cominon na coninncyaho', majo' juu jñ'oon na jaa'ntyti tyquii' jñ'oon na tquen Moisés, tyi'nin'quita'nguee'ho'han'. Joo jñ'oon'ñeen conan'manhan' nchu vaa na nc'onho' cha'xjen na chuhan' tonnon Tyo'ts'on, yo na quinan'vengioho' nn'an ndo' mantyi quinan'quindëho' jñ'oon na condueho'. Ee cha'xjen na itsohan' na

coninncyaho' diezmo, mantyi quinan'quindëho' jñ'oonmin' na njonntyichen conduihan' na tquen Moisés.

24 Itsijonhan' 'o' cha'na nn'an na conan'cü'aanhan ndaatioo na covehan cha' ncüji'han' quioo' quijndë, majo' tyi'quitquenhan cüenta na tondye tsjo'ñeen, jo' ñjon ncüii camello tue'. Ee cojoo' n'onho' na nin'quinan'quindëho' jñ'oon na tyi't'manchen nan'xuanhan', majo' jñ'oon na njonntyichen tyi'nin'quinan'quindëho'han'. Mang'e na nnda', 'o' nan'xuanho' nn'an na conan'manho' nato ndëë nn'an, majo' nqueho' conduiho' cha'vijon nannchjanho' na cove'jndyeeho' ndëëhan.

25 “O' nn'an fariseos yo 'o' nn'an na conan'manho' nchu vaa itsiquindyi jñ'oon na tquen Moisés, vi' jndyi ntquenonho'. Ee 'o' ve' cont'a nqueho' na ya jndyi nn'anho' majo' juu na cotsam'anho', itsijonhan' juuhan' cha'vijon ts'an na ya ya itsintju' juu naxen' vaso yo xio, majo' quityquii'han' ty'a jndyihan'. Ee 'nan na cocüa'ho' na ñjonhan' jo', nan'xuanhan' 'naan nn'an na conty'ueeho' yo na tyi'nin'quitquen nqueho' xjen yo 'nan na nt'ue jndyi n'onho'.

26 O' nn'an fariseos, 'o' conduiho' cha'vijon nannchjan. Nqueho' quitquen jndyoyuho' na tonnon Tyo'ts'on, yajo' ntyja 'naanho' ntsijonhan' cha'vijon na jndë jnan'ntju' 'o' quityquii' vaso yo xio. Ndo' na nnda', nts'aahan' na cüejon ntju' quityquii'han' yo naxen'han'.

27 “O' nn'an fariseos yo 'o' na conan'manho' nchu vaa itsiquindyi jñ'oon na tquen Moisés, vi' jndyi ntquenonho'. Ee 'o' ve' cont'a nqueho' na

ya jndyi nn'anho'. Majo' itsijonhan' 'o' cha'na ndi'nt'ua na ve' cjohan' quichi' jndyi ndyiaa' ts'an, majo' quityquii'han' too' ndi' nt'oo yo tsochen nnon 'nan ty'a nan'xuanhan'.

²⁸ Mannda' vaa na itsijonhan' ntyja 'naanho' ee tondëë nn'an cont'aho' na jen ya nn'anho', majo' tyquii' n'onho' ninnquii'chen ve vaa na conan'tiuho', yo na too'chenhan' m'aan 'nan tyia.

²⁹ “O' nn'an fariseos yo 'o' na conan'manho' nchu vaa siquindyi jñ'oon na tquen Moisés, vi' jndyi ntquenonho'. Ee ve' cont'a nqueho' na jen ya nn'anho'. Ee conan'yaho' ndi'nt'ua 'naan nque nn'an na toninncyahin jñ'oon' Tyo'ts'on ndyu na toxen'chen ntyja nchu vaa 'nan na nguaa, ndo' mantyi conan'tycüi'ho' ndi'nt'ua 'naan nt'oo na totsam'anhan yo na chuhan'.

³⁰ Ndo' condueho' xe na juuhan' aa m'anho' juu xjen na tom'an ndochiho' ndyu'ñeen, tyi'xequinan'jonho' xjen na tonan'cüje nan'ñeen nn'an na toninncyä jñ'oon' Tyo'ts'on.

³¹ Ndo' na condueho' na nnda', nqueho' cotji' jndyoyuho' jñ'oon nacjoho' na conduiho' tsjan 'naan nan'ñeen na jndyocahan', nque nan'ñeen na tonan'cüjehan nn'an na toninncyä jñ'oon' Tyo'ts'on.

³² Mang'e jo' cha'xjen na tont'a ndochiho', quinan'quindëñ'enho'han'.

³³ “O' ntyja 'nan tyia na cont'aho', conduiho' cha'vijon nda quinduntja. Min'ncüii 'nan je'quindëë nt'aho' cha' ntyja 'naan'han' ndyaaho' juu navi' na nt'uuihan' nn'an na nc'ohan v'io.

³⁴ Mang'e jo' matsjö ndëëho', quii' nt'anho' njñön ja nn'an na nninncyahan jñ'oon naya

'naan' Tyo'ts'on ndëëho' na nnan'neinhin ndëëho' yo ntyja 'naan' na jnda' xquen jon ndo' na nnan'manhan ndëëho' nchu vaa na ico'xen jon. Majo' minndye nan'ñeen, nnan'cüjeho'han. Ndo' ñ'en ntyjehan njñonho'hin nonjn'aan. Ndo' ñ'en nan'ñeen na ntja'ho'hin quii' nt'aan'on. Ndo' ñ'enhan na nty'eho'hin ncüii ndo' ncüii tsjoon.

³⁵ Ndo' tsojnaan' na nt'aho' na nnda', ndyionho' jnan nn'an na jnan'cüjehan tsoñ'en nn'an na tonduihan nn'an na jnt'ahan 'nan na chuhan' na tonnon Tyo'ts'on xjen na tye' na m'aan tsonnangue ata xjen nein. Ngitye' na nt'uiivi'han' 'o' xjen na iscuee' Caín tyje juu Abel, tsan na tova m'aan juu cha'xjen na chuhan', jndyocahan' ata xjen jnan'cuee' ndochiho' nquii Zacarías jnda Berequías xoncüe quii' ntan' nnontyiu t'man yo ta vats'on t'man.

³⁶ Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho', tsoñ'enho' na m'anho' nanein, majndë majnda' na nt'uiivi'han' 'o' ntyja 'naan' tsoñ'en navi'min' na tqunenon nan'ñeen.

*T'ioo Jesús ntyja 'naan nn'an Jerusalén
(Lc 13:34-35)*

³⁷ "O' nn'an Jerusalén na conan'cüjeho' nn'an na coninncyä jñ'oon' Tyo'ts'on ntyja nchu vaa 'nan na nguaa ndo' cotuen'ho' ntjö' joo nn'an na ijñon jon na m'anho', majndye jnda tontyja ts'ön na ntsincüi ja 'o' na nc'onho' ntyja njan cha'xjen ncüii quitsjon xque itsincüi o' ntsinda o' quityquii' tsëë' o'. Majo' 'o' ta'nan jnt'ue n'onho'.

³⁸ Jo' quitquenho' cüenta, jndë jnty'ii Tyo'ts'on 'o', taje'cüantyyee'ntyichen jon tsjoonho'.

³⁹ Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëeho', nanein na tonnonchen tax'e'quijnty'iantyichenho' ja ata juu xjen ya na ngüentyja xuee na nndueho': "Ityio Tyo'ts'on jn'aan nquii jon na icüjee'non jon na m'an jaa yo juu najndei na condui nquii jon."

24

Itsiquindyí Jesús na ndyuii' vats'on t'man
(Mr 13:1-2; Lc 21:5-6)

¹ Jndui' Jesús vats'on t'man, ndo' viochen xjen na vja jon, já nn'an na cotsay'õn yo jñ'oon toninncyaa jon, jnan'ndyoo' já nnon jon. T'á na conan'mán nnon jon nchu xjen na nancoo' jndyi nt'aa cüentaa' juu vats'on t'man.

² Majo' t'a jon jndyué:

—Mayuu', itso jon, nanein cojnty'iaho' nt'aamin'. Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëeho', tyi'xe'qui'ndyihan' min'ncüii tsjö' nacjoo' ntyjehan'. Tsoñ'en nt'aamin' ndyuii'ñ'engan'.

Jn'aan na conan'manhan' na manndyo ntycüii tsoñ'en
(Mr 13:3-23; Lc 21:7-24; 17:22-24)

³ Ndo' sá tyo' na m'an n'oon olivos. Ndo' vi na jndë təcjo Jesús jo', já nn'an na cotsay'õn yo jñ'oon toninncyaa jon, santyjá' nnon jon cha' nndë nnan'nén yohin na ninnquëchén. Jndué:

—Quitsu' ndë yuu xjen na ndui nan'min' na tsu'. Ndo' ¿Cüan na ndityincyoo' na ntsi'manhan' na jndë tindyo nndyo' nnda' ndo' na mantycüii tsonnangue?

⁴ T'a Jesús jndyué, itso jon:

—Quitquenho' cüenta na minncüii ts'an tyi'ntsivi'nn'an 'o' ntyja 'naan jñ'oonmin'.

⁵ Ng'e jndye nn'an nninncyohan yo xuë na nnduehan jooan conduihin Mesías, ndo' na nnda' ntsivi'nn'ahan' nn'an.

⁶ Nndyo nndyoo' nndyeho' na m'aan ndyia' ndo' nninc'uaa jñ'oon na nc'oon ndyia' mañoon tsonnangue. Majo' tyi'ntyueho' ee mancüixjen ijndei'han' na ngüenon jndyee nan'min'. Majo' min na nnda' ninvaa vitjachen na ntycüii tsonnangue.

⁷ Nn'an ncüii tsonnangue nnan'vehan nacjo nn'an ncüiichen tsonnangue. Ndo' ncüii tsanm'aants'ian t'man ntsuehin nacjoo' cüiichen tsanm'aants'ian. Jndye joo nc'oon jndo' t'man ndo' jndei ngonts'ii tyuaa.

⁸ Tsoñ'en navi'min', jooan' ndui na vejndyee. Itsijonhan' jooan' cha'vijon ya na ngitye' na iqui-ihan' tsanscu na ntsingui jon.

⁹ “Xjen'ñeen nt'uevi' nn'an 'o' ng'e na m'anho' ntyja njan ndo' nninncyahan cüenta 'o' nduee nn'an na nnt'avi'han 'o' ndo' nnan'cüjehan 'o'. Ndo' nn'an xejndio tsonnangue nc'onhan na jndo jndyihan 'o' ng'e na m'anho' ntyja njan.

¹⁰ Juu xjen'ñeen jndye nn'an ntji ntcüe'han ntyja 'naan' na vantyja n'onhan Tyo'ts'on. Nc'onhan na jndohan ntyjehan ata njnt'uehan jñ'oon na quit'uiivi'han' nan'ñeen.

¹¹ Ndo' nnintyi'ncyoo' nn'an na nnduehan na coninncyahan jñ'oon' Tyo'ts'on, majo' ve' quintuhan' na ntyja 'naan'han' jndye nn'an nnan'vi'nn'an nan'ñeen.

¹² Ndo' ng'e vandijndye nnon 'nan tyia, juuhan' nts'aahan' na tavi'je'cüivi'ngio nn'an ntyjehan.

13 Majo' ncüii cüii ts'an na ntjotyenhin ntyja njan ata xjen ntycüii tsoñ'en, ntsin'man ja ñuaan' tsan'ñeen.

14 Ninvaa tsonnangue nc'o nn'an na nninncyahan juu jñ'oon nayavahin ntyja 'naan' juu na ityentjon Tyo'ts'on nn'an nchu vaa na cot-sam'anhän. Juuhan' ntsi'man jndyoyuhan' ndëe nn'an ncüii ncüii tsonnangue nchu vaa na c'onhan na tonnon Tyo'ts'on, yajo'ñeen ngüentyja xjen na ntycüii tsoñ'en.

Tsan na tyia jndyi tsixuan

15 “Min'cya ro ts'an na itsijnaan' jñ'oonmin', cüaa' ts'on juu nchu vaa na nin'quitsiquindyihan'. Juu Daniel, tsan na toninncyaa jñ'oon' Tyo'ts'on ndyu na toxen'chen ntyja nchu vaa 'nan na nguaa, tji jon jñ'oon ntyja 'naan' juu tsan na ji vaa tyia 'nan its'aa na ntsi'ndaa' juu tsoñ'en. Juu xjen na njnty'iaho' na jndë m'aan tsan'ñeen quityquii' vats'on t'man najon na taquintyja na ji'ua conduihan' cüentaa' Tyo'ts'on,

16 Yajo' tsoñ'enho' na m'anho' ndyuaa Judea, quinan'nonho' na quitsata'nty'iuho' quii' ntyo' jndëe.

17 Juu xjen'ñeen ts'an na ntyjo juu xquen vaa' juu na su, ya na nndyocue juu, tyi'ngaquee' juu quii'han' na ncüji' juu 'nan. Quitsityuaa'ntyichen juu, quinanon juu.

18 Ndo' minnichen ts'an na m'aan tojndëe na its'aa juu ts'ian, tyi'ngantcüe' juu vaa' juu na ngaquichu juu ndiaa' juu.

19 Juu xjen'ñeen, joo nanntcu na ñjon nda na m'anhin ndyuaa'ñeen, vi' jndyi ntquenonhan, yo joo ntyjehan na 'ndaa nda.

20 Ntyja 'naan' juu navi'ñeen, quitanho' nnon Tyo'ts'on na tyi'ntsijonhan' na nnan'nonho' tyquii' nguee tein, min chito juu xuee na cota'jndyee nn'an judíos.

21 Ng'e juu xjen'ñeen ngioo cüii navi' na t'manntyichen na min'jon tyi'cotjon nn'an ntyjantyi xjen na tye' tsonnangue ata xjen nein. Ndo' na tonnonchen taje'quindui nnda' cüiichen navi' na ntsijonhan' juuhan' cha'na juu navi'ñeen.

22 Majo' nquii Tyo'ts'on, jndë sijnda' jon na tyi'viochen na nguaa juu navi' t'man'ñeen. Ee xe na aa tyi'quits'aa jon na nnda', min'ncüii ts'an je'quin'man yo juuhan'. Majo' ng'e na ve'nchjii jon nn'an na jndë tji jon na conduihan cüentaa' jon, jo' chi nts'aa jon na tyi'jndye xuee na nc'oon navi'ñeen.

23 “Juu xjen'ñeen xe na aa ngitso cüii ts'an ndëëho': “Ndö m'aan nquii Mesías”, Oo ngitso juu “Ndö'ñeen m'aan jon”, tyi'ngantya n'onho' jñ'oon'ñeen.

24 Ee nnintyincyoo' nn'an na nnduehan na joochan condui Mesías. Nnduehan na jñ'oon' Tyo'ts'on coninncyahan min na min'chjo tyi'yuu'han'. Ndo' nnt'ahan jndye nnon jn'aan t'man yo jndye nnon ts'ian na tyi'je'quinduihan' yo najndeí nquii ts'an. Ts'ian'ñeen ngavee' ngio nn'anhan', majo' nnan'vi'nn'anhan'hin. Nnt'a nan'ñeen juu ts'ian'ñeen cha' nnan'vi'nn'anhan nn'an na icüji Tyo'ts'on cüentaa' jon xe na aa nndëe nnt'ahan. Majo' tyi'xe'ncyaa jon na nndëe

nnt'ahan na nnda'.

²⁵ Matyuua'ntyichen matsiquindyi ja 'o' vitjachen na nnduihan' cha' quint'aho' cüenta.

²⁶ Mang'e jo' xe na aa ngitso ts'an ndëëho': “Ndö'ñeen m'aan juu Mesías totyquii' jndëë”, tyi'nc'oho' jo'. Ndo' xe na aa nnduehan: “Ntyjava m'aan jon quityquii' v'aa”, tyi'ngantyjato n'onho'.

²⁷ Ng'e ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na coxën tsoñ'en nn'an, juu xjen ya na nndyö nnt'a, juu na ndityincyoo' ja ndëë nn'an na ninvaa tsonnangue, ntsijonhan' juuhan' cha'xjen na covixue chontsuee tontyja na quindui' ndo'cüjioon' ata tontyja na vahan'.

²⁸ Juu navi'ñeen na jndë tsjö na ntquenonho', mancüixjen ngüentyjahan' ng'e minyuuchen na vaquityen quioo' tue', majo' ngancüii nt'ën.

*Ndö vaa nguua xjen na nndyo nnda' Jesús
(Mr 13:24-37; Lc 21:25-33; 17:26-30, 34-36)*

²⁹ “Ndë ngue na ngüenon navi' t'man nguee'ñeen, ndijaan ndo'cüjioon', ndo' mantyi chi' taxe'cüixueehan', ndo' ntycyaa ncjuu tsjö'ndue. Ndo' mantyi joo natyia na coto'xen na m'an tsjö'ndue, nndyuii' tsoñ'engan.

³⁰ Ndo' juu xjen'ñeen tsjö'ndue nnintyincyoo' jn'aan ntyja njan na condui ja tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na coxën tsoñ'en nn'an. Xjen na njnty'ia nn'an tsonnangue juu jn'aan'ñeen, ntsit'ioohan'hin. Ndo' nnt'ui na nndyocuë quityquii' chincyu yo najndei na condui ja ndo' yo juu na nanncoo' na quixuee na condui t'man ja.

³¹ Yajo' jndei nnin'c'uaa ndu 'naan' Tyo'ts'on, ndo' njñön ángeles njan na nc'ohan ninvaa tson-

nangue na quinan'ncüihan nn'an na jndë tji ja cüenta na m'anhan ncüii ncüii ndyuua na ninvaa tsonnangue.

Jñ'oon na itsiquindyihan' ntyja 'naan' ts'oon higuera

³² “Juu jn'aan ntyja 'naan' ts'oon higuera, cüaa' n'onho' nchu vaa itsiquindyihan'. Juu xjen na cojnty'iaho' na condei' nt'öhan', ndo' condui' tso'ndaahan', yajo' covaa' n'onho' na jndë tindyo ngueesua'.

³³ Macha'xjen covaa' n'onho' ntyja 'naan' na nnda', mantyi xjen na cojnty'iaho' na condui' tsoñ'en nan'min' na jndë siquindyi 'o', jo' cüaa' n'onho' na jndë tichjo xuee. Mavaa mavaa xjen na nndyö nnt'a.

³⁴ Quindyeho' ntsjö, jñ'oon na mayuu', nn'an na m'an nein tyi'xecüjeñ'enhan ata xjen na jndë siquindëñ'enhan' tsoñ'en jñ'oonmin'.

³⁵ Tsjö'ndue yo tsonnangue ntycüiiñ'enhan', majo' juu jñ'oon na mancyä, tsoñ'enhan' ntsiquindëñ'enhan' juuhan'.

Tats'an quintjii nin xuee ndo' yuu xjen

³⁶ “Majo' min'ncüii ts'an tyi'quintjii nin xuee ndo' yuu xjen na nndui' tsoñ'en nan'min'. Min nque ángeles na m'an quiñoon'ndue tyi'quindiohan, min ja na condui' Jnda Tyo'ts'on tyi'quintyji yuu xjenhan', xia'ntyí nquii Tyëhö' ntyjii jon.

³⁷ “Ja na condui' tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na coxën tsoñ'en nn'an, xjen na nndyö nnt'a, nn'an na m'an juu xjen'ñeen, ntsijonhan' ntyja

'naanhan cha'xjen na tonan'xuan nn'an xjen na tom'aan Noé.

³⁸ Ee joo ndyu'ñeen vitjachen na siquitsu ndaatsua'ty'a tsonnangue, joo nan'ñeen tocüa'han, tovehan, totoncohan, toninncyahan ndahan na nnonco joo ata juuntyi xuee ya na tëquee' nquii Noé v'aandaa t'man.

³⁹ Majo' joo nan'ñeen min'chjo tyi'quitquentohan cüenta na vaa na toncuu' ata juu xjen na jndyo ndaatsua'ty'a na tachuhan' tsoñ'engan. Ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na coxën tsoñ'en nn'an, mannda' vaa na itsijonhan' na ntquenon nn'an juu xjen ya na ncüjē nnt'a.

⁴⁰ Majuu xjen'ñeen ntsijonhan' m'an ve nn'an na cont'ahan ts'ian jndëe. Cüii tsan'ñeen ncjöy'önhin na nc'oon juu na m'an ja ndo' ncüiichen tyje juu n'ndyihan'hin.

⁴¹ Mannda' ntsijonhan' ntyja 'naan ve nanntcu na cotua. Cüiihan ncjöy'önhin na nc'oon juu na m'an, ndo' ncüiichen tsan'ñeen n'ndyihan'hin.

⁴² “Mang'e jo' ninnquii'chen c'oncjeho' ee tyi'quindioho' yuu xjen na nndyö ntcü'ë ja na condui na matye'ntjön 'o'.

⁴³ Juu jñ'oonvahin na tyi'quitso nquii'han', cüaa' n'onho'han'. Xe na aa ntyjii ts'an yuu xjen ntsque nannty'uee vaa' jon, tyi'xequitso jon, min xe'ncyaa jon na ngoque'han na ntji'han 'naan' jon.

⁴⁴ Mang'e jo' mantyi 'o' c'oncjeho' ee majuu xjen na tyi'quinan'tiuho', majuuto xjen'ñeen, ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na coxën tsoñ'en nn'an, nndyö ntcü'ë.

*Moso na tsiquindë yo moso na tyí'quitsiquindë
(Lc 12:41-48)*

⁴⁵ “Juu moso na jnda' xquen ndo' itsiquindë juu, majuu juu ntquen jndyee patrón 'naan' juu na quityentjon juu tsoñ'en ntyje moso juu na m'anhin v'aa'ñeen. Ndo' ntixee' juuhan xjen na icanhan'.

⁴⁶ Xjen na ncüjee' ntcüe' patrón 'naan' juu na tja jon cüii joo, ndo' xe na aa ntjii jon na juu moso'ñeen ya itsiquindë juu ts'ian na chu juu, neiin' jndyi jon.

⁴⁷ Jñ'oon mayuu' na matsjö ndëëho', tsoñ'en 'naan' juu patrón'ñeen, nnincyaa jon cüentahan' nt'ö juu moso'ñeen.

⁴⁸ Majo' juu moso'ñeen, xe na aa conduihin na tyia ts'anhin, ndo' ndyii' ts'on juu na tyi'xecüjee' tyuaa' patrón 'naan' juu,

⁴⁹ Ndo' ng'e jo' ngita' juu na ncüja' juu min-ndyechen nan'ñeen na m'an nacje 'naan' juu, ndo' ntsijonhin yo nanquindye na nc'u juu ndo' na ntcüa' juu yohan,

⁵⁰ Ndo' na nnda', nquii patrón 'naan' juu ncüjee' ntcüe' jon manin'juu xuee na tyi'c'ooncje juu, majuuto xjen na tyi'quitsitiu juu na ncüjee' jon.

⁵¹ Ndo' nquii patrón, ji vaa jndyi ncüja' jonhin, ndë jo' ncju' jon tsan'ñeen naijon na m'an nn'an na ve' cont'a nquehan na ya nn'anhin. Jo' naijon na nt'ioo juu ndo' ntcüa' juu ndi'n'on juu na itsi'ndaa'han' ntyjii juu.

25

Jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ntyja 'naan' nqui yontcundyua

1 Sininntyichen Jesús ncüiichen jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ntyja 'naan' na toco ts'an. Juu jñ'oon'ñeen it'uui'han' ntyja 'naan' na itye'ntjon Tyo'ts'on nn'an. Itso Jesús:

—Tom'an nqui yontcundyua, tyecho joo candi 'naan joo na cov'ahan' yo aceite. Jndui' joo, tye-quitjon joo juu tsans'a na ngoco.

2 'Onhin tyi'jnda' nquen, ndo' cüiichen 'on ntyje joo, jnda' nquen yo'ñeen.

3 Joo yontcu na tyi'jnda' nquen, tyecho yo'ñeen candi 'naan joo, majo' tasay'onchen joo aceite na nc'ua.

4 Majo' joo yontcu na jnda' nquen, tyecho yo'ñeen candi 'naan joo na cov'a ndo' mantyi yo nin'ndioo na ñjon aceite.

5 Viochen xjen na minndoo' yo'ñeen nquii tsans'a na ngoco, sijaa'han' tsantsjon ndëe joo, ndo' jnda joo.

6 Ndo' xoncüe tsjon, tic'uaa na itsixuaa ts'an. Itso juu: “C'oncjeho', jndë mandyo nquii ts'an na icoco. Ncyoho' na nnan'jonho' yohin.”

7 Jo' jnan'quintyja yontcu'ñeen. Ta'ya joo ndiaa nnon candi 'naan joo.

8 Ndo' joo yontcu'ñeen, yo na tyi'jnda' nquen, jndue ndëe ntyje joo, yo na jnda' nquen: “'O' s'ei, quitejndeiho' chjo aceite na conan'y'onho' já ng'e jndë vanduu' candi na y'õn.”

9 Majo' joo yontcu ntyje joo yo na jnda' nquen, t'a yo'ñeen, jndue joo: “Xe'quindëe ng'e nts'aahan' na tyi'je'cüjndei'han' na nninjnt'ue nquë ndo' mantyi 'o'. Yantiyichen quitsanan'jnda nqueho' 'nan na nninjnt'uee'ho'.”

¹⁰ Ndo' viochen xjen na tyenan'jnda yontcu'ñeen aceite, tyjee'non nquii tsans'a na icoco. Yajo' joo yontcu na m'ancje, tyeque' joo quii' v'aa yo jon na ndit'maan' na ngoco jon. Jndë jo' të' 'ndyo v'aa'ñeen.

¹¹ Jndë jo' vendye yo na tyequijnt'ue aceite, squenon ntcüe' joo. Jnan'c'uaa joo 'ndyo v'aa. Jndue joo: “Nnda' ta, quitsiquinan' chjo 'ndyo v'aa.”

¹² Majo' t'a jon jndyue joo: “Jñ'oon mayuu' na matsjö ndëëho', tyi'cüaj'n'an ja 'o'.”

¹³ Ndo' tsontyichen Jesús ndë:

—Mang'e na nnda', cüaa' n'onho' nchu vaa itsiquindyi jñ'oonva' na c'oncjeho' ng'e tyi'quindioho' nin xuee ndo' yuu xjen na ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na coxën tsoñ'en nn'an, nndyö nnt'a na m'anho'.

Jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ntyja 'naan' ndye moso

(Lc 19:11-27)

¹⁴ “Nquii Tyo'ts'on na m'aan quiñoon'ndue, ntsinënntyëchën cüiichen jñ'oon ndëëho' na tyi'quitso nquii'han' na tsi'manhan' na itye'ntjon jon nn'an. Tom'aan ncüii ts'an na sijnda' jon na ncja jon cüiichen tsonnangue na tycya. Tqueen' jon mosoo' jon ndo' tyincyaa jon xoquitu' 'naan' jon ndueehan na quint'ahan ts'ian yohan'.

¹⁵ Nnon cüii joo nan'ñeen tyincyaa jon 'on min s'on. Nnon cüiichenhin tyincyaa jon ve min ndo' nnon cüiichenhin ninncüii min tyincyaa jon. Ndëë ncüii cüii nan'ñeen tyincyaa jon cha'xjen na taa' ts'on jon na nndëë nt'ahin ts'ian. Jndë jo' jndui' jon, tja jon cüiichen tsonnangue.

16 Ndo' juu ts'an na ty'oon cüenta 'on min s'on'ñeen, maquintyjachen tots'aa jon ts'ian yohan', ndo' tantjonntyichen jon cüiichen 'on min.

17 Ndo' mantyi juu ts'an na ty'oon cüenta ve min, tots'aa juu ts'ian yohan' ndo' mantyi tantjonntyichen juu cüiichen ve min.

18 Majo' juu tsan'ñeen na ty'oon cüenta na ninncüii min s'on'ñeen, tja tsan'ñeen, taqui'ñen juu tyuaa, jo' ty'iu juu s'on 'naan' patrón'ñeen.

19 “Majndye xuee tēcahan' ndo' tyjee' ntcüe' patrón 'naanhan. Sijnda' jon na ncüji' jon cüenta yohan nchu xjen tuee' na tantjonhan yo s'on 'naan' jon.

20 Jo' tyjee' juu tsan'ñeen na ty'oon 'on min s'on. Y'oon juu s'on'ñeen, mantyi yo cüiichen 'on min na tantjon juu yohan'. Tyincyaa juuhan' nnon patrón 'naan' juu. Itso juu: “Nnda' ta, 'u' tyincyaa' 'on min s'on nnön. Quindyia', ndö cüiichen 'on min na jndë tantjön yohan'.”

21 Senticüe' patrón'ñeen jñ'oon nnon juu: “'U' moso njan, ya sa'. Tsi'manhan' na tojoo' tson' ndo' na siquindë', min ve' ncüii ts'ian chjohan', majo' 'u' siquindë'han'. Nein nc'ua ja ts'ian na t'manntyi ndui 'u'. Quindyotsijon 'u' yo ja juu na m'an na nēn rō.”

22 Jndë jo' tyjee' juu tsan'ñeen na ty'oon cüenta ve min s'on. Itso juu: “Nnda' ta, 'u' tyincyaa' ve min s'on nnön. Quindyia' je', ndö cüiichen ve min na jndë tantjön yohan'.”

23 Ndo' sintcüe' patrón'ñeen jñ'oon nnon juu: “'U' moso njan, ya sa'. Tsi'manhan' na tojoo' tson' ndo' na siquindë', min ve' cüii ts'ian chjohan', majo' 'u'

siquindë'han'. Nein nc'ua ja ts'ian na t'manntyi na ndui 'u'. Quindyotsijon 'u' yo ja juu na m'an na nën rö.”

²⁴ “Yajo' na mats'iañ'en tyjee' juu moso'ñeen na ty'oon ninncüii min. Tso juu nnon patrón 'naan' juu: “Nnda' ta, mantyi na 'u' ji quii 'ndyo' ndëë moso 'nan'. Ee 'u' ve' 'nan na cove' ntjon 'naan' ncüiichen ts'an, juuhan' matsive'. Ja nchji 'nan na ngüantjön, 'u' ncüji'han' nt'ö.

²⁵ Mang'e na nnda', sincyaa'han' ja, jo' tyjë, tēquity'iu s'on 'nan' quii' tyuaa. Ndo' ndö juuhan', cyon' ntcüe' cüentahan'.”

²⁶ T'a patrón 'naan' juu: “'U' moso na tyia ts'an 'u' ndo' na nchquen'. Manchji' na ja ts'an quii 'ndyo yo 'u' ndo' 'nan na ngüantjon', ncüji'han' nt'ö'.

²⁷ Ng'e na nnda' tji' cüenta, ¿Ndu na tatja' quityi' s'on njan banco yuu jon na condive s'on 'naan nn'an, yajo' ncy'ön ntcü'ë s'on njan yo manin' jndahan'?”

²⁸ Ndo' jo' tsontyichen patrón'ñeen ndëë vendye moso 'naan' jon: “Quitji' 'o' ncüii minva' nt'ö juu ndo' ncyaho'han' nnon juu tsan na nay'oon nqui min.

²⁹ Ee ntyjantyi na itsixuan ncüii cüii ts'an, xe na aa ya ts'ian its'aa juu yohan', yajo' ncy'oonntyichen juu cüenta na nninjnt'uee'hin. Majo' juu ts'an na tyi'ya ts'ian its'aa, nndui'ñ'en chjovi' 'nan na nay'oon juu.

³⁰ Ndo' ntyja 'naan' mosovahin na tayuu jnt'uehin, quitjue'ho'hin ch'en naijon na jaantsue'. Jo' nt'ioo juu ndo' ntcüa' juu ndi'n'on juu na itsi'ndaa'han' ntyjii juu.”

Ntco'xen Tyo'ts'on nn'an na ninvaa tsonnangue

³¹ “Ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na coxën tsoñ'en nn'an, nndyo ntcü'ë nnt'a yo tsoñ'en ángeles njan na ntco'xën. Juu xjen'ñeen ndit'maan' ja na ncjöquijman silla na manin' ts'iaan' njan na nanncoo' quixueehan' naijon na ntyentjön.

³² Jo' na tonnön ngancüii nn'an na nnan ninvaa tsonnangue. Yajo' nc'ön joohin cha'xjen its'aa cüii ts'an na m'an quinman yo quinch'io ntsjuen' na ic'on juu o'.

³³ Ndo' nts'aa jon tmaan' joo quinman ngiaa' jon tontyjaya, ndo' quinch'io nts'aa jon tmaan' o' ngiaa' jon tontyjatymaan'.

³⁴ Yajo' ja na condui na matyentjön nn'an, ntsjö ndëe nn'an na m'an nc'ia ntyjaya: “Ncyoho' 'o' nn'an na jndë jndaho' na ityio Tyëhö' jn'aanho'. Ncyoho' na ncy'onho' cüenta juu naya na incyaa jon na mantyi 'o' nnan'jonho' ntyja 'naan' juu na itye'ntjon jon ng'e xjen na tquen jon tsonnangue, nnda' vaa na sijnda' jon ntyja 'naanho'.

³⁵ Ng'e xjen na tom'an ja na nin'jnt'ö, 'o' toninncyaho' 'nan na tocü'a. Juu xjen tom'an na nin'c'ua ndaa ndo' tonincyaho' ndaa na to'ua. Tomanty'i ncüii cüii tsjoonho' yuu na tata'jn'aan nn'an ja ndo' toy'onho' cüenta ja quii' nt'aaho'.

³⁶ Tom'an na totsitjahan' ndiaa na ntcüë ndo' 'o' toninncyaho' ndiaa na tocüë, ndo' tom'an na v'i ndo' 'o' tota'ntyjee'ho' ja. Tom'an vancjo ndo' 'o' totsaquijnty'iaho' ja.”

³⁷ Yajo' nque nan'ñeen na m'an nc'ia tontyjaya na jndyoyu conduihan na tonnon Tyo'ts'on, nt'ahan 'ndyö, nnduehan: “Nnda' ta, ¿Ndo' cüan

tojnty'ia' 'u' na nin'jndo' ndo' toninncyá 'nan na tocüa', oo tojnty'ia' 'u' na nin'c'ua' ndaa ndo' toninncyá ndaa na to'ua'?

³⁸ ¿Ndo' cüan tojnty'ia' 'u' na tomandyi' quii' nt'an nn'an na tyi'quita'jn'aanhan 'u' ndo' toy'õn cüenta 'u' quii' nt'á, oo na tojnty'ia' 'u' na itsitjahan' ndia' ndo' toninncyá ndiaa na tocüe'?

³⁹ ¿Ndo' ncüan tojnty'ia' 'u' na vi' oo na tom'an' vancjo ndo' tosaquijnty'ia' 'u'?"

⁴⁰ Yajo' ja na condui na matyentjõn ntsjõ nndëë nan'ñeen: “Jñ'oon mayuu' na matsjõ ndëëho', minnichen nnon 'nan tont'aho' na totejndeiho' cüii ncüii ntyjëehë, nanmin' na nty'ia jndyihin, ntyja njan ja tont'aho'han'.”

⁴¹ “Ndë jo' ja na taquintyja na t'man condui ja na matyentjõn nn'an, ntsjõ nndëë nn'an na m'an nc'ia ntyjatymaan': “Quenaanho' na tonnõn, 'o' nn'an na jndë tju'vi' Tyo'ts'on 'o'. Nanein ngoque'ho' quii' chon na tyi'jon quinduu', juuhan' sijnda' jon cüentaa' juu yutyia na nts'aavi'han'hin yo ángeles 'naan' juu.”

⁴² Ng'e tom'an na nin'jnt'ö, majo' tatyincyaho' 'nan ncü'a. Tom'an na nin'c'ua ndaa, majo' tatyincyaho' ndaa nc'ua.

⁴³ Tomanty'i ndyuaaho' najjon na tata'jn'aan nn'an ja, majo' 'o' taty'onho' cüenta ja. Tom'an na tositjahan' ndia, majo' tatyincyaho' ndiaa ntcüë. Tom'an na v'i, majo' tatyequijnty'iaho' ja. Toquinty'i vancjo, majo' tatyequijnty'iaho' ja.”

⁴⁴ Yajo' joo nan'ñeen nnan'ntcüe'han jñ'oon nnõn, nnduehan: “Nnda' ta, ¿Ndo' ncüan tojnty'ia' 'u' na nin'jndo', oo na ninc'ua' ndaa', na nintondyi' najjon na tatajn'aan nn'an 'u', oo na nint'on' na

totsitjahan' ndia', oo na nintivi', oo na toquindyi' vancjo ndo' tatotejn-deí 'u'?"

⁴⁵ Yajo' ntsintcü'ë jñ'oon ndëë nan'ñeen: “Jñ'oon mayuu' na matsjö ndëëho', jnaan' na tatotejn-deiho' ntyjë nanmin' na nty'ia jndyihin, mantyi ntyja njan ja tatont'aho'han'.”

⁴⁶ Ndo' nc'o nan'ñeen najjon na tyi'jon quintycüii na nt'uiivi'han'hin. Majo' nque nn'an na jndë jnduu' jnanhan na tonnon Tyo'ts'on, ncy'onhan cüenta na tyi'jon quintycüii na cota'ndo' ñuaanhan.

26

Conan'jnda'tyehan na nt'uehan Jesús (Mr 14:1-2; Lc 22:1-2; Jn 11:45-53)

¹ Vi na jndë sinin Jesús tsoñ'en jñ'oonmin', tso jon ndë na cotsay'õn yo jñ'oon toninnicyaa jon:

² –Mangioho' na ninve xuee vitja ndo' nguee' nguee pascua. Ndo' ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na coxën tsoñ'en nn'an, majuu xjen'ñeen nninnicya nn'an cüenta ja nduee nn'an na njñonhan ja tsonjn'aan.

³ Majuu xjen'ñeen nque ntyee na conditque yo nn'an na conditque ndëë nn'an judíos, tëncüihan v'aa t'man vaa' tyee na conintque na jndyu Caifás.

⁴ Jnan'jnda'han jñ'oon yo ntyjehan nchu vaa nnt'ahan na nnan'vi'nn'anhan Jesús cha' nnt'uehan jon, ndo' na nnan'cuee'hanhin.

⁵ Majo' jnduehan ndëë ntyjehan:

–Chito nt'uëhin xoncüe na m'aan nguee, tyi'nts'aahan' na nnan've nn'an cjö.

*Iscongio ncüii tsanscu nchen' nacjoo' Jesús
(Mr 14:3-9; Jn 12:1-8)*

⁶ Tom'aan Jesús tsjooon Betania vaa' Simón, tsan na toquichu tycu ndö' cotö'.

⁷ Xjen'ñeen sindyoo' ncüii tsanscu na m'aan Jesús, y'oon juu ncüii tsioo na sia ya ts'anhan' yo tsjö' quichi' na jndyu alabastro. Tsioo'ñeen ñjon nchen' quichi' na njon jndyi. Iscongio juu nchen'ñeen xquen Jesús xjen na vequityen jon mesa.

⁸ Ndo' já nn'an na cotsay'õn yo jñ'oon na toninncyaa jon, ya na jnty'iaá na ndda', jnan'vjě. Jndüé:

—Ve' jn'aan t'man tsu nchen'va'.

⁹ Yantyichen xe na aa jnděe juuhan'. Jndye s'on ncüji'han' na nndui naya nanninñen'.

¹⁰ Ng'e na taa' ts'on Jesús na nddaa' conduě, tso jon ndě:

—¿Ndu na conan'ntjaan' 'o' ntyja 'naan' juu nan'va' na s'aa tsanscuva yo ja? Těquinjon' naya na s'aa jon yo ja.

¹¹ Ng'e ja chito ninnquii'chen nc'õn quii' nt'anho', majo' joo nanninñen', ninnquii'chen m'anhan quii' nt'anho'.

¹² Tsanscuva iscongio juu nchen' cjö na itsijnda' juu ntyja 'naan' na nganty'iu ja.

¹³ Jñ'oon mayuu' na matsjö nděeho', minyuuchen na ninvaa tsonnangue na nninncyaa nn'an jñ'oon naya 'naan' Tyo'ts'on, ninnquii'chen nnan'neihan ntyja 'naan' juu naya na s'aa tsanscuva, cha' tyi'ngitsu jñ'oon ntyja 'naan' jon.

Ijndëe Judas Jesús ndëe ntyee

(Mr 14:10-11; Lc 22:3-6)

¹⁴ Ndo' ncüii nquë nn'an na ncho've já, juu tsan na jndyu Judas Iscariote, tja jon na m'an ntyee na conditque.

¹⁵ Tso jon ndëëhan:

—¿Nchu ndyionho' ja na ninncyä cüenta Jesús ndëëho'?

Jo' jnan'jnda'han, tyincyahan ntcyu ncho'nqui s'on xuee nnon juu.

¹⁶ Ndo' xjen'ñeen ta' juu, tont'ue juu nchu ya nts'aa juu na nninncyaa juu cüenta Jesús ndueehan.

Itsijnda' Jesús na ntcüa' jon quitsman yo nn'an na totsay'on jñ'oon yohin

(Mr 14:12-25; Lc 22:7-23; Jn 13:21-30; 1 Co 11:23-26)

¹⁷ Tuee' xuee na cotye' nguee na cocüa' nn'an judíos tyoo' na tatsquentë tëquee'. Já nn'an na cotsay'õn yo jñ'oon na toninncyaa Jesús, jnan'ndyoo' já na m'aan jon. Jndué nnon jon:

—¿Yuu jon nt'ue tson' na ntsanan'jndá' já ntyja 'naan' nguee pascua, na nninjnda' na ntqui' quitsman?

¹⁸ T'a jon, tso jon ndë:

—Quitsaque'ho' quii' tsjoon, ndo' quindueho' nnon ncüii ts'an na nndioho' jo': “Nnda' ta, nquii jon na itsi'man jñ'oon' Tyo'ts'on ndë, itso jon na jndë vavindyoo' na ngenon jon juu navi' t'man. Nt'ue ts'on jon na quitejndei' va' na ndijnda' na ntcüa' jon, ntquii jon quitsman na ntsit'maan' jon Tyo'ts'on na nguee' nguee pascua yo já nn'an na cotsay'õn jñ'oon yohin.”

19 Ndo' jo' jnt'á cha'xjen na tso jon. Jnan'jnt'á na ntcü'á cüenta matman ntyja 'naan' juu nguee'ñeen.

20 Xjen na tuee' na tinton chjo, tuee' Jesús v'aa'ñeen. Tacüetyen jon mesa yo ninvaa ncho've já.

21 Ndo' viochen xjen na tcü'á, ta' jon, sinin jon ndě. Tso jon:

—Jñ'oon mayuu' na matsjö ndëëho', ndyii' ncüiio' na nninncyaa juu cüenta ja nduee nn'an.

22 Juu jñ'oonva' sichjoo' jndyihan' n'ón. Ncüii ro ncüii já t'á, ta'x'ě nnon jon, jnduě:

—Ta, ¿Aa nts'aahan' na ja?

23 T'a jon jndyuě, tso jon:

—Manquii ts'an na ninvixjen ijooon quii' xio yo ja, majuu juu nninncyaa cüenta ja.

24 Ee ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na coxën tsoñ'en nn'an, mancüixjen nt'uiivi'han' ja cha'xjen na itsiquindyi juu jñ'oon' jon na jndui. Majo' juu ts'an na nninncyaa cüenta ja nduee nn'an, vi' jndyi ngenon juu. Yantyichen xe na aa tatuihin.

25 Yajo' juu Judas, tsan na tyincyaa cüentahin, taxee' juu, tso juu:

—Nnda' ta, ¿Aa nts'aahan' na ja?

T'a Jesús 'ndyo juu:

—Aa majo' ro cha'xjen na jndě tsu'.

26 Viochen xjen na tcüa'han, ty'oon Jesús cüenta tyoo', sit'maan' jon Tyo'ts'on na tyincyaa jon na ncyá yahin ntyja 'naan'han'. Jndě jo' tyjee jon tan'han' ndo' tyincyaa jonhan' ndě. Tso jon:

—Cy'onho' cüentahan', cüa'ho'han', juuhan' con-duihan' s'i.

27 Jndë jo' mantyi ty'oon jon cüenta ncüii vaso na ñjon ndaa vinon. Sit'maan' jon Tyo'ts'on na tyincyaa jon na ncyä yahin ntyja 'naan'han'. Tso jon:

—Nan'va cüeho'han'. Quinan'cüenonho'han' ndëë ntyjeeho'.

28 Juu ndaa vinonva conduihan' n'eön na ntcüe'han' cüenta jndye jndyi nn'an cha' nndëë ntsit'man ts'on Tyo'ts'onhan jnanhan. Yo juu n'eön maquentyën jñ'oonxco.

29 Matsjö ndëëho', xuee na tonnonchen taje'c'ua nnt'a ndaa vinon ata vi na jndë tentyja xjen na ityentjon Tyëhö' tsoñ'en. Yajo' nc'ua xcöhan' yoho'.

Itsiquindyí Jesús na ncüji Pedro

(Mr 14:26-31; Lc 22:31-34; Jn 13:36-38)

30 Jndë na tá vendye salmos, yajo' jnt'uí já jo'. Sá juu tyo' Olivos.

31 Juu xjen'ñeen itso Jesús ndë:

—Tsjonvahin tsoñ'enho' ntjiho' ntyja njan. Ee juu jñ'oon' Tyo'ts'on na jndui itsohan': “Mancya ja na vanaan na nnan'cuee' nn'an nquii ts'an na vantyjee' quinman. Ndo' quinman ntsjuen' jon ntycyä o'.”

32 Ndo' tsontyichen jon ndë:

—Majo' xjen na jndë vant'ö xcö na t'iö, ja ncjö jndyëë ndyuaa Galilea. Jo' quitsantyjaho'.

33 Ndo' jo' t'a Pedro 'ndyo jon, tso juu:

—Min xe na aa tsoñ'en nanmin' ntjihin ntyja 'nan', majo' ja tyi'jon cüji ja.

34 Itso Jesús nnon juu:

—Jñ'oon na mayuu' na matsjö nnon', tsjonvahin, vitjachen na ntsixuaa quil'ö, majo' 'u' jndë ndye jnda na jndë tji 'u' ntyja njan.

³⁵ Majo' sentcüe' Pedro jñ'oon nnon Jesús:

—Min xe na aa ngacju'han' na cü'io yo 'u', majo' tyi'jon cüji ja ntyja 'nan'.

Ndo' maninjuuntyi jñ'oon t'á tsoñ'en já na cot-say'ön yo jñ'oon na toninncyaa Jesús.

Itsinin Jesús nnon Tyo'ts'on najon min ntjon Getsemani

(Mr 14:32-42; Lc 22:39-46)

³⁶ Yajo' sá yo Jesús, squé najon min ntjon na jndyu Getsemani. Tso jon ndé:

—C'uhó' ndöhin viochen xjen na jö ndö' na ntsinën nnon Tyo'ts'on.

³⁷ Yajo' tjantyichen jon, tÿy'oon jon Pedro yo ve ntsinda Zebedeo. Tye' na si'ndaa' jndyihan' ntyjii jon, ndo' na sichjoo'han' ts'on jon.

³⁸ Tso jon ndëë nan'ñeen:

—Juu 'nan na ngenön, itsichjoo' jndyihan' ts'ön, juuhan' vay'oonhan' ja na ntscuee'han' ja. Quin-tjoho' ntjoohin. C'oncjeho', quinan'jonho' yo ja, chito ve' ndaho'.

³⁹ Yajo' tjantyichen jon chjochen. Tëcüangio jon na itsindyia'hin tonnon Tyo'ts'on. S'aa jon ty'oo, tso jon:

—'U' Tye', xe aa vaa na nndëë ndui, ncyá' na tyi'ngenön juu navi' t'manva. Majo' min na nnda' mac'an, quindui cha'xjen na nt'ue tson' ncu', chito cha'xjen na nt'ue ts'ön ja.”

⁴⁰ Jndë jo' jndyo ntcüe' jon na m'an joo ndye nan'ñeen na conan'jonhan yo jñ'oon na toninncyaa jon. Ntjii jonhan na condahan. Tso jon nnon Pedro:

—¿Cüa ndicüiqui n'onho' na ve' ninncüii hora na tyi'ndaho', na nnan'jonho' yo ja nan'neinho' nnon Tyo'ts'on?

⁴¹ Tsoñ'enho' c'oncjeho' na quinan'neinho' nnon Tyo'ts'on cha' ya na va 'nan na ityii'han' ng'eehan' 'o', tyi'ngachuhan' 'o' xjen 'naan'han'. Mayuu' 'o' m'ancjeho' na nt'aho' cha'xjen na icanhan', majo' ng'e na nn'anho', jo' ndiquinanho'.

⁴² Ndo' tja nnda' jon na jndë ve na ntsininntyichen jon nnon Tyo'ts'on. Tso jon:

—'U' Tye', xe na aa tyi'je'quindëë na ngüenoon' juu navi' t'man na ngenön, tanin, quindui cha'xjen na nt'ue tson' ncu'.

⁴³ Jndë jo' tuee' nnda' jon na m'anhan, ntjii jonhan na conda jndyihan, ee ta jndyi jndë ty'oon tsantsjonhan.

⁴⁴ Yajo' jnty'ii jonhan, tja nnda' jon na jndë ndye na sinin jon nnon Tyo'ts'on. Ndo' maninjuuntyi jñ'oon tcan jon.

⁴⁵ Tyjee' nnda' jon na m'an nan'ñeen na totsay'onhan jñ'oon yo jon. Tso jon ndëëhan:

—¿Aa ninvaa condaho' ndo' cota'jndyeeho'? Cüa je', c'oncjeho', ng'e ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na co'xën tsoñ'en nn'an, jndë tentyja xjen na quit'uiivi'han' ja na ninncyaa ts'an cüenta ja nduee nn'an na nan'xuan jnan.

⁴⁶ Quinaquintyjaho', cja, ndö jndë ndyo juu ts'an na tancyaa cüenta ja nduee nn'an.

*T'uehan Jesús**(Mr 14:43-50; Lc 22:47-53; Jn 18:2-11)*

⁴⁷ Ninvaa na itsinin Jesús ndo' nquii Judas, ncüii já nn'an na ncho've, tyjee' juu. Jndyochu juu jndye nn'an na conduihan nn'an na m'an ntyja 'naan ntyee na conintque ndëë nn'an judíos, ndo' mantyi yo nn'an na m'an ntyja 'naan nn'an na conintque quii' tsjoon Jerusalén. Cho nan'ñeen ncjo espadas yo nonnch'io.

⁴⁸ Ndo' Judas, tsan na tyincyaa cüenta Jesús, jndë si'man juu ndëëhin nchu vaa na nnts'aa juu. Tso juu ndëë nan'ñeen: “Juu ts'an na nc'ua quinchoo' na nninncyaa ts'onhin, majuu tsan'ñeen na cojnt'ueho'. Ninñoon' quit'ueho'hin.”

⁴⁹ Ndo' tja jndyoyu juu na m'aan Jesús. Tso juu:

—¿Aa tijaan ya 'u', ta?

Ndo' t'u juu quinchoo' jon.

⁵⁰ Tso Jesús nnon juu:

—'U' ntyjë, quitsiquindë' ts'ian na jndyo'.

Yajo' jnan'ndyoo' nan'ñeen nnon Jesús. Ty'onhan jon, t'uetyenhanhin.

⁵¹ Ndo' ncüii já na m'án yo Jesús, tji' juu xjo. Tyjee juu tsö'nqui mosoo' tyee na conintque.

⁵² Ndo' jo' tso Jesús nnon juu:

—Quityion' ntcüe' xjo'hö' tyquii' tjanvaa'han'. Ng'e juu ts'an na its'aa natë' yo xjo, mayo juuhan' ngue' juu.

⁵³ ¿Aa tyi'covaa' tson' na nndëë ntc'an nnon Tyëhö' ndo' ninñoon' nc'ua jon ts'ian ndëë minchen ntmaan' ángeles na ntejndeihaan ja?

54 Majo' xe na aa nts'a na nnda', tyi'je'quitsiquindëhan' juu jñ'oon' jon na jndui na itsiquindyihan' na tsixuan na quenön nan'min.

55 Yajo' tso Jesús ndëe tsoñ'en nan'ñeen:

—¿Ndu na tyincyoho' na ncy'onho' ja yo ncjo espadas ndo' yo nonnch'io? Cha'vijon na jndyoquijnt'ueho' tsanch'uee. Ja 'io 'io tovaquityën quityquii' vats'on t'man na totsiman jñ'oon' Tyo'ts'on ndëeho', min taty'onho' ja.

56 Majo' maquenön tsoñ'en nan'min cha' joo jñ'oon' Tyo'ts'on na toninnicya nn'an ndyu na toxen'chen ntyja nchu vaa 'nan na nguua, ntsiquindëñ'enhan' joohan'.

Ndo' juu xjen'ñeen tsoñ'en já na conan'jõn yo jñ'oon na toninnicyaa Jesús, jnannõn, jnty'éhin na ninnquiintyi jon.

Nn'an na conintque coy'onhan Jesús

(Mr 14:53-65; Lc 22:54-55, 63-71; Jn 18:12-14, 19-24)

57 Ndo' nque nn'an na ty'onhan Jesús, tyey'onhan jon vaa' Caifás, nquii tyee na conintque. Jo' jndë tēncüi nn'an na conan'man nchu vaa itsiquindyi juu jñ'oon na tquen Moisés, manin' yo nn'an na conintque quii' tsjoon Jerusalén.

58 Ndo' nquii Pedro, tycya tycya tēntyja jon toxen' Jesús. Ya na tuee' jon vaa' juu tyee na conintque'ñeen, tēquee' jon toch'een' juu v'aa'ñeen. Jo' tēcjo jon quii' nt'an nannt'i na cota'ntyjee' vats'on t'man, na nndyiaa' jon nchu vaa nquii na nnin-jnda' ntyja 'naan' Jesús.

59 Ndo' nque ntyee na conintque yo nn'an na conintque quii' tsjoon Jerusalén yo tsoñ'en mindye nn'an na m'an n'ian, tojnt'uehan nn'an na quityji'han jñ'oon quintu nacjoo' Jesús cha' nndëë nninjnda' jnaan' jon na cue' jon.

60 Majo' min na jndye nn'an jnduehan jñ'oon quintu nacjoo' jon na vaa jnaan' jon, majo' jñ'oon'ñeen tyí'cüiyuu'han'. Jndë jo' jnan'tjon' ve nan'ñeen jñ'oon quintu, jnduehan:

61 —Juu tsanva' itso juu na ntsityuui' juu vats'on t'man cüentaa' Tyo'ts'on. Ndo' ninndye xuee ntsia xco juu ncüiichenhan'.

62 Ndo' nquii tyee na conintque, tēcüentyjee' jon, taxee' nnon Jesús:

—Juu jnanva' na cotji' jndyoyu nanmin' cjo', ¿Aa min'ncüii 'ndyo jñ'oon tyi'cü'a' ntyja 'naan'han'?

63 Majo' Jesús, min'ncüii 'ndyo jñ'oon tat'a jon. Yajo' nquii tyee'ñeen tso jon nnon Jesús:

—Ng'e nquii Tyo'ts'on na vando' indyiaa'chen jon, jo' na maco'xën 'u' na co'tyen' 'ndyo' na quitsu' jñ'oon na mayuu' na ndyë. 'U', ¿Aa condui 'u' Mesías jnda Tyo'ts'on?

64 T'a Jesús 'ndyo jon:

—Majo' ro cha'xjen jñ'oon na matsu'. Ndo' mantyi matsiquindyi 'o' na 'io cha, xuee na vjan-tyihan', ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na co'xën tsoñ'en nn'an, njnty'iaho' na m'an ntcü'ë naijon na condit'maan' ja ngiaa' Tyo'ts'on tontyjaya, nquii jon na tsixuan tsoñ'en najndeí. Ndo' njnty'iaho' ja na nnan quiñoon'ndue na nndyocuë nnt'a quii' chincyu.

⁶⁵ Ndo' juu tyee na conintque'ñeen, jndyii' jon ndiaa' jon ve' ng'e quindya' jndyi nchjii jon. Tso jon:

—Tsanva jndë sinin juu jñ'oon tsan' cjoo' nquii Tyo'ts'on. Min tyi'icanntyichenhan' ts'an na ncüji' jndyoyu jñ'oon nacjoo' juu. Nqueho' jndë macondyeho' jñ'oon tsan' na itsinin juu.

⁶⁶ ¿Nin 'nan conan'tiuho' na chuhan' na quitjon juu?

T'a nan'ñeen, jnduehan nnon jon:

—Majnda' na chuhan' na cue' juu.

⁶⁷ Ndo' totjue'han ndaajndyuehan nnon jon. Totyiohan nda'hin, ndo' vendyehan totmin'han nda'chcya quinchoo' jon.

⁶⁸ Ndo' jnduehan nnon jon:

—'U' na matsa' ncu' na condui 'u' Mesías na jñon Tyo'ts'on, cüa, quitsu' nin ts'an tmin' nda' 'u'.

Icüji Pedro ntyja 'naan' Jesús

(Mr 14:66-72; Lc 22:56-62; Jn 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Ndo' viochen xjen na condui nan'min', vaquityen Pedro toch'en. Ndo' ncüii tsanscu na ityentjon jo', sindyoo'hin nnon Pedro. Tso juu nnon jon:

—'U' mantyi toquiñ'en 'u' yo Jesús, tsan na jnan Galilea.

⁷⁰ Majo' tjihin tondëë tsoñ'en nn'an na m'an jo'. Tso jon:

—Min'chjo tyi'quintji ja jñ'oon na matsu' 'u'.

⁷¹ Jndë jo' tja jon naijon na vaa 'ndyoteon juu v'aa'ñeen ndo' cüiichen tsanscu na mantyi ityentjon jo' ntjii juuhin. Tso tsan'ñeen ndëë nn'an na m'an ndyo:

—Tsanvahn mancüiixjen toquiñ'enhin yo Jesús tsan na jnan Nazaret.

⁷² Jo' cüiichen jon tji Pedro, tco' jon 'ndyo jon. Tso jon:

—Ntyjii jnda' Tyo'ts'on na tyi'cüajn'an ja tsanva'.

⁷³ Ndo' tyi'covivio xjen ndo' vendye nn'an na minntyjee' jo', tentyjaa'han nnon jon. Jnduehan:

—Mayuu' na 'u' ncüii nque nn'an na conan'jon yo tsanva', ng'e jñ'oon na matsinin' itsi'manhan' na jnan' Galilea.

⁷⁴ Yajo' ta' jon na tju' nquii jon jñ'oonvi' nacjoo' jon. Tso jon na nquii Tyo'ts'on ntyjii jnda' jon na mayuu' jñ'oon itsinin juu. Tso juu:

—Min'chjo tyi'cüajn'an tsanva'.

Ndo' majuuto xjen'ñeen sixuaa ro quil'ö.

⁷⁵ Ndo' na nnda' tui, ninñoon' tēñjooon' ts'on Pedro juu jñ'oon na jndë tso Jesús nnon jon: “Vitjachen na ntsixuaa quil'ö, ndo' 'u' jndë ndye jnda tji 'u' ntyja njan.” Ndo' jndui' jon jo'. T'ioo jndyi jon.

27

Tyencyahan Jesús nt'ö Pilato

(Mr 15:1; Lc 23:1-2; Jn 18:28-32)

¹ Vi na jndë tixuee, tsoñ'en ntyee'ñeen yo nn'an na conintque quii' tsjooon Jerusalén, nincüajon tjoo' jñ'oonhan nchu vaa nguaa cha' cue' Jesús.

² Jnan'tyenhan jon, tyey'onhanhin. Tyencyahan cüentahin nt'ö Pilato, tsan na condui gobernado juu ndyuaa'ñeen.

Iscuee' nquii Judas

³ Ndo' juu Judas, tsan na jndëë Jesús ndëë nan'ñeen, vi na jndë tquen ya juu cüenta na jndë tijnda'tyen na cue' Jesús, tyioo na si'ndaa' jndy-ihan' ntyjii juu ntyja 'naan' 'nan na s'aa juu. Jo' têtsintcüe' juu ntcyu ncho'nqui s'on xuee'ñeen ndëë ntyee na conintque'ñeen yo ndëë nn'an na conintque quii' tsjoon Jerusalén.

⁴ Tso juu ndëëhan:

—Min'chjo tatëquinjon' s'a. T'man jndyi jnan chö na juu ts'an na tajnan tsixuan, jndë isquiöhin ndueeho'.

Majo' t'a nan'ñeen, jnduehan nnon juu:

—Min'chjo ta'nan its'aahan' já. 'U' ntyji' nin 'nan sa'.

⁵ Jo' tyque'to Judas joo s'on xuee'ñeen quii' vats'on t'man. Mana jndui' juu jo', tja juu, têtsintyjahin na iscuee' nquiihin.

⁶ Ndo' joo ntyee'ñeen jñen' ntcüe'han joo s'on'ñeen. Jnduehan:

—S'onmin jndë tyionhan' na cue' ts'an. Mang'e na nnda', tyi'chuhan' na nnan'tjön' ntcü'ëhan' yo s'on na coninncyaa nn'an cüentaa' Tyo'ts'on.

⁷ Mang'e jo' tjoo' jñ'oonhan yo ntyjeehan. Jnan'quitsuhinhan' na tyionhan cüii tan' tyuaa naijon na min ts'oquichu na condëë nguaa. Juu tyuaa'ñeen, manin'ts'iaan' na tijnt'uehinhan' na ngaty'iu nt'oo, nn'an na chito nn'an tsjoonhan.

⁸ Mang'e na nnda', ata xee nein juu tyuaa'ñeen jndyuhan' Tyuaa Neon'.

⁹ Ndo' na ty'on ntcüe'han juu xoquitu'ñeen, siquindëhan' jñ'oon 'ndyo Jeremías, tsan na toninncyaa jñ'oon' Tyo'ts'on ndyu na toxen'chen ntyja

nchu vaa 'nan na nguaa. Tso tsan'ñeen: “Nn'an Israel jnan'jnda'han na ndyionhan ntcyu ncho'nqui s'on xuee ntyja 'naan' ts'an. Jndë jo' ty'on ntcüe'han cüentahan'.

¹⁰ Ndo' yo juuhan' jnan'jndahan ncüii tan' tyuaa nnon ts'an na itsia juu nguaa cha'xjen na t'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na mancüiixjen quindui.”

Mannda' jñ'oon tji Jeremías.

Ivajndo Pilato Jesús

(Mr 15:2-5; Lc 23:3-5; Jn 18:33-38)

¹¹ Tyey'onhan Jesús na m'aan gobernado Pilato. Taxee' tsan'ñeen nnon jon:

—¿Aa 'u' condui nquii ts'an na taquintyja na t'man conduihin na co'xen' nty'iu' nn'an judíos?

T'a Jesús, itso jon:

—Majo' ro cha'xjen na matsu'.

¹² Ndo' nque ntyee na conintque yo nn'an na conintque quii' tsjoon, tyincyahan jnaan' Jesús nnon Pilato. Totquenhan jñ'oon cjoo' jon, majo' min'ncüii jñ'oon tat'a jon.

¹³ Mang'e jo' itso Pilato nnon jon:

—¿Aa tyi'mandyi' jñ'oon na conan'tja'han nacjo'?

¹⁴ Majo' min'ncüii jñ'oon tat'a Jesús ntyja 'naan' jñ'oon na jnan'tja'han cjoo' jon. Ndo' na nnda', s'aahan' na ndicüaa' ts'on Pilato ndu na s'aa Jesús na nnda'.

Tijnda'tyen na cue' Jesús

(Mr 15:6-20; Lc 23:13-25; Jn 18:38-19:16)

15 Tyincüii cüii chu, juu xjen na covee' nguee pascua, tovaa costumbre na nquii gobernado it-siquindyaa jon min'cya ro preso na ngitan nn'an judíos nnon jon.

16 Ndo' majuu xjen'ñeen tom'aan ncüii preso na jndyu juu Barrabás, na t'man jnaan' juu vaa.

17 Ndo' juu xjen ya na jndë tencüii nn'an tonnon Pilato, taxee' jon ndëëhan:

—Quindueho' nndyi, ¿Nin juu na nt'ue n'onho' na quitsiquindya? ¿Aa juu Jesús Barabás, oo aa juu Jesús na condue nn'an na conduihin Mesías?

18 Nnda' tso Pilato ndëëhan ng'e taa' ts'on jon na joo ntyee'ñeen ve' jndohan Jesús, jo' na jnan'quioohanhin nt'ö jon, chito aa ng'e mayuu' sitjahin.

19 Ndo' viochen xjen na vequityen Pilato najon na ico'xen jon jñ'oon, nquii scuu' jon scüenon juu cüii jñ'oon na m'aan jon. Tso juu: “Tyi'ntyi' 'u' xquen' jñ'oonva' ee condui tsanva' ts'an na tajnan tsixuan tonnon Tyo'ts'on. Ee tsjon toncoquiuu' jen vaa jndyi sichju tsantsjon ja ntyja 'naan' jon.”

20 Majo' nque ntyee na conintque yo nn'an na conintque quii' tsoon, tyi'han jndyuehan nn'an na quitanhan na quindyaa juu Barrabás, ndo' Jesús je', cue' jon.

21 Yajo' nquii Pilato taxee' nnda' jon ndëë nn'an na jndye jndyi'hin, tso jon:

—Cüa, quindueho' nnön, ¿Nin ncüii na ve nan-min' nt'ue n'onho' na quitsiquindya?

Ndo' jo' t'ahan, jnduehan:

—Juu Barrabás, quitsiquindya'.

22 Yajo' ncüiichen jon taxee' Pilato ndëëhan, tso jon:

—Xe na aa nndyaa Barrabás, yajo' ¿Nin 'nan quits'a yo Jesús na condueho' na conduihin Mesías?

Tsoñ'engan t'ahan, jnduehan nnon Pilato:

—Quijñon'hin tsonjn'aan.

23 Yajo' taxee' nnda' Pilato ndëëhan, tso jon:

—¿Nin jnaan' juu vaa na ngioho'?

Majo' jndeintyichen jnan'xuaahan, jnduehan:

—Quijñon'hin tsonjn'aan.

24 Ndo' Pilato, vi jndë jndyiaa' jon na ndiquinan jon jndyue nan'ñeen, ata manndyo na nnan'vehan nacjoo' jon, jo' tcan jon ndaatoo, tman jon nt'ö jon tondëëhan, tso jon:

—Maman nt'ö cha' cüji' jndyoyuhan' ndëëho' na tajnan quichö xe na aa nnan'cuee'ho' tsanva'. Ntyja 'naan nqueho'han'.

25 Ndo' tsoñ'en nan'ñeen t'ahan, jnduehan:

—¿Nin its'aahan' já? Nquë chö jnan ndo' mantyi ndá ntyja 'naan' na ngue' tsanva'.

26 Ndo' s'aa Pilato cha'xjen na tan nan'ñeen, siquindyaa ntcüe' jon Barrabás. Ndo' t'ua jon ts'ian ndëë sondaro 'naan' jon na quitja'han Jesús. Jndë jo' tyincyaa jonhin ndueehan na quiñonhanhin tsonjn'aan.

Jnan'cüejnaan' sondaro Jesús

27 Ndo' nque sondaro'ñeen, tyey'onhan Jesús quityquii' vats'ian. Jo' jnan'ncüihan tsoñ'en ntyje sondarohin na xi'jndio ngiaa' Jesús.

28 Tji'han ndiaa' jon ndo' jnan'cüehan ncüiichen ndiaahin, ndiaatco colo ve.

29 Jndë jo' jnan'cüetyjohan neon, jnt'ahan tseihan', tyionhinhan' xquen jon cha'vijon corona. Ndo' tyi'han ncüii tsman nt'ö jon ntyjaya cha'vijon tsonjnt'ei 'naan' tsanm'aants'ian t'man. Jndë jo' totongityehan tonnon jon na ve' toncohin jon. Tonduehan:

—'U' tsan na matyentjon' joo nn'an judíos, vaa t'man condui 'u'.

30 Mantyi totjue'han ndaa jndyuehan cjoo' jon. Ndo' tji' ntcüe'han tsman na ndyii' nt'ö jon, totuein'hinhan' xquen jon.

31 Vi na jndë təcjoo'chen n'onhan na concohan jon, yajo' tji' ntcüe'han juu ndiaatco'ñeen, jnan'cüe nnda'han ndiaa' jon, jndë jo' tyey'onhan jon na njñonhin jon tsonjn'aan.

Cojñonhan Jesús tsonjn'aan

(Mr 15:21-32; Lc 23:26-43; Jn 19:17-27)

32 Xjen na tyendui'han quii' tsjoon, tjonhin ncüii ts'an tsjoon Cirene na jndyu Simón. Yo naijn-dei'han', jnt'ahan na cay'oon juu tsonjn'aan 'naan' Jesús.

33 Jo' squehan ncüii joo na jndyu Gólgota. Jñ'oonva' tsi'manhan' Tyo' Tsi'xquen Ts'oo.

34 Jo' tyincyahan vinon na nc'u jon na tjon'han' yo ncüii nasi ja. Majo' vi na jndë ntjii' 'ndyo jon na tjon' nasi'ñeehan', tat'u jonhan'.

35 Ndo' sondaro'ñeen je', vi na jndë jñonhan jon tsonjn'aan, ty'e'han x'iaa' na njnty'iahan nin ncüii joohan ndijnoon' ncüii cüii ndiaa' jon. Ndo' na tui na nnda', siquindëhan' juu jñ'oon na tji ts'an na toninncyaa jñ'oon' Tyo'ts'on ndyu na toxen'chen ntyja nchu vaa 'nan na nguaa. Itsohan': "Ty'e'han

x'iaa' na njnty'iahan nin joohan ndijnoon' ncüii cüii ndia." Nnda' vaa na tso juu jñ'oon'ñeen.

³⁶ Jndë jo' tyecüendyuuaa sondaro'ñeen na ntquenhan cüenta Jesús.

³⁷ Ndo' tondye xquen Jesús, t'ionhan tscaa' na chuu' ntji na si'manhan' nin jnaan' jon. Tsohan': "Ndöhin juu Jesús, tsan na taquintyja na t'man conduihin na ico'xen jon nn'an judíos."

³⁸ Mantyi jo' jñonhan ve nannty'uee ndëe nonjn'aan. Ncüii tsan'ñeen ñoon juu tsonjn'aan na minntyjee' ngiaa' Jesús tontyjaya. Ndo' ncüiichenhin ñoon juu tsonjn'aan na minntyjee' tontyjatymaan'.

³⁹ Ndo' nn'an na tovenon jo', totjue'han jñ'oonvi' cjoo' Jesús. Tonan'cahan nquenhan.

⁴⁰ Tonduehan:

—'U' ts'an na matsu' na ntsityui' vats'on t'man ndo' ninndye xuee ntsia' xco'han', cüa je', quitsin'man nquii 'u'. Xe na aa mayuu' condui 'u' jnda Tyo'ts'on, cüa, quindyocuee' tsonjn'aanva'.

⁴¹ Ndo' nque ntyee na conintque yo nn'an na conan'man nchu vaa itsiquindyi jñ'oon na tquen Moisés, yo nin'nn'an na conintque quii' tsjoon Jerusalén, mantyi mannda' vaa tonan'cüejnaan'han Jesús. Tonduehan ndëe ntyjehan:

⁴² —Vaa jñ'oon na totsín'man tsanva' nn'an ntyja 'naan' navi' na coquenonhan. Majo' min ndiquindëe ntsin'man nquiihin navi' na iquenon juu. Condue nn'an na conduihin nquii ts'an na taquintyja na t'man conduihin na ico'xen juu jaa nn'an Israel. Xe na aa mayuu' na nnda', yajo'

quindyocue juu na ñoon juu tsonjn'aanva'. Xe na aa nts'aa juu na nnda', yajo' chi ngantya nn'önhin.

⁴³ T'man quii ts'on juu Tyo'ts'on ee tso juu ndëë na nquii juu conduihin Jnda Tyo'ts'on. Xe na aa mayuu' njonhin ntyjii Tyo'ts'on, cüa, cüji' jonhin quii' navi'vahin.

⁴⁴ Ndo' mantyi nque nannty'uee'ñeen na ñoon nonjn'aan tongiaa' Jesús, manincüajon jnan'cüejnaan'hin jon.

Tyincyaa ya Jesús na tue' jon

(Mr 15:33-41; Lc 23:44-49; Jn 19:28-30)

⁴⁵ Xjen na tuee' yajmin', ninvaa tsonnangue tijaanhan' ata na ndye na matman.

⁴⁶ Ndo' cha'na ndye na matman jndei sixuaa Jesús, tso jon: “Elí, Elí, ¿Lama sabactani?” Juu jñ'oonva' itsiquindyihan': “‘U' Tyo'ts'on na matsitman', ¿Ndu na jndë jnty'i' ja?”

⁴⁷ Ndo' vendye nn'an na m'an ndyo, xjen na jndyehan jñ'oonmin', jnduehan:

—Tsanva' itsixuaa juu Elías, tsan na tom'aan ndyu na toxen'chen na toninncyaa jñ'oon' Tyo'ts'on ntyja nchu vaa 'nan na nguaa.

⁴⁸ Ndo' ncüii tsan'ñeen je', ninñoon' jnannon juu, tëcy'oon juu ncüii 'nan na nchja' na ya ncü'aahan' ndaa. Nchje juuhan' quii' vinon tē, tyio juuhan' nnon tsman cha' ya nguee'han' 'ndyo Jesús na ngitei jonhan'.

⁴⁹ Majo' vendyechen nan'ñeen jndyuehan:

—Qui'ndyi'. Cüa, njnty'íá na aa ncüjee' Elías na ncüji' jonhin.

⁵⁰ Ndo' jndei sixuaa nnda' Jesús, juu na ndyii' na vando' jon, tyincyaa jon cüentahan', ndo' tue' jon.

⁵¹ Ndo' majuuto xjen'ñeen, juu ndiaatco na nty-jat'io quityquii'chen vats'on t'man, t'io ninvaa tcohan' ata xjen nnontyuaachen. Mantyi jndei s'ii tsonnangue, ndo' tiuu ntjõ'.

⁵² Mantyi jnaan ndi'nt'ua ndo' jndye nn'an na jndë tjë na tovantya n'on Tyo'ts'on, tando' xcohan.

⁵³ Ndo' vi na jndë na vando' xco Jesús, mantyi joo nan'ñeen jndui'han quityquii' ndi'nt'uahan, ndo' tyeque'han quii' tsjoon Jerusalén. Ndo' jndye nn'an jnty'iahin nan'ñeen jo'.

⁵⁴ Nquii capitán yo sondaro 'naan' jon na cota'ntyjee'han Jesús, xjen na ticjehan na s'ii ndo' yo tsoñ'en 'nan na tui, tyue jndyihan. Jnduehan ndëë ntyjehan:

—Jñ'oon mayuu', juu tsanva' conduihin Jnda Tyo'ts'on.

⁵⁵ Ndo' jndye nanntcu m'an najjon jñon sondaro'ñeen Jesús tsonjn'aaan. Joochan ve' jnty'ia tycyahan 'nan na tui. Jnanhan ndyuaa Galilea, santjahan toxen' Jesús na totixee'han jon.

⁵⁶ Quii' nt'an nanntcu'ñeen m'aan María, tsan tsjoon Magadán, yo María ndyee Santiago yo José, ndo' mantyi yo juu ts'an na condui ndyee ntsinda Zebedeo.

Ty'iuhan Jesús

(Mr 15:42-47; Lc 23:50-56; Jn 19:38-42)

⁵⁷ Ndo' tom'aan ncüii tsantya na jndyu José, ts'an tsjoon Arimateahin. Itsijonhin yo jñ'oon na toninncyaa Jesús.

⁵⁸ Xjen na tuee' na tman juu xuee'ñeen, tja tsan'ñeen na m'aan Pilato, tēcan jon si'ts'o 'naan'

Jesús. Ndo' Pilato, t'ua jon ts'ian ndëë son-daro'ñeen na nncyahan cüenta juu si'ts'o 'naan' Jesús nt'ö juu José'ñeen.

⁵⁹ Jo' ty'oon José cüenta nquii ts'oo Jesús. Ndo' ndiaa sábana na ntju' na jndë yo tsan lino, scüetyjo jonhan' tsoJesús.

⁶⁰ Jndë jo' tyii' jon ts'oo'ñeen quityquii' tsi'ts'ua 'naan' nquii jon. Juuhan' tsë'tsjö' xcohan' na jndë jnan'ya nn'an. Jndë jo' iscu' jon 'ndyo juu tsi'ts'ua'ñeen yo ncüii tsjö' t'man. Jndë jo' tja jon.

⁶¹ Ndo' juu María, tsan tsjoon Magadán, yo ncüiichen María'ñeen, jnty'iahan na s'aa jon na nnda'. Tyecüendyuuaahan tonnon juu tsi'ts'ua'ñeen.

Tota'ntyjee' sondaro tsi'ts'ua

⁶² Xuee na tanty'iu Jesús, majuu xuee na conan'jnda' nn'an judíos 'nan na icanhan'hin, ng'e xuee saro' xuee na cota'jndyeehan. Ndo' juu xuee saro'ñeen, nque ntyee na conintque yo nn'an fariseos, ninncüii tmaan' ty'ehan na m'aan Pilato.

⁶³ Jnduehan nnon jon:

—Nnda' ta, vañjoon' n'õn jñ'oon na totso tsanquintu'ñeen xjen na ninvando' juu. Tso juu xuee jndë ndye ngüando' xco juu na tue' juu.

⁶⁴ Mang'e jo' nt'ue n'õn na c'ua' ts'ian na c'o sondaro 'nan', na ngoquitquenhan cüenta tsi'ts'ua 'naan' tsan'ñeen ata xjen na jndë tenon ndye xuee. Tja ndo' nts'aahan' na joo nn'an na cot-say'on yo jñ'oon na toninncyaa juu, ntsquehan ndo' nty'ueehan si'ts'o 'naan' juu, ndo' nnduehan ndëë nn'an na jndë vando' xco juu. Ndo' quintuva' t'manntyichen ntsivi'nn'anhan' nn'an, chito jñ'oon na toninncyaa juu xjen na tovando' juu.

⁶⁵ T'a Pilato, tso jon ndëehan:

—Sondaromin mancyá na nninjnt'ueho'. Cüa, c'oho' yohan. Ya ya quita'ntyjee'ho' juu tsi'ts'ua'ñeen.

⁶⁶ Ndo' jo' jndui'han. Tyequitë'tyenhinhan'. T'ionhan sello xoncüe na ntjon 'ndyo tsë'tsjö' yo tsjö' t'man cha' ntsi'manhan' xe na aa ntsiquinaan ts'anhan'. Jndë jo' jnty'ehan sondaro'ñeen na quitquenhan cüenta juu tsi'ts'ua'ñeen.

28

Na vando' xco Jesús

(Mr 16:1-8; Lc 24:1-12; Jn 20:1-10)

¹ Jndë tenon xuee saro'ñeen na cota'jndyee nn'an judíos ndo' jndë tavixuee xuee nuinco', xee na vejndyee soana. Juu xjen'ñeen, tja María tsan tsjoon Magadán yo ncüiichen María'ñeen, tyequi-jnty'iahan juu tsi'ts'ua'.

² Ndo' jndei jndë s'ii ng'e ncüii ángel cüentaa' Tyo'ts'on jnan jon quiñoon'ndue, jndyocue jon naijon vaa juu tsi'ts'ua'ñeen. Tendyaa' jon tsjö' na të' 'ndyohan', təcjo jon cjoo'han'.

³ Ninvaañ'enhin quixuee cha'vijon chontsuee. Ndo' quichi' ndiaa' jon cha'vijon tein quichi' jndyi.

⁴ Ndo' joo sondaro'ñeen na totquenhin cüenta tsi'ts'ua'ñeen, ya na jnty'iahan juu ángel'ñeen, toviqijnty'ehan na ncyaaahan, tycyaaahan tyuaa cha'vijon nt'oo.

⁵ Ndo' juu ángel'ñeen, sinin jon ndëe nantcu'ñeen, tso jon:

—Tyi'ntyueho'. Ja mantyi na juu Jesús cojnt'ueho', manquii jon na jñon nn'anhin tsonjn'aan.

⁶ Tac'oonhin ntjoohin ng'e jndë vando' xco jon na tue' jon, cha'xjen jñ'oon na totso jon. Quindy-oquijnty'iaho' najon na tquen nn'anhin.

⁷ Ndë jo' quinan'cjeho' na quit-sanan'quindyiiho' nn'an na cotsay'on yo jñ'oon na toninncyaa jon, na jndë vando' xco jon na tue' jon. Ndo' quindueho' ndëëhan na juu jon vjajndyee ndyuaa Galilea, ndë jo' jnty'iaho'hin. Ndö vaa jñ'oon na jndyoquitsjö ndëëho'.

⁸ Yajo' quintyja quintyja jndui' ntcüe' nantcu'ñeen najon na vaa juu tsi'ts'ua'ñeen. Tyue jndyihan ndo' neinhan. Jnan'nonhan na tye-nan'quindyiihan nque nn'an na totsay'onhan yo jñ'oon na toninncyaa Jesús na nnda' vaa 'nan na tso juu ángel'ñeen ndëëhan.

⁹ Ndo' ninjonto nquii Jesús tjon jon joohan. Tso jon ndëëhan:

—¿Aa tonco ya 'o'? Toquityehan nnon jon, t'uehan quityo' ng'ee jon na jnan't'maan'han jon.

¹⁰ Ndo' tso jon ndëëhan:

—Tyi'ndyueho'. Cüa, c'oho', quit-sanan'quindyiiho' joo ntyjë na cotsay'onhan yo jñ'oon na toninncyaa, na c'ohan ndyuaa Galilea, jo' njnty'iahan ja.

Jñ'oon na jnan'nein joo sondaro'ñeen

¹¹ Viochen xjen na ty'e joo nanntcu'ñeen, ve ndye sondaro'ñeen na totquen cüenta juu tsi'ts'ua'ñeen, tyeque' ntcüe'han Jerusalén, tyenan'quindyiihan ntyee na conintque tsoñ'en 'nan na tui.

¹² Ndo' joo ntyee'ñeen tetjonhan yo joo nn'an na conintque quii' tsjoon'ñeen. Ndo' jnan'tjon'han

jñ'oon yo nan'ñeen, maya xoquitu' tyincyahan ndëë sondaro'ñeen.

¹³ Ndo' jnduehan ndëë nan'ñeen:

—Quindueho' ndëë nn'an na nque nn'an na cot-say'on jñ'oon yo Jesús, natsjon squehan. Ndo' xjen na jndaho', tequitji'han si'ts'o 'naan' juu quii' tsi'ts'ua'ñeen.

¹⁴ Min'chjo jñ'oontiu tyi'nc'onho', ta'nann tquenonho'. Ee xe na aa ncüaa' ts'on gobernado juu jñ'oonva', nquë ngiõ nchu vaa nt'a cha' na tyi'nt'uiihan' 'o'.

¹⁵ Ndo' ty'on sondaro'ñeen cüenta xoquitu'ñeen. Ta'han tonan'cyahan jñ'oon cha'xjen na jndue ntyee'ñeen na quinduehan. Ve' ng'e jo', ata xjen nein conan'nein nn'an judíos na nque nn'an na totsay'onhan jñ'oon yo Jesús, tyequinty'ueehan juu si'ts'o 'naan' jon.

*Ts'ian na t'ua Jesús ndëë nn'an cüentaa' jon
(Mr 16:14-18; Lc 24:36-49; Jn 20:19-23)*

¹⁶ Ndo' nquë na nqui ncho'ncüii já sá Galilea, naijon na m'aan juu tyo' na siquindyi Jesús na ngitsá.

¹⁷ Ndo' xjen na jnty'iaáhin, tonan't'mán'hin. Majo' ñ'en vendye ntyjé na ve vaa na tom'aan' n'onhan na aa mayuu' na juu jon.

¹⁸ Yajo' sindyoo' Jesús na tondë. Tso jon:

—Nquii Tyo'ts'on jndë tyincyaa jon na vaa na-jndö na condui ja na co'xën tsoñ'en na m'aan quiñoon'ndue yo nnon tsonnangue.

¹⁹ Mang'e na nnda', c'oho' na m'an nn'an ncüii cüii tyuaa na ninvaa tsonnangue. Nninncyaho' juu jñ'oon naya ndëëhan cha' ngantya n'onhan

ja. Quinan'quindëe'ho'han yo xuee' Tyëhö' yo xuë
na condui ja Jnda nquii jon, ndo' yo xuee' nquii
Espíritu Santo.

²⁰ Quinan'manho' ndëë nan'ñeen na
quita'nguee'han tsoñ'en jñ'oon na jndë tquën
ndëëho'. Ndo' cañjoon' n'onho' ninvito na
m'an ja yoho' ata xjen na ntycüii tsonnangue,
tyi'xe'qui'ndyi ja 'o'.

Jn'oon xco na tquen tyo'ts'on
New Testament in Amuzgo, San Pedro Amuzgos
(MX:azg:Amuzgo, San Pedro Amuzgos)

copyright © 1992 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Amuzgo, San Pedro Amuzgos

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Amuzgo, San Pedro Amuzgos [azg], Mexico

Copyright Information

© 1992, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Amuzgo, San Pedro Amuzgos

© 1992, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2024-03-19

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 20 Mar 2024

d8a54041-81ce-5bdf-9060-152f7eb71dc8